

2008 / 1.

Ára: 600 Ft

folkMAGGazin

XV. évfolyam

1. szám

fotó: Henics Tamás

A TARTALOMBÓL:

6. „Tanszékfoglaló”
Kiss Eszter Veronika;
Serfőző Melinda; Dolinszky Miklós
8. Métamorfózis
Kiss Eszter Veronika
9. „Szép Kecelbe...”
Paksa Katalin
10. Kiss Ferenc: Királyok, szentek, vitézek
Kiss Eszter Veronika
11. Szalonna és bandája: Örömuzene
Agócs Gergely
13. Kriza Ildikó: Az én Mátyás királyom
Kóka Rozália
16. Kunkovác László: Teli tarisznyából
K. Tóth László
18. Kodály Zoltán, a népzene kutató - I.
Pávai István
20. MAGTÁR
Maruzsenszki Andor versei
22. Az utolsó szigetközi halász
Henics Tamás
28. Németh Ildikó: Ostinato
Strack Orsolya
30. Keleti népzenei kutatások - IV.
Sipos János
35. Léna asszony emlékei
Kóka Rozália
40. „Hát aztán, ez vót a helyzet!”
Busai Norbert
42. III. Nemzetközi Vőfélytalálkozó
Juhász Erika
45. Szvorák Katalin: Éneklő szentek
Bolya Mátyás
46. Sue Foy angol nyelvű ismertetője

Tedd ki a pontot!

XI. Nemzetközi Legényesverseny
2008. ápr. 19., Budapesti Művelődési Központ
1119 Budapest, Etele út 55., tel.: 1-371-2781
Jelentkezési lap: www.bartokdance.hu

A legnagyobb élmény: három hónap Ájban

Emlékezés Vargyas Lajosra egy 1993. június 12-én készült interjúval

A nemrég elhunyt tudós emlékének adózva tesszük közzé az 1993. június 12-én készült interjú teljes szövegét. A felvételt a Magyar Televízió Népzenei Magazin című műsorának munkatársai – Szomjas György, Rosta Katalin és Halmos Béla – készítették. A szöveglegjegyzést Gyenes Katalin és Virágvölgyi Béla végezték 2007 novemberében, a leírt szöveget stilizálta, revideálta és jegyzetekkel ellátta fia, Vargyas Gábor, 2008. január 20-án.

HALMOS BÉLA: –Lajos bácsi, idén, azaz 1993 tavaszán jelent meg a „Népzene tárnak” nyolcadik kötete. [Valójában a kötet még 1992-es évszámmal, de 1993 tavaszán látott napvilágot. – Vargyas Gábor] Azért hangsúlyozom az évszámot, mert – azt hiszem – ennek az egésznek előzményei vannak. Ismertetnéd néhány szóval?

VARGYAS LAJOS: –Természetesen. A sorozat '45 után indult meg. A tulajdonképpeni népdalokat a hatodik és a hetedik kötet, illetve most már ez a nyolcadik hozza, mert előzőleg a gyermekjáték, a lakodalmas, a sirató és más hasonló, szokásokhoz kötött dallamok kiadása folyt. Az előző kötet '87-ben jelent meg... Nehogy azt gondolja azonban valaki, hogy ilyen lassan dolgozunk, mert én már '82-ben – tehát 5 évvel az előtt, hogy az előző kötet megjelent – leadtam ennek a kötetnek a kéziratát, és utána el is hagytam az intézetet, nyugalomba vonultam. Ha a Balassi kiadó nem vette volna a saját kezébe a sorozat kiadását, talán még most sem jelent volna meg ez a kötet... De hát tíz év alatt azért csak kijött, a leadás után.

H. B.: – Mégis, mi az oka ennek a nagy késésnek? Hiszen emlékszem, még '73-ban jelent meg a hatodik kötet, ami a zenei típusrendet kezdte közölni, aztán '87-ben jelent meg a hetedik és csak most a nyolcadik! A nagyközönség általában nem tudja, milyen sok munkával jár egy ilyen kötet összeállítása.

V. L.: – Először is a legnagyobb munka az, hogy két nyelven jelenik meg: lefordítják a dallamok szövegeit és a tanulmányt, illetve mindazt, ami a kötetben van. A fordítás persze elhúzza az időt. Ezen kívül a mostani, illetve a korábbi kiadási lehetőségek bizony nem tették gyorsá ezt a kiadványt, mint ahogy mást sem.

H. B.: – Volt ennek politikai oka is?

V. L.: – Nem, hál' Istennek az talán nem, bár sokan ellenzik ezt a sorozatot még a

szakemberek közül is, mert ilyen ellentétek mindig vannak: véleménykülönbségek, meg személyi különbségek is. De politikai nem volt – azt hiszem.

H. B.: – De az ötvenes években, úgy emlékszem, épp azért jelentek meg a szokásdallamok először...

V. L.: – Nem azért, hanem mert Szabolcsi Bence akkor járt a Szovjetunióban, és ott magyarázták neki, hogy ők először azzal jönnek ki. Ő ezt leadta nekünk, és erre Kodály azt mondta, „hát akkor 'ex oriente lux', mi is csináljuk így”! Tudniillik akkor még nem dőlt el, hogy milyen rendszer szerint adjuk ki a tulajdonképpeni népdalokat, és addig, amíg ezeket a szokásdallamokat, amiket egyszerű volt megszerkeszteni, közzétettük, volt időnk gondolkozni, vitatkozni és elhatározni, hogy milyen rendszer szerint is folyjon a tulajdonképpeni népdalok kiadása.

H. B.: – Most, ebben a nyolcadik kötetben, kik voltak a segítőtársaid? – hiszen a főszerkesztője Te magad vagy.

V. L.: – Akiknek a neve ki van írva, Paksa Katalin és Domokos Mari. Ők rengeteg dallamot lejegyeztek, illetve ezen felül rengetegnek a lejegyzését is revideálták. Rajtuk kívül Bajcsay Márta, aki az egész dallamanyagot – úgy ahogy volt – letisztázta, de ennél fontosabb, hogy az angol fordításban is részt vett, és szakmailag is – ő angol szakos tanár és egyben népzene kutató – közre tudott működni a gondos fordításban.

[A kötet munkatársai voltak még Bereczky János és Szalay Olga. – V.G.]

H. B.: – Milyen dallamokat, milyen típusokat tartalmaz ez a nyolcadik kötet? Mesélj egy kicsit erről is, mert sokan nem tudnak róla!

V. L.: – Ez a kötet harminc típusot tartalmaz. Ezzel jól túlléptük a többi kötet terjedelmét, amelyek mind 15-15 típusal szerepeltek. Csakhogy be akartam fejezni a kvintváltó dallamok tömegét, ami a ma-

gyar népzene egyik legérdekesebb és legrégebbi anyaga. És siettetni is akartam vele egy kicsit a sorozat megjelenését: mennyél többet teszünk bele egy kötetbe, annál hamarabb végződik majd talán – bár szintem is látjuk a végét! Ez a harminc típus ugyan túllépte egy kicsit terjedelemben is azt, amit az előző kötetek hoztak, mégis úgy gondolom, előbbre vitte az egész sorozat ügyét azzal, hogy ilyen jelentős anyagot adott közre egyszerre, és most már rá lehet térni a további stílusokra.

H. B.: –Mennyiben nehezítette meg a munkát, – ami persze öröm is közben –, hogy a gyűjtés a hatvanas évek végétől, aztán különösen a hetvenes évektől már nemcsak a szakemberek, hanem az amatőrök kezén is megindult, amelynek következtében nagyságrendekkel több dallam gyűlt össze? Ez ráadásul még most is tart.

V. L.: –Hogy egy példát mondjak, annak idején Bartók közreadta a 'Szőlőhegyen keresztül'-t, aminek egyetlen, általa készített felvétele volt. Időközben előjött Muraköz-ből egy horvát változata, moll dallamban – a Bartóké dúr volt. Aztán három vagy négy további dallam jött még elő, úgyhogy ennyi szerepel majd – ha odáig jutnak – a Bartók-féle rendezésnek a kiadásában. Mi pedig most kétszázegy dallamot vettünk föl a kötetbe! Ebben dúr, moll és semleges tercű dallamok is szerepelnek, és ez módosította azt a megállapítást, amit Kodály a magyar népzeneről szóló tanulmányának még a legutolsó változatában is leírt, hogy itt a dúr zene hatása alatt lett a moll pentatonból dúr. Minthogy a semleges terc, a moll és a dúr egyaránt nagy tömegben szerepelt a variánsainkban, rájöttünk, hogy itt annak a bizonyos semleges tercű, a primitív népzene-kben nagyon gyakori hangnemi sajátságának az örökségével állunk szemben, amiből ugyanúgy lehet dúr is, mint moll is. Tehát nemcsak abban a vonatkozásban lett új ez a kötet, hogy egy vagy öt változathoz képest kétszázegyöt hoz, vagyis nem csak az elterjedésről alkotott képet változtatja meg, hanem az elméleti kérdéseket is segítette jobban megvilágítani.

H. B.: –Esetleg egy az egyben módosíthatja magát a koncepciót is? Hiszen ha nagyságrendekkel több adat áll rendelkezésünkre, akkor a dialektusok, az elterjedtség...

V. L.: –Feltétlen. Nemcsak az elterjedtséget és a dialektusok szerinti tagolást módosítja. Új stílusok létre is fény derült azóta, hogy Bartók még '39-ben összeállította az anyagot. Először is rájöttünk az ugor rétegre, amelyik mindenestül benne volt az ereszkedő pentaton anyagban. Ez viszont eredetileg nem pentaton, és a dúr második fokot még hangsúlyozza is. De természetesen

sen a pentaton és a nem pentaton dalok a hosszú együttélés során hatottak egymásra. Az egyikbe dúr dallamfrázisok kerültek bele, a másikba ötfokúak, így az eredeti alap elmosódott. Ma már tudjuk, hogy ez egy teljesen külön álló réteg, ami kiválik a régi stílusból, amit Bartók még együtt tárgyal. Vagy vegyük az úgynevezett pszalmódizáló, vagyis zoltár-típusú dalokat, a do-re-mi-n recitálókat! Ez egy, a Földközi-tenger keleti medencéjétől a Volga vidékig terjedő területen előforduló gyakori stílus, ami a mi keresztény zoltárainkban él tovább. Szóval ma már négy-öt stílust tudunk kivenni a régi stílus nagy tömbjéből. Rájöttünk például, hogy egy bizonyos, alulról emelkedő és ívet lezáró, nagyon szűk mozgást mutató, alacsony járású dallamstílus, amit akkor Kodálynak egy pár Nyitra-vidéki variánsából ismertünk, megvan másutt is. Előjött Csík megyéből, Moldvából, sőt még Közép-Erdélyből is, és kiderült, hogy a csuvas anyagban 60% körüli nagyságrendben szerepel, a burját mongoloknál pedig szinte nincs is más abban a kötetben, ami eddig róluk megjelent. Tehát ez is egy stílus, amiről korábban nem tudtunk. Így, ezeknek a nagy gyűjtéseknek, illetve az azóta folyó kutatásoknak az eredményeképpen ma egészen másképp látjuk népzeneink egészét, mint akkor.

H. B.: –Épp erre gondoltam. A 'Népzene tára' voltaképp azért jött létre, hogy a magyar népdalkincset bemutassa a maga teljességében, Bartók és Kodály koncepciója szerint. A rokon népek, illetve a más népek népzenejének kutatása talán ezt a képet is módosítja egy kicsit: ugye itt inkább olyan zenei struktúrák vannak, amelyek csak történelmi összefüggéseikben nemzeti karakterűek, de voltaképp mindenütt megtalálhatóak?

V. L.: –Természetesen nincs olyan stílusunk, amit mi találtunk ki. Dallamok viszont vannak százával, ezrével, amelyek csak nálunk vannak, és amelyeket a mi népünk talált ki. Ezek variánsai a keleti dal-lamoknak, illetve annak a stílusnak a képviselői. De stílusunk nincs olyan, ami csak nálunk lenne.

H. B.: –A közönség, a zeneileg átlagosan művelt közönség számára ugyebár a pentatónia az ősi magyar hangnem vagy hangrendszer. Erről is tudjuk ma már, hogy...

V. L.: –Az egy második hangrendszer, mert az első a finnugor eredetű 'ugor réteg' volt.

H. B.: –Én most a nagyközönségről beszélek, akik számára a pentatónia az ősi magyarság jellemzője.

V. L.: –Jó, történetileg nézve ez tényleg igaz! Ha a mai európai anyagban nézünk körbe, azt látjuk, hogy a magyar népzene

a többi európai nép zenéjéhez képest teljesen egyéni, mint ahogy egyéni a keleten hagyott rokonnépek zenéjéhez képest is.

H. B.: –Ilyen vállalkozás, mint 'A Magyar Népzene Tára', más népeknél van-e?

V. L.: –Sajnos azt kell mondanom, hogy nincs még. Gyűjteni gyűjtenek, följegyzések vannak, dolgoznak rajta, egyes kiadványok meg is jelennek, de az, hogy a teljes anyagot egy értelmes zenei rendszer szerint összegyűjtve és rendszerezve, fokozatosan kiadnák – ilyen nincs. Én az egész nemzetközi folklórkutatásban csak a dán ballada-összkiadást ismerem ilyennek. [Danmarks Gamle Folkeviser, I-X. Szerk.: S. Grundtvig (1853–1890) – A. Olrik (1890–1919) – Grønner Nielsen (1920–1933) – E. Dahl – I. Pio – H. Grønner Nielsen – K. I. Hildeman (1933–1960) – E. Dahl – I. Pio (1960–1965). – V.G.] Ők a szövegek kiadását még a múlt században kezdték el: 1853-ban jelent meg az első kötet, s ehhez legalább 1840-ben már el kellett kezdeniük dolgozni rajta, míg az utolsó, a tizedik kötet 1965-ben, tehát 120-140 év leforgása alatt, jöhet ez a sorozat lényegesen kevesebb anyagot tartalmaz, mint a miénk, mert a balladaszövegek közelről sem jelentenek oly sok ezres változatot, mint nálunk a népzenei anyag!

H. B.: –Lajos bácsi, azt mondd el, hogy min dolgozol most, hiszen ez a kötet megvan! A következő kötetek munkálataiban részt vesz-e még?

V. L.: –Nem, azt most már az utódaim csinálják. Ha valami segítséget kérnek, szíve-

PRO FOLK

HANGSZEREK, TOKOK,
KELLÉKEK, JAVÍTÁS

Népzenei CD-k teljes választéka

ÓVODÁKNAK, ISKOLÁKNAK
KEDVEZMÉNY

Cím: 1074 Budapest, Dohány u. 84.
(bejárat az Almássy utcából)

Nyitva: 10-17h, pénteken 10-14h

Tel.: 06.30.9549-903

Tel./fax: 351-3341

E-mail: profolk@tla.hu

Honlap: www.datanet.hu/profolk-bt

sen megadom, de dolgozni, immár a nyolcvanadik életévemben, nem akarok olyan mértékben, mint eddig. Elég sokat csináltam eddig.

H. B.: – És milyen saját munkáid vannak most folyamatban?

V. L.: – Most jelenik meg Kodály hátrahagyott jegyzeteinek, írásainak – amiket én fejtettem meg és szerkesztettem egybe – a második kötete. [Kodály Zoltán hátrahagyott írásai. Kodály Zoltán: Magyar zene, magyar nyelv, magyar vers. A könyv anyagát válogatta, szerkesztette, sajtó alá rendezte: Vargyas Lajos. Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1993. – V.G.] Azon kívül le van adva egy balladakötetem is, az Európa Kiadónál. [Magyar népballadák. Válogatta, a jegyzeteket és az utószót írta: Vargyas Lajos. ("Európa diákkönyvtár") Bp. Európa, é.n. (1994) – V.G.] Ők kérték, hogy a középiskolások számára készítsek egy válogatást, és írjak hozzá tanulmányt meg jegyzeteket. Ez már sajtó alatt van. Ugyancsak sajtó alatt van, a Szépirodalmi kiadónál, az emlékeim összefoglalása. [Kerítésen kívül. Emlékek életemből. Bp. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1993. – V.G.] Ez persze nem csak tudományos, hanem személyi és politikai emlékeket is jelent, mert aki nyolcvan évet megélt itt, Magyarországon, az annyi mindent élt meg, hogy az leírva is érdekes.

H. B.: – Egyszerűen kérdezem: megérte-e népzene-kutatással foglalkozni mindezeknek a tudatában? Ezt nemcsak magánemberi minőségben kérdelem!

V. L.: – Megérte, mert szerettem. És ha az ember azt csinálhatja, amit szeret, az azt jelenti, hogy megéri. Akármilyen legyen is az erkölcsi elismerés vagy az anyagi. Ám én nem is panaszkodhatom.

H. B.: – Elég küzdelmes volt azért.

V. L.: – Természetesen. Sohasem voltam az élen, de megtűrtek. Ki nem dobtak, és nem voltam börtönben. Megúsztam.

H. B.: – Köszönöm szépen...

SZOMJAS GYÖRGY: – Lajos bácsi, még azt hadd kérdezzem meg, hogy általában a népzene előtt milyen jövőt lát most?

V. L.: – Sajnos a népzene az oktatásban nem szerepel olyan hangsúllyal, hogy a fiatalok számára vonzó lenne és vállalkoznának rá. Ha azok az ötven év körüli utódaim, akik most még 'fiatalnak' számítanak, és akik egypár évig vinni fogják még a dolgokat, nyugdíjba mennek vagy meghalnak, akkor úgy látom, nem lesz folytatása az egésznek – és ez bizony elszomorít.

H. B.: – De itt azért van egy másik dolog is, hiszen a táncmozgalom, a népzenei mozgalmak épp ellenkező képet mutatnak: sok zeneiskolában folyik oktatás, alulról szerveződve megindult azért valami.

V. L.: – Éppen ez a furcsa, hogy amíg a tár-

A szolnoki fesztiválra készülő VDSz Bartók Béla Táncegyüttes jelmezes főpróbáján a közönség sorában Kallós Zoltán, Martin György és Vargyas Lajos (Toldy Gimnázium, Bp., 1973. Fotó: Hidas György – Hagyományok Háza Táncház Archivum)

sadalomban egyre szélesebb körben terjed el a népdal és a néptánc iránti érdeklődés, a tudományban mintha minden megállt volna. Nem akarom ennek most az okát kutatni itt, de érdemes volna.

H. B.: – És maga a népzene, tehát az eredeti anyag, amit vizsgálunk? Mit gondolsz annak a változásairól?

V. L.: – A népzene lassan már a falvakban is, legalábbis a mai Magyarország területén, felújított valami, tehát nem 'eredeti' hagyomány. Erdélyben és Moldvában még sokáig lesz hagyományos anyag, így gyűjteni is lehet. És aztán itt van ez az óriási anyag, aminek a feldolgozása, kiadásra való lejegyzése és rendszerezése, illetve történeti és összehasonlító kutatása, feldolgozása még hosszú évtizedekre munkát ad.

H. B.: – Mi az a személyes emlék, ami számodra a népzenevel kapcsolatban a legemlékezetesebb?

V. L.: – Nézd, nekem sok emlékezetes élményem volt a népzenevel kapcsolatban. Már maga az a tény, hogy Kodállal találkozhattam, tizennyolc éves érettségizett fiúként, aki az egyetemre ment, és fölvette az ő népzene-gyakorlatát..., ahol aztán egy évig egyedül voltam és Kodály csak velem fog-

lalkozott. A legnagyobb élmény talán mégis az volt, amikor a doktori disszertáció témáját adta, egy falu zenei életének a feldolgozását, aminek következtében az Abaúj megyei Ájban három hónapot töltöttem. Két hónapot az egyik évben, és aztán egy év múlva újabb egy hónapot. Mert amikor először voltam ott, abban az évben épp nem volt fonó már. De a fonót, ami akkor többé-kevésbé élő hagyomány volt, még tanulmányozhattam, és ez elfakulhatatlan élmény, ami ráadásul emberi kapcsolatokat is jelentett. Máig kijárunk Ájba időnként! Most már nehezebb lesz, mert nincs autóm, de még tavaly is kint voltunk, és 1940 óta tartjuk a személyes kapcsolatot.

H. B.: – Bartók is azt mondta, hogy legszebb napjai azok voltak, amiket – ahogy csúnya szóval nevezzük őket – 'adatközlőivel' töltött, falun.

V. L.: – Igen, és én szerencsére olyan kapcsolatot tudtam teremteni velük, hogy fel szabadultak, s én csak hallgattam, meg kérdeztem, személyes dolgokat is, és közben jöttek elő a dalok is – ami aztán nagy élmény volt.

H. B. - Sz. Gy.: – Köszönjük szépen!

Halmos Béla

Tanszékfoglaló és felelősség

A népzene ünnepe – „Tanszékfoglaló”. Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem, 2008. január 18.

Olyasmint tettem, amit korábban soha. A szünetben egyszerűen lesétáltam a ruhatárhoz, vettem a kabátomat, és hazamentem. Úgy éreztem, ezt itt és most nem bírom tovább. Persze, akár szórakozhattam volna azon, mennyire sokan felülnek a lelkes közönség soraiból ennek az átverésnek, részben a Zeneakadémiára való hivatkozásnak, részben a zenének, ami megszólalt. Engem azonban az esemény súlya miatt ez most inkább felháborított.

Először is a „Tanszékfoglaló”-nak meghirdetett koncerten nagygítóval kellett keresni a népzenei tanszékhez kötődő előadókat, azokat, akiknek komoly munkájuk volt abban a nagyszerű és hatalmas, mérföldkönek számító lépésben, hogy Bartók és Kodály nagy álma megvalósulhatott. Sebestyén Márta megbetegedett, így ő, „a Népzenei Tanszék anyja” – ahogy a bevezetőjében Batta András, a Zeneakadémia rektora nevezte – nem énekelhetett. Nélküle lépett hát a színpadra a Sebő együttes. Sebő Ferenc jelentőségét az ügyben senki nem kérdőjelezheti meg, hiszen ő volt az első, aki ebből a közegeből beült a Zeneakadémia padjaiba, s az, hogy elvégezte a népzenevel éppen csak a periférián foglalkozó zenetudományi szakot, alapjaiban változtatta meg a helyzetet. Ez a tény annyi előítéletet szüntetett meg, amennyit ezer meg ezer koncert sem tudna. És valljuk be őszintén, Sebő kiváló pedagógus, miközben megneveteti a közönséget, észrevétlenül arra tanít, mennyire átszővi a magyar kultúrát a népzene, legyen szó akár irodalomról, akár komolyzenéről.

Sebőéket a Vujicsics együttes és fiaik, a Söndörgő követte, idáig még minden rendben volt. Sőt, alighanem tündökölt a népzene, profizmusuk és lelkesítő előadásuk szinte táncraperdítette a közönséget. Sebőhöz hasonlóan a Vujicsics több tagja tanít, a Söndörgő két zenésze pedig tanul az új tanszéken. Ezzel nagyjából ki is fűjt a „tanszékfoglaló”, a második féldőben aztán már egyedül Balogh Kálmán képviselte az intézményt. (Az etnikai arányok érdekében ott volt még a Parno Graszt, közönségcsalogatónak a Herczku-

Szalóki-Bognár sztártrió, ott volt Palya Bea, valamint Kiss Ferenc egyébként kifejezetten értékes műve, a Pávaének.)

Az első rész végén következett a koncert legkínosabb pillanata. A Muzsikás, akiket minden kritikus folyamatosan az egekig magasztal. Pedig nem kéne. (Jól tudom, hogy ezzel a népzenei élet felét magamra haragítom, a fele viszont lelkesen bólogat nekem.) Ökrös Csaba a mai magyar primások legkiválóbbika, kalotaszegit és gyimesit nála jobban senki sem játszik, és ezt mindenki el is ismeri. A népzenei tanszék hallgatója, őt mégsem hívták muzsikálni. A Muzsikás viszont ott volt helyette: kalotaszegivel és gyimesivel készült. Bár ne tette volna! A népzenei iskolák tanulói is magasabb szintet ütnek meg. Hamis volt, teljesen stílustalan, hatásvadász, s a népzeneitől idegen előadási elemekkel tűzdelt, mint a dobott vonó, ráadásul ingadozott a ritmus, ami egy tánczenénél a legkomolyabb probléma. Az pedig, hogy éppen az Allegro Barbarót verik szét egy gardonnal, egész egyszerűen tudatlan bohóckodás. Aki nem tudná, jobb, ha szembenéz vele: a népzeneészekről sok előítélet él a komolyzenei világban, s ettől a Zeneakadémia sem mentes. Mostantól, amikor a népzene a magyar zenei élet fellelegvárában helyet kapott, sokszoros a felelősség, hogyan alakítjuk ezt a képet, s egy ilyen illusztris eseményen, ahol a komolyzenei élet sok kiválósága megjelenik, épp az ilyen hozzáállás árt a legtöbbet. Nagy tapsot kaptak. De csak az avatatlan fülek tulajdonosaitól.

Kiss Eszter Veronika
Magyar Nemzet, 2008. január 21.

Élethű népzenei képzés

Birtokba vehette új, Köztelek utcai épületét a Zeneakadémia népzenei tanszaka a hét végén: az eseményt többek között a népzeneoktatásról rendezett konferenciával ünnepelte meg az alig fél éve indult tanszék.

A sokrétű képzés és a népzene képviselőivel való élő kapcsolat a legfontosabb: ha ezek teljesülnek, az egyetemet kreatív, aktív végzősök hagyják majd el, akik megteremtik saját munkahelyüket – így foglalkozhatók össze a konferencián megjelent ír, finn, svéd és osztrák egyetemeken oktató népzenei szakemberek tapasztalatai.

Az írországi Limerick Egyetem ír népzenei és néptánc tanszékén például az elengedhetetlen zenei, hangszeres, elméleti tárgyak mellett a hallgatóknak meg kell ismerkedniük az ír néptáncsal, énekkel, de tanulnak hangtechnikát, üzleti ismereteket (oklevelük egyben vállalkozói diploma is), a képzés egyik szemeszterét pedig valamilyen, a zenéhez kötődő munkahelyen kell eltölteniük. A finn Sibelius Aca-

dem hallgatóinak az alapvető tárgyakon túl oktatnak pedagógiát, hangszergyártást, és nemcsak más népek zenéjét kell tanulmányozniuk, de például a tangóharmonika szakosoknak megtanítják az énekes repertoárt is.

Az egyetemek azért oktatnak ennyi mindent, hogy ne „csak” olyan zenészeket képezzenek, akik ugyan hangszerük mesterei, de csupán a sikeres szólókarrierben bízhatnak. A már végzett hallgatók között van, aki archívumban dolgozik, van, aki zenekarokban játszik vagy épp menedzseli őket, akad, aki hangtechnikusként helyezkedett el, mások tanítanak vagy színházakban, más művészeti intézményekben kaptak munkát – vagyis nem lettek feltétlenül előadóművészek, de hasznosíthatják a zenéhez kötődő ismereteiket.

Természetesen sokan választják az előadó-művészi pályát is. Róluk az egyetemek egyértelműen azt mondták: kreatív, saját stílusukra rátalált zenészeket szeretnének képezni, akik már az egyetem alatt az élő

zenei kultúra részei. Ezért szerveznek diákjaiknak hangversenyeket, színházakkal, képzőművészeti intézményekkel közös eseményeket, és támogatják a részvételt különböző zenei formációkban. Ahogy Sven Ahlbäck, a svéd Royal Academy of Music népzenei tanszékének a vezetője fogalmazott: nem tanítjuk a világzenét, de örülünk, amikor megtörténik.

Richter Pál, a Zeneakadémia népzenei tanszákának vezetője azt mondja: ők is azt szeretnék elérni, hogy hallgatóik az élő népzenevel ismerkedjenek meg, gyakorló muzsikások legyenek, és remélik, hogy az egyetemen klasszikus zenét hallgató diákok is szívesen hallgatnak majd át hozzájuk, aminek eredményeképpen új, izgalmas produkciók jöhetnek létre. A diákok a masterképzés után dolgozhatnak népzene kutatókként és népzene tanárok-ként is, amellett, hogy a népzenei nyelvet elsajátítva kreatív művészek lesznek.

Serfőző Melinda
Népszabadság, 2008. január 21.

A NÉPZENE ÜNNEPE

„TANSZÉKFOGLALÓ”, 2008. JANUÁR 18., MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

Éjfélkor kezdi röptét Minerva baglya – pontatlan alakban ez a hegeli toposz jutott eszembe, amikor először hallottam a Zeneakadémián hamarost tanszékké váló népzenei szakcsoport megalakulásának örömteli hírét. Már a XX. század két felében (az elsőben a népzene gyűjtés, a másodikban a táncbármozgalmak idején) szárnyshugást lehetett hallani; a rendszerváltás után pedig a táncbármozgalmak ellenkulturális erejének szertefoszlásával voltaképp várható volt, hogy elsődleges és másodlagos életének lezárultával a népzenei hagyományt előbb-utóbb valamely egyetem hűvös mélye fogadja be, hogy amit a tudomány korábban szétszedett, most újból összerakja, és generálja a hagyomány újjászületését.

Ami várható volt, most megtörtént, és a népzenei tanszék megalakulását egy, a tanszék javára rendezett születésnap koncerttel köszöntötték. Az ajándékot a tanszék egyszerre kapta és adta: hiszen a koncerten a tanszék több, neves tanára (Sebő Ferenc, Eredics Gábor, Borbély Mihály, Balogh Kálmán) is játszott; és kapta, mivel a műsor összeállításába a tanszék nem kapott beleszólást. Nem mintha vita lehetne annak a zenetörténeti szerepnek fontosságán, amelyet például a Sebő-együttes vagy a Vujicsics-együttes fénykorukban betöltött. Mindkettejükre mondhatnám: élő legenda – élő, a folytonos megújulás értelmében is. Sebő ezúttal zene és irodalom egykori és mindenkor szétválaszthatatlanságára, az antik muziké-elv örök aktualitására hívta fel a figyelmet: a régi metrikus dallamok a kontrafakturális eljárás jegyében akár mai kortárs versekre is kényelmesen ráhúzhatók – nemcsak Balassira, de Varró Dánielre is. Ahogyan Sebő Ferenc kapcsolatot teremt közönségével, ahogy szeretetteljesen tanítja anélkül, hogy az

észrevénné – mindez a nagy egyéniség kisugárzásának jegyében áll, amelyek melegében voltaképp az egész magyar táncbármozgalmak tojása egykor kikelt. A Vujicsics-együttes, egyesülve a fiak generációját képviselő Söndörgőkkel, mi egyebet, mint Szentendre környéki eredeti szerb népzenei játsszott elemi erővel és virtuozitással – ki-ki Kusturica filmjeiből ellenőrizheti makulátlan hitelességét.

Önálló alakulatként kalotaszegi zenét hozott a Muzsikás; hogy a megszokottnál halványabbnak hatott játékaik, magam a Művészetek Palotája gigantikus méretei és az erdélyi tánczene emberléptéke közötti aránytalanságnak tudtam be. Komolyabb, elvi nehézségeim akadtak azzal a próbálkozásukkal, amely műzene és népzene határainak utópisztikus felszámolását volt vagy lett volna hivatva ilusztrálni, netán előrevetíteni. Az együttes más, hasonló irányú kísérlete Mozart kapcsán emlékeim szerint frissebb eredményt hozott; itt és most a Jandó Jenő-játszotta Allegro barbaróhoz csatlakozó vonóskíséret egyszerre konvencionálizálta Bartók korai remekét, valamint halványította a népi játékmódot, s mindezért cserébe nem szolgált különösebb eszmei üzenettel: a népzenei egyszerűség talán ismét felemelheti valaki bartóki magasságba, de Bartókból már biztosan nem lesz népzene.

Alapjában persze jószándékú szinkretizmus ez; de mit mondjunk arra a zenére, melyet az Etnofon Zenei Társulás produkált? Természetesen nem azért neheztelek, mert ez az együttes nem eredeti népzenei játsszott. Főként délibb vagy nyugatibb, de mindenképp bölcsőbb országokban, amelyek magukénak érzik saját zenei hagyományukat, és nyilvános tereken ipari pop helyett a szóban forgóhoz nagyon is hasonló népi alapú zene szól, aligha ütközne

meg bárki is a most hallottakon. A hitelesség helyett inkább az ízlés kérdése lesz döntő itt: valóban a népzene szelleme születik-e újjá az új kompozíciók szelleméből? A három grácia, Herczku Ágnes, Szalóki Ági, Bognár Szilvia atmoszférateremtően működtek az éneklésből és csujogatóból összeálló népies hangkölteményekben; ám Palya Bea bevonulása és mozgása a színpadra és a színpadon, kezében a mikrofonnal, mögötte a sztár alá dolgozó szorgos háttérrel és giccses fényeffektusokkal: mindez ellenállhatatlanul a hatvanas évek táncdal-fesztiváljait idézte elém. Ez a mesterkélt hangképzés és művészi magatartás megítélésem szerint ellentétes a magyar népzene igazmondó nyersségével. És ha ma (már) csakis ezzel az édeskés sziruppal leöntve adható el külföldön magyar népzene, félek, hogy eladhatóságáért magasabb árat fizetünk, mint amennyiért megveszik.

A hangverseny záróblokkját cigány népzene alkotta: először a jazz-muzsikusként ismert Balogh Kálmán játszott valószínűtlenül virtuóz cimbalomszólót, később népies családként csatlakozott hozzá a Paszabról, Magyarország északkeleti csücskéből érkező Parno Graszt együttes. Itt nem volt szirup és mesterkéltesség, mert nem is lehetett, mert az élő és koncerthelyzet, az elsődleges és másodlagos hagyomány közötti határokat, amelyeket korábbi számok mesterségesen próbáltak ledönteni, itt a zene természetes ereje döntötte le. A Parno Graszt lehengerlő sikere sem győzött meg teljesen arról, vajon a koncert egésze valóban a magyar népzenejáték reprezentatív keresztmetszetét adta-e, és számomra érthetetlenül hiányoztak a műsorból a tanszék első hallgatói is. Azt viszont egyértelművé tette a népies hallgatóság: népzenei diplomával a kézben egyetlen muzsikussal sem fog utcára kerülni.

Dolinszky Miklós

Bartók Rádió, Új Zenei Újság, 2008. január 27.

Néptáncosok kellékboltja

„Cipőt, kalapot, gyöngyöt, szalagot!”

MÁRCIUSBAN MEGNYITJUK MÁSODIK ÜZLETÜNKET MISKOLCON

CÍM: SZÉCHENYI U 52. FSZ/A.

BUDAPEST, XIII. KATONA JÓZSEF U. 22.

Telefon: 1-239-1199 Mobil: 70-592-5955 Fax: 1-278-0339

Email: info@neptanckellek.hu Honlap: www.neptanckellek.hu

AMIT KÍNÁLUNK:

karaktercipők széles választéka, csizmakészítés méretre, szegedi papucs, bársony- és brokátcipők, szatén- és hímzett szalagok, harisnyák, keszkenő, kendő, műanyag- és üvegyöngyök, gyöngyörök, táncpalack, posztó, nyúlászór és szalmakalapok, sarkantyú, próbaruhák, dresszek, méteráru, CD-k, oktatási segédanyagok, szakkönyvek

Rendelését e-mailben és faxon is elküldheti. Vásárlás postai utánvétellel lehetséges.

Métamorfózis – 25 éves a Méta

Métamorfózis című műsorával ünnepli fennállásának 25. évfordulóját a Méta, ezúttal az együttes és a magyar népzene sokszínűségére helyezve a hangsúlyt. A Méta muzsikusai március 24-én a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében, a Budapesti Tavasz Fesztivál programjában adnak világzenei koncertet művésztársaikkal, mestereikkel és kollégáikkal. A műsor rendezője Novák Ferenc „Tata”, a műsorvezető pedig Novák Péter lesz.

Kévs együttes mondhatja el magáról, hogy annyi mindent sikerrel próbált ki, mint a Méta. Az együttes 1983-ban alakult Pécsen, prímásuk, énekesük, Salamon Beáta szülővárosában, s két évvel később került Budapestre, ekkor szilárdult meg az együttes magja, Nagy Zsolt (kontra, dob) és Mohácsy Albert (bőgő, cselló, koboz, ütőgardon) csatlakozásával. A jelenlegi, hosszú évek óta töretlen felállásban Gera Attila fúvós muzsikál, Porteleki Zoltán cimbalmon és brácsán játszik és Németh Ferenc énekel. A huszonöt év alatt kisebb-nagyobb változások ugyan történtek, a hangzás azonban továbbra is a régi. Bár a Méta alapvetően hagyományos táncmuzsika, tagjai viszonylag korán kapcsolatba kerültek más műfajokkal is. Ennek legismertebb megjelenése a Heavy Méta formáció volt, amelyben a zenekarhoz a hazai blues-élet olyan kiválóságai csatlakoztak, mint Takács Tamás, Sipeki Zoltán, Ferenci György és Molnár Gábor. Ez a formáció természetesen a március 24-i koncerten is fellép, hiszen mint Salamon Beáta fogalmaz, a Heavy Méta a „szívük csücske”.

A koncert műsora szinte magától alakult, hiszen azokat a formációkat szeretnék bemutatni, amelyekben az egyes Méta-muzsikusok a huszonöt év alatt megfordultak, illetve ma is játszanak. Nem maradhat el az autentikus magyar népzene sem, amelyhez

a szakma nagy öregjeit, két mesterüket, Halmos Bélát és Porteleki Lászlót hívták vendégül. A balkáni népzene a Pravo Zenekar képviseli, ahol a Méta fúvós, Gera Attila muzsikál, Kovács Ferenchez és a Magony Zenekarhoz a Méta prímása, valamint az énekes, Németh Ferenc kötődik, a folk és a dzsessz találkozásait pedig a Bágyi Balázs Jazzquartett jeleníti meg. A Kormorán alapító tagjaiból álló Kormorán Memory Band-re azért esett a választás, mert mindannyian ezen a stíluson nőttek fel, ráadásul a régi Kormorán-zenék még eredeti népzenei alapra épültek. Radics Ferenc hegedűművészt a Magyar Állami Népi Együttesben ismerték meg, amelynek kísérőzenekara voltak, s amelynek előadásait jelenleg is rendszeresen kísérik vendégművészként. Az est egyik különlegessége Cathal Hayden és a 4menandog lesz. Cathal Hayden Írország sztárhegedűse és sztárbendzsósja, aki együttesével az ír népzene gyökereiből táplálkozó kortárs, blues- és rockzenét játszik.

A koncert végén közös tánczást tartanak a Művészetek Palotájában, kihasználva, hogy egy eredeti ír zenét is játszó banda a vendégük. Az egyes formációkat a Méta muzsikája köti össze, így a gálaműsor során természetesen folyamatosan hallhatjuk őket. A hangulat várhatóan már a koncert kezdetére a magasra emelkedik, hiszen közvetlenül a műsor előtt a résztvevő vendégzenészek a Művészetek Palotája előterében rövid, egyéni koncerteket adnak.

– Még az idén, várhatóan ősszel egy nagyszabású autentikus népzenei koncerttel is megünnepeljük a 25 éves évfordulót, jó lenne, ha minél több helyre eljuthatnánk a jubileum kapcsán az országban. Tervezünk a Fonóban egy Méta-hétvégét, ahol tanfolyamokat is tartunk, s természetesen idén is megrendezzük a Méta-tábort – sorolja a terveket Salamon Beáta, aki hangsúlyozza: bár fontosnak tartják a világzenei vonulatukat, nem szeretnék, ha kizárólag erről ismernék őket. – Ez a koncert és a világzene elsősorban a nagyvilágnak szól, próbálunk minél többfajta érdeklődésű közönséget megnyerni a magyar népzenenek – teszi hozzá. Terveik között szerepel egy olyan CD, amelyen ismét szerephez jutna a Heavy Méta, s egy olyan korongon is gondolkoznak, amelyen a régi Méta-tagokkal és tanítványaikkal játszanának autentikus anyagot.

Kiss Eszter Veronika

Országos Néptánc Baráti Kör

Az Országos Néptánc Baráti Kör 2007 november közepén alakult. Célja civil kezdeményezésként összefogni, bemutatni a Baráti Kör tagjait, a tagokról, a tagoknak közérdekű táncos-zenész híreket szolgáltatni, elősegíteni a tradicionális magyar néptánc és népzene értékeinek bemutatását, fejlődését. Az ONBK nyílt, nem jogi szervezet. Tagjainak egyedüli kötelezettsége önmaguk vállalása. A megalakulás óta eltelt idő alatt 565 egyéni tag, 209 táncegyüttes, 124 zenész, 48 zenekar, 19 baráti társaság, 14 énekes és 6 civil szövetség tagja az ONBK-nak. Az érdeklődést mutatja, hogy Magyarországon túlról is jelentkeztek a ta-

gok közé. Magyarországon kívüli tagok: Románia (15), Szerbia (12), Szlovákia (6), Kanada (2), Írország (2), Egyesült Államok (2), Hollandia (1), Ausztria (1), Ausztrália (1). Körünkbe várunk mindenkit, aki egyéni, közösségi, szakmai, helyi vagy országosan mindenkit érintő gondolatait, véleményét el szeretné mondani, meg szeretné osztani más táncosokkal, táncegyüttesekkel, zenészekkel, zenekarokkal. Fórumot kívánunk teremteni a vélemények szabad elmondására, a felvetett témák megbeszélésére, segítő szándékkal egymás gondjainak, programjainak megismerésére. Honlapcímünk: www.onbk.fw.hu Kocsán László

A Budapesti Tavasz Fesztivál programjából

2008. március 15. szombat, 19.30
Olasz Kultúrintézet

„Esik eső, karikára...”

A Muzsikás Együttes koncertje

Közreműködik:

Petrás Mária és Berecz András

2008. március 16. vasárnap, 19.30
Millenáris Teátrum

Noé bárkája

A Fugato Orchestra

és az EtnoRom közös koncertje

GAJDOS ZENEKAR: PÁSZTORMISE

„Szép Kecelbe...” – keceli és halasi népdalok

Szerkesztette Bodor Anikó, Németh István

Népzeneinkultúránkban különleges helyet foglal el az Alföld, mint a magyar nyelvterület központja. Földrajzi adottságai folytán ez a táj volt a történelem során a legkiszolgáltatottabb: tatároktól majd törököktől az alföldi lakosság szenvedett a legtöbbet. A török hódítók kiűzése után, a XVIII. században település-szerkezete jelentősen megváltozott, a lakatlan részekre idegen és magyar telepesek költöztek. A folyók szabályozásával, a mocsarak lecsapolásával pedig az életforma is jelentősen megváltozott.

Az alföldi népzene mégsem tűnt el, sőt, a közelmúltig számos településen a közösségi élet része volt. Erről tanúskodik a „Szép Kecelbe...” című, keceli és kiskunhalasi népdalokat tartalmazó kiadvány, melyet a népzenekedvelő közönség figyelmébe szeretnénk ajánlani.

A két CD-ből álló összeállítás – a két település hagyományának bemutatásával – zenei stílusokban és műfajokban változatos, árnyalt képet fest a Kiskunság népzenejéről. Alföldi sajátágként legjellemzőbbek a régi stílusú dallammal énekelt pásztor- és betyárdalok, betyárballadák. (Előadók között csikós és juhász is van.) Népszerűek a katonanóták és a szerelmi dalok. Az emlékezet szokásdalként használt, díszített előadású egyházi népenekeket is megőrzött. A lakodalom sokrétű zenei anyagát szertartásos dalok, ivó- és mulató nóták, dudanóták, lakodalmi halottasjáték képviselik. Ami a tánczenét illeti, a „csárdás”, „friss csárdás”, „fox” mellett a régies „gyertyás-

tánc”, „kisszék-tánc”, „ugrós”, „kétugrós” tánc zenekísérete is megszólal. Mindezekről, illetőleg a dallamok történeti vonásairól és stílári megoszlásáról részletes ismertetés olvasható a kísérőfüzetben.

Népzenei kiadvány esetében a legfontosabb, hogy a megszólaló zene hiteles és élményszerű legyen. Ennek a kívánalomnak a kettős CD messzemenően és különleges módon felel meg. Az album szerkesztői ugyanis kétféle forrásból válogattak: egyrészt Szomjas-Schiffert György népzenekutató 1950–60-as években folytatott gyűjtéseiből (a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének Archivumából), másrészt a Keceli Hagyományörző Asszonykórus 2006-os felvételeiből (készítette Németh István). Az autentikus és a felújított hagyomány folyamatosságát is kifejezi tehát ez a kiadvány, amennyiben az asszonykórus

előadása a még élő új stílusú gyakorlat szer- ves folytatása, a könyvekből-gyűjteményekből megtanult környékbeli dalok legtöbbször pedig bizonyos változatokban maguk is ismer- ték. Erre Bodor Anikó hívja föl a figyelmet szerkesztői előszavában, aki öccsével, Bodor Gézával együtt hosszú évekig segítette szak- tanácsaival a keceli asszonyokat. De nemcsak repertoárban, hanem a hangzás természet- ségében is tökéletes az illeszkedés a korábbi felvételekhez. A kiegyensúlyozott lassú tempó, melynek mégis sodrása van, a szöveghangsú- lyok és a mértéktartó előlegezés-szerű díszíté- sek közösségi előadásban – éppen a csoportos megszólalás miatt – a legmeggyőzőbben kép- viselik népzeneink új stílusát.

Táji sajátág, hogy a hangszeres muzsikát er- refelé nem cigány-, hanem parasztnépzészek szolgáltatták. Az 1950–60-as években mind Kecelen, mind pedig Kiskunhalason tambu- raegyüttes működött, cimbalommal, klarinét- tal kiegészítve. Játékukról Szomjas-Schiffert György felvételei tudósítanak. Az egykor szerb közvetítéssel meghonosodott tambura zeneka- ri alkalmazása a cigánybandák mintájára alakult ki. Mára már elhallgattak a tambu- rások. A hagyományos hangszeres zenét hajósi sváb származású harmonikás játéka képviseli Kecelen, akitől német bordalokat, polkát és magyar katonanótát is hallhatunk a lemezen. (Kiadó: Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közművelődési Intézete, 2007)

Paksa Katalin

Királyok, szentek, vitézek

Interjú Kiss Ferenc zeneszerzővel, az Etnofon Zenei Társulás alapító-vezetőjével

Március 18-án a Budapesti Tavasz Fesztivál keretében Királyok, szentek, vitézek címmel világzenei koncertet hallhatunk a Hunyadiak emlékére a Zeneakadémián. Kiss Ferenc a nagy sikerű Szerelemajtók és a Pávaének után ezúttal egészestés művet komponált, s most a műhelytitkokba is bepillantást enged.

– Lassan hagyománnyá válik, hogy az aktuális évfordulóhoz darabot komponál. A sort két éve a Bartók előtt tisztelgő Szerelemajtók kezdte, tavaly a Kodályra emlékező Pávaének folytatta, idén pedig a Hunyadiak történetéhez fordult. Ez azért is érdekes, mivel nem egy konkrét zeneszerzőről van szó. Miért éppen ezt a témát választotta?

– Bár a Bartók- és Kodály-évek idején önkéntelenül is többet foglalkoztam a két zeneszerző munkásságával, a művek megrendelésre készültek. A Budapesti Tavasz Fesztivál felkérésére írtam a Szerelemajtókat, és ennek a sikere hozta a Pávaéneket és az idei megkeresést is. A témát a reneszánsz év adta. A Hunyadiak emlékét nem örökítette meg hosszabb lélegzetű mű, különösen nem ebben a műfajban, noha a bolgároktól a lengyelekig hatalmas anyag őrizte meg ezeket a történeteket a környező népek emlékezetében, szinte még nagyobb számban, mint a magyar folklórban. Nálunk ugyan több a mese és a legenda, egyes krónikás források is fennmaradtak, a tőlünk délebbre élő népeknél viszont a mai napig hősi epikaként éneklik meg Hunyadi János, Mátyás király tetteit, rokoni, baráti és vitézi körükkel, mint például Székely Jánossal vagy a Szilágyi családdal együtt. Persze a magyar anyagban is találunk erre a korszakra utaló dalokat, itt van például az egész nyelvterületünkön elterjedt Szilágyi-Hajmási ballada, amelyik a két rab megmeneküléséről szól. De rengeteg a török vészre utaló gyermekjáték, mondóka, sőt még egy altatót is ismerünk, ez a „Nekem is volt egyszer szép magyar fiúcskám...” kezdetű altató, aminek még mesepárhuzama is van. Ezekből állt össze az a nyersanyag, amiből a kétrészes műsor felépül.

– Hogyha ennyi nép muzsikája keveredik, milyen jellegű zenei stílus uralja majd a darabot?

– Egyrészt szeretném megőrizni a balkáni hősi epikus ének jellegzetes előadásmódját, de azért korszerű hangzásra is törekszem. A szereplőgárdát is ennek megfelelően válogattam össze, és az Etnofon Zenei Társulás mellé olyan vendégzenészeket hívtam, akik egyrészt jártasak a magyar historikus zenében, jól játszanak régi hangszereken, ugyanakkor a délszláv muzsikát is ismerik. Így került a csapatba Csörsz Rumen István,

a Musica Historica tagja, Borbély Mihály, aki a Vujicsics együttes révén otthonosan mozog a délszláv zenében, de mint dzesszista, egyben kortárs muzsikus is. Bognár Szilvia a Vándorvokálban szerzett tapasztalatot a balkáni énektechnikában, Szvorák Kati szinte minden szláv nyelvet remekül beszél, bár mondjuk itt elsősorban magyarul énekel majd, a harmadik énekes pedig Juhász Katalin lesz.

– Ha ennyire elmélyedt a Hunyadiakhoz kötődő folklórban, talált magyarázatot arra, mi az oka annak, hogy éppen nálunk,

akikhez elsősorban kötődnek ezek a személyek, kevesebb a zenei anyag?

– Magyarországon a többnyire pengetős hangszereket, általában kobozzal, majd lanttal kísért történelmi éneklés, a krónikásének Tinódiék után gyakorlatilag elsorvadt, s a szerepét a kíséret nélküli balladaéneklés vette át. A környező népeknél viszont a mai napig élő ez a gyakorlat. Igaz, az idők során a kollektív emlékezetben összekeveredtek az egyes történelmi személyiségek és a tetteik, vándormotívumként átkerülnek egyik történetből a másikba, s ez a folyamat nyomon is követhető a különféle változatokban. Úgy érzem azonban, hogy nem is az számít elsősorban, hogy a mai történelemtudomány állása szerint ezekből mi igaz, például hogy

sárkány képében a Székely gyerkőc elrabolta-e a szultánt vagy sem, hanem az, hogy a különböző népek kollektív emlékezete úgy őrizte meg őket, mint magyar hősokeket, hiszen mindig elhangzik, hogy vagy Budáról jöttek, vagy a Duna felső folyásáról. Éppen az a gyönyörű a Balkánnal kitágított Kárpát-medencei folklórban, hogy egymás történeteit így őrizzük.

– Konkrét forrást is mondana, amelyből felépül a mű?

– Négy réteget különítenék el. Először is a már említett bolgár, szerb, macedón, román, szlovén és szlovák népi énekeket, amelyek konkrétan Mátyás megkoronázásáról, Hunyadi János születéséről szólnak. Ezeket az elmúlt másfél évszázad során mives költőink magyarították, s ezek a fordítások rendre meg is jelentek, például a Kisfaludy Társaság kiadványai közt találunk ilyeneket. A XIX. század közepén még csak a szöveget fordították, a dallammal nem törődtek. A fordulat Nagy Lászlóhoz köthető, aki például Sebő Feriéknek és nekünk is fordított délszláv szövegeket, s ő már ügyelt a szótagszámra. A korábbi szövegeknél egyfajta rekonstrukcióra van szükség, vagyis keresünk egy hasonló tematikájú, megfelelő szótagszámú dallamot, és azzal párosítjuk. A szövegek egyébként jórészt Nagy László, Weöres Sándor és Kiss Károly fordításaiban szólnak majd meg. A második forrás a magyar krónikásének, a harmadik réteg a Mátyásról szóló tréfás és tanulságos mesék, a negyedik pedig a liturgia, négy szent, István király, Imre herceg, László király és Szent Margit zsolozsmája.

– Ők hogy kerülnek a történetbe?

– Az a darab címe, hogy Királyok, szentek, vitézek. A szentek ugyanis akkoriban hozzátartoztak a vitézekhez. Akármelyik gestát vagy krónikát olvassuk, azt látjuk, hogy bár ezek az emberek felkészült fegyverforgatók voltak, a sikereiket a hitük kormányozta. Egy-egy mérföldkő előtt – legyen az csata vagy más fontos esemény – komolyan imádkoztak a szentjeikhez. Amennyire vandáloknak tűnhetnek bizonyos leírások alapján, annyira keresztények is voltak. És tegyük hozzá, országgyarapítók, minden értelemben, nemcsak területileg, hanem kulturálisan is. Mátyásról is tulajdonkép-

pen csak a nemesség volt rossz vélemény-nyel, bármelyik néphagyományt nézzük, mind szegénypártinak állítja be, s persze lehet arról vitatkozni, hogy mennyire szé- pítette meg tetteit az utókor, de ez ma már ebből a szempontból mindegy. Ő ugyanúgy a szentekhez és az őseihez fordult segítségért, és úgy gondolom, nagyon is ráférne a magyarságra, ha magába fordulna és fel- hagyna ezzel a hitetlen, cinikus és nyegle hozzáállással. Példaértékűnek tartom ezt a vonulatot, és ezért is szívesen vontam bele a műbe a zene és a költészet egyházi ágát.

– Milyen szátra fűzte fel ezeket a különböző rétegeket? Hogy alakul a darab története?

– Az első tétel Hunyadi Jánosról szól, a szü- letés mitikus meséjétől, vagyis a hollós-gyű- rűs mondától egészen a haláláig, amelynek szintén több meszeszerű feldolgozása van. A különböző történeteket egy kissé archaizáló szövegű, mégis modern krónikásének köti össze, amely részben magyaráz, részben rá- világít a kapcsolódási pontokra. A második rész Mátyás király története, a vele kapcsolo- tos hagyományokat pedig a korabeli tán- czenére fűztem fel. Ebben nagy segítségemre szolgál Csörsz Rumen István szakértelme, hiszen erről a muzsikáról elég kevés konk- rétumot tudunk. Persze, nem arról van szó, hogy rekonstruálni szeretném, hogy már- pedig így szólt egy korabeli zenekar, mert ezt nem is lehet. Azt persze tudjuk, hogy Mátyás sokat áldozott a zenére, a legjobb muzikusokat szerezte meg, kelet és nyugat legmagasabb zenekultúrája találkozott az udvarában. Ebből kiindulva, bizonyos is- mert elemeket felhasználva szeretnék ma is élvezhető muzsikát komponálni.

– Március 18-án bemutatják a darabot, aki azonban valamilyen okból lemarad erről az alkalomról, hol találkozhat a Királyok, szentek, vitézekkel?

– Az ilyen típusú produkciók legnagyobb baja, hogy a bemutató után nagyon nehéz elérni, hogy a műnek utóélete is legyen. Nagy apparátust igényel, nehéz kamarásítá- ni, mert azt vagy a zene, vagy a dramaturgia megsínyli, eredeti formájában viszont ren- geteg pénzbe kerül az előadása. Sok a tech- nikai követelmény, kényes a műfaja is, nem lehet akárhol és akármilyen közönségnek játszani. Természetesen az eddigi gyakorla- tot követve szeretnénk rögzíteni a koncer- tet, idén azonban nem filmben, hanem le- mezben gondolkodom, ami ha minden jól megy, két-három hónappal a koncert után meg is jelenhet. Idén a Művészetek Palotá- ja helyett a Zeneakadémiára kerültünk, de igazából örülök is ennek a döntésnek, mert itt sokkal megítéltebb, emberibb hangula- tot tudunk teremteni.

Kiss Eszter Veronika

Mindenki valaki

Szalonna és bandája: Örömszene

„Memmongyak neked egy őszinte, szívbögyövígő igazságot?! Neked az a bandád, az egész bandád... Igen jó, zuhog akar a zápreösső. De az a Szali, az a Pisti gyerek... Jaj, anyám! Mikor itt vótatok, Tornaljába, mikor az rápuhantott, itt még a madár is meg- állott a levegőbe' csudákozni! Az egész romák, mindenki... le vótak fagyva!” (Lakatos Adolf „Edi” 75 éves cigányprímás, Pálfala, Szlovákia, volt Gömör és Kishont vm.)

Ez a lemez kivételes vállalkozás. Ritkán fordul elő ugyanis, hogy egy előadó egy produkción belül többféle stílusnak, többféle zenei nyelvnek, többféle művészi kifejezőmódnak az eszközeivel tolmácsolja mondanivalóját. Amivel Pál István „Sza- lonna” hegedülésében szembesülhetünk, az merőben más, mint egy zongorista, mond- juk Bachtól Bartókig terjedő repertoárja.

Itt a szikár mezőségi paraszttzenétől a felső-Tisza-vidéki vagy gömöri juhászok dallamain keresztül, – a már-már a né- pies magyar műzenébe átnyúló tarnale- szki banda stílusáig –, bőséges ízelítőt kap- hatunk abból a sokszínű hangzásvilágból, melyet a magyar hegedű folklórja kiérlelt az utóbbi két-háromszáz esztendő alatt. En- nek mesteri szintű előadásához pedig olyan kivételes készségre, olyan kifinomult stílus- érzékre van szükség, amely csak keveseknek adatik meg. Tegyük hozzá, hogy a magyar népzenei revival új hullámának, a hazai avantgard-folk mozgalmanak képviselői (e lemez létrehozója már a harmadik-negyed- dik generációt képviseli) olyan szerencsés helyzetben vannak, hogy eredeti felvételek- ről, sőt sokszor személyesen is ismerhetik mesterségük nagy mestereit. Hej, mit nem adna egyik-másik zongoravirtuózunk, ha csak egy órácskát beszélgethetne a jó öreg Johann Sebastiannal vagy Bartókkal!

Persze, a feladat így sem könnyű. A térké- pen az érdeklődő megtalálhatja Szászcsávást vagy Csíkszentdomokost, s az egyes ma- gyar régiók autentikus népzenei felvételei ma már akár a világhálóról is letölthetők. Ahhoz viszont, hogy ez a zene így megszö-

lалjon, ahhoz oda kell menni. Meg kell me- rítkezni a kultúrában, mert a technika nem elég. Fel kell töltődni a kalotaszegi levegő illatával, a bodrogközi tört paszuly vagy akár a gömöri magyar tájnyelv zamatával. Pál István „Szalonna” – első szólólemeze ezt jól bizonyítja – végigjárta ezt az utat. Igaz, otthonról, Kárpátaljáról is kiváló indítást kapott, de ilyet vagy ehhez hasonlót sokan kaptak...

De miért is szükséges mindez? Miért nem elég megtanulni a dallam főhangjait, aztán utat engedni saját művészi invenci- ónk kibontakozásának? Erre a kérdésre az „Örömszene” is találó választ ad: azért, mert enélkül legfeljebb „érdekes” lehet a zenénk, de hiteles csak ily módon lehet. Azért, mert enélkül mindig csak „magyaros jellegű” tud lenni ez a muzsika, de nem derülhet ki, hogy őszintén, milyenek is vagyunk, mi, – magyarok, románok, ruszinok, cigányok, felső-Tisza-vidékiek, székelyek, palócok, viskiek, meg a többi –, ami minden va- gyunk vagy lehetünk.

Pál István „Szalonna” szólólemezének is talán ez a legfontosabb üzenete: sok min- den lehet az ember ebben a szétdarabolt vi- lágban, sokféle szín alkothatja kinek-kinek a saját identitását. Ha viszont ezeket nem tudjuk külön-külön, mindet a maga szép- ségében szemlélni, könnyen egybefolyhat- nak, s a végeredmény nem lesz egyéb, mint egy tompa, generálszürke egyveleg.

Ez a zene tényleg örömszene. Ujjong, örül a saját egységében is kitapintható, gazdag sokféleségének. Hallgassák szeretettel!

Agócs Gergely

Dobszay László

A magyar dal könyve

Hagyományok Háza • Timp Kiadó • Lavik 92 Kft.

„Az utolsó olyan antologikus összeállítás, mely a magyar dalkultúra egészéről akart képet adni: Kodály Zoltán közel hatvan éve megjelent Iskolai Énekgyűjteménye. Azóta a dalkincs több évtizedes kutatása jelentős gazdagodást hozott.

Indokolt tehát egy olyan új antológia, mely nem csak szép dalok gyűjteménye kíván lenni, hanem összképet is akar adni a magyar melosz fontos területeiről, ezek egymáshoz arányított jelentőségéről.

Bár az iskolának is szüksége van új alapgyűjteményre, de a nagyközönség is igényel egy ilyen eligazítást, sőt sokszor érezzük azt, hogy a külföld számára is képet kellene adni dallamkultúráinkról.

A válogatásnál törekedtünk arra, hogy a magyar dallamosság valamennyi jelentős, értékes rétegéből ízelítőt adjunk, valóban összkép bontakozzék ki. A válogatás több mint 600 dallamtípust eredményezett.

Az egyes dalokhoz hosszabb-rövidebb megjegyzéseket fűztünk. Ezek hol a szöveg, hol a dallam, műfaj, szokás, funkció, történeti vonatkozás stb. szempontjából akarják segíteni a megértést. Végső céljuk az, hogy a dalok, melyek eredeti létmódjukat már föladták vagy lassanként földadják, műveltségi kincsékként szívódhassanak föl a következő nemzedékek tudatába.

Úgy hisszük - tárgya révén, a kivitel tökéletlenségei ellenére - egyben illő tiszteletadás a Mester előtt, aki mind népzeneben, mind zenetörténetben, mind pedig e kettő együtt szemlélésében ihletője és példaképe minden etárgyú törekvésnek.”

BERECZ ANDRÁS LEGÉNYES

KÖZREMŰKÖDŐK

Fodor Sándor Neti, Gombai Tamás, Laka Kicsi Aladár, Mester László, Molnár Miklós, Ökrös Csaba, Vizeli Balázs – hegedű

Adorján István, Fekete Antal, Kelemen László, Mester László – brácsa

Porteleki Zoltán – cimbalom

Kozma Gyula – kisbőgő

Doór Róbert, Havasréti Pál, Kozma Gyula, Pénzes Géza – bőgő

Az én Mátyás királyom

Ötszázötven esztendővel ezelőtt, 1458. január 24-én, Budán, a Duna jegén, az akkor Prágában raboskodó, 15 éves Hunyadi Mátyást választotta királyává a magyar nép. Történelmünk legfényesebb korszaka köszöntött országunkra. Uralkodói művének fennmaradt tárgyi emlékeit máig csodálja a világ. Történelmi tanulmányok sora elemzi, méltatja uralkodásának minden mozzanatát a korabeli történetíróktól napjainkig. Ám, hogy ő máig mindannyiunk Mátyás királya, azt leginkább a népköltészetnek köszönhetjük. Ezer meg ezer mese, monda, anekdota, tréfa őrizte meg valós vagy vélt cselekedeteit, a szeretett király alakját. Dr. Kríza Ildikó néprajzkutató a közelmúltban jelentette meg *A Mátyás-hagyomány évszázadai* című munkáját az Akadémiai Kiadónál, amelyben korról-korra feltárja a Mátyás királlyal kapcsolatos néphagyomány forrásait, változásait, virágzásának, olykor elapadásának okait. Vele beszélgettem kutatómunkájáról, s annak eredményeiről.

– Mikor kezdte foglalkozni a Mátyás-hagyományokkal?

– Nagyon érdekes, hogy tulajdonképpen a legelső írásaim egyike Mátyásról szólt, hogy a hőseinkben miként szerepel Mátyás király, s a korai énekek mennyire tekinthetők folklórnak. A Néprajzi Lexikon számára készült az írás. Később abból készítettem még néhány más tanulmányt is. Majd Mátyás király halálának 500. évfordulójára kaptam egy felkérést, hogy nézzek utána részletesebben, mi minden kapcsolódik Mátyáshoz, a folklór kiemelkedő alakjához. 1990-ben meg is jelent egy nagyobb írásom. Ekkoriban láttam, nagyon nagy szükség lenne arra, hogy végre Magyarországon is valaki összefoglalja, mi is a jelentősége a népköltészetünkben Mátyás királynak. Ugyanis akkorra már több kötetnyi írás jelent meg, Mátyás király, mint folklórhős a ruszin, a szlovák vagy a szlovén hagyományban. A mi királyunkról ebben a vonatkozásban nem jelent meg eddig jelentősebb összefoglalás. A rendelkezésre álló anyag alapján az is világos volt, hogy igen-igen nagy folklórkincs kapcsolódik Mátyás nevéhez, ami jellegzetessége a magyar népköltészetnek, de ezzel együtt az egész Kárpát-medencei népköltészetet is képviseli. Teljes egészében összefonódva a környezetünkben élő nemzetiségek folklórával. Rendkívül fontos kérdés volt számomra, hogy ez az anyag mennyiben folklór, s mennyiben írott műveknek népszerűsített változata.

– Milyen rétegeit sikerült feltárnod ennek a folklórnak?

– A XIX. század végén egy hatalmas Mátyás-anyag került a kutatók kezébe. Körülbelül nyolcvan, kilencven mese, monda, anekdota, találós kérdés, tréfa, így együtt nézve folklórkincs, de hogy mi is volt ezeknek az előzménye, a szakemberek akkor kezdték vizsgálni.

Mátyás és Beatrix 1490 előtt készült portréja
(Márvány és jáspis, Szépművészeti Múzeum)

„Magyarországnak fényes csillaga,
és rettenetes bajnaka,
nyumurultuknak kies hajlaka,
nagy ékességnek es te valál oka.”

(Jagelló-kori dicsőítőének, részlet)

Az akkoriban divatos összehasonlító folklorisztikai kutatások rámutattak arra, hogy egy-egy motívum nemzetközi elterjedtségű. Így például az okos király, aki kérdéseket tesz föl a környezetében lévő bölcseknek, akik nem tudnak felelni, ám az okos szolga vagy az egyszerű szántó-vető parasztember tudja a választ, ezért a király megjutalmazza őt. Na, ez egy hatalmas mesetípus. Egy kicsi része nálunk Mátyás királyhoz kapcsolódik, de ismerjük arab és angol párhuzamát is. Sőt, valójában szinte minden európai nép folklójában megtalálható. Láttam, hogy az összehasonlító kutatás nem vezet eredményre. Keresni kezdtem, hogy mi az, amitől Mátyás király jellegzetesen magyar folklórhős. Vizsgálni kezdtem az előzményeket. Első kérdésem az volt, hogy volt-e folklór Mátyás idejében? Hogyan élt a folklór évszázadok során? Tulajdonképpen ötszáz éven keresztül. Végül, mi az, amit mi, akik szakemberek vagyunk, a szájhagyomány alapján meg tudunk ragadni a XX. század végén, a XXI. század elején? Ugye, miután a folklór szájhagyomány, íratlan hagyomány, így több száz évre nem lehetett visszamenni. Az élőbeszéd az emberek elmúltával eltűnik, de úgy gondoltam, hogy valami nyomának kellett maradnia.

Az első történetíró, Bonfini, aki Mátyás király feleségének kérésére került Magyarországra, már folklór-jellegű anekdotákat

közölt Mátyásról. Ezek a születésével voltak kapcsolatosak, mert ugye, hogy honnan is származik, ez számtalanszor felvetett kérdés volt. Bonfini leírta, hogy a szóbeszéd szerint Hunyadi Mátyás királyi vérből, Zsigmond királytól származik, de szerinte az igazság az, amit ő leírt, pontosan levezetve, hogy melyik római uralkodónak az ivadéka. Ebből már lehetett tudni, hogy van szóbeszéd, van folklór a Mátyás-korabeli magyarság körében.

Mátyás király egy XVII. századi rézmetszeten
(Magyar Nemzeti Múzeum)

Hasonlóképpen ezt bizonyítja Benczédi Székely István, aki egyetlenegy tréfás anekdotát jegyzett föl az ő első magyar nyelvű krónikájában. „Efféle trufái sokak vagynak a Mátyás királynak, kikről én most többet nem irok.” Hát, nagyon sajnáljuk, hogy nem írta le, mi minden lehetett még.

Néhány évtizeddel később a Bonfini krónika fordítója, Heltai Gáspár egy kis mesefüzért szerkeszt a krónika végére, amiben azokat a lényeges mondákat összegezte, amelyek az ő fülébe eljutottak. Melyek voltak ezek a fontos elemek?

Az, hogy a király álruhában járt. A történészek azt állítják, kizárt dolog, hogy Mátyás király álruhában járt volna a nép körében. Annak ellenére, hogy természetesen állandóan úton volt, s az ország legkülönbözőbb helyein jelent meg. Ez akkor hozzátartozott az uralkodáshoz.

A másik izgalmas dolog, ami megjelenik a Heltai krónika kiegészítésében, hogy megajándékozza a szegényeket. Ugye, a Mátyás-mondáknál visszatérő elem, hogy megjutalmazza a szegényeket bármilyen segítségért, kedvességért, vagy pénzt ad nekik, hogy ne maradjon kereszeteletlenül a gyermekük, tudják eltemettetni a halottjukat, vagy a révész vigye át a szegény asszonyt a folyó túlsó partjára. Heltai Gáspárnál jelenik meg először az álruhában pénzt osztogató király alakja. Például, hogy Mátyás király titokban pénzt ad annak a szegény asszonynak, aki őt vendégül látja, amíg ő kifigyelte, mit művel a kolozsvári bíró.

A kolozsvári bíró története talán a legismertebb az egész magyar hagyományban. A szakemberek azt állítják, hogy ez jellegzetesen magyar monda, s ha előfordul más népeknél, elsősorban a szomszédos népek folklórájában, akkor ez a magyar hagyományból átvett motívum.

Mátyás királyt a kortársai nem szerették. Szigorú volt, határozott akaratú, nagyon sok ellenzője akadt. Nem szerették őt az urak, mert őket is adózásra, háborúzásra készítette. Nem szerették őt az egyszerű emberek, mert kíméletlenül behajtotta rajtuk az adót. Heltai szerint volt olyan év, hogy hétszer vetették ki az adót.

Fél évszázad elteltével mégis általánossá vált az igazságos, jó és okos király képze, ami a későbbi folklórt meghatározta. Heltai magyarázta meg, hogy mi volt ennek a megváltozott megítélésnek az oka. Mátyás ugyan akár hétszer is megadóztatta egy évben az embereket, de igazságosan tette, a népe felvirágoztatásáért, az ország hatalmának növeléséért fáradozott, szemben azokkal az urakkal, akik abban a jelenben, tehát az 1570-es években, csak a saját javukat akarták, s nem az ország érdekeit nézték.

Mátyás király a Thuróczy-kódexből (1486)

Heltainál még három ilyen motívumot találtam meg, ami a későbbi folklórban szintén előfordult, s úgy gondolom, hogy a mai magyar népköltészetben élő Mátyás-hagyománynak a legfontosabb gyökereit megtalálhatjuk önála.

A XVI. század jelentős Mátyás-históriája Göröcsöni Ambrus 4660 soros históriás éneke. A szerzemény az 1570-es években jelent meg Debrecenben, s hamarosan széles körben ismertté vált. Én ebből a műből azt a részt emeltem ki, amikor Mátyás csellel megsarcoltatta az urakat. A XVII. században nagyon nehezen találtam folklórmotívumokat. A történészek szerint is problematikus ez az időszak. Az egyik ok, hogy a forrásfeltárások nem kellőképpen haladnak, a másik ok feltétlenül abban keresendő, hogy ez az ellenreformáció kora. Ezidőtájt a legfontosabb a katolicizmus stabilizálódása, éppen ezért a katolikus énekeket néztem meg, hogy ott miképpen jelenik meg Mátyás király alakja.

A Habsburg-párti klérus példaként hozza föl Mátyás királyt, Attilát, a magyar királyok legjavát. Ez azt bizonyítja, hogy igen is

„Mátyás király üdöben mene vala ki az urakkal a mezőre mulatni, és meglátván egy embert, hogy Budára menne, szágulda hozzá csak ömaga, mondá:

– Bátya, hova migy?

Mondá az:

– Budára.

Mondá ismét neki:

– Hova viszed a ludat?

Mondá erre az ember:

– A szekszárdi apát úr házasult meg, a kurvanyadot vötte, és im oda a menyegzőbe vi-

szem a ludat. (Maga az ember nem viszen ludat, hanem csak megöszült vala.)

A király ezt hallván, mondá esmét neki:

– Efféle aggebet nálunk holddal vetnek.

Mondá erre az ember:

– Nálunk is vetettek vala, de több ki nem kelebenne az ageb atyádnál.

A király ezt hallván, nagy örömmel az urakhoz foltata, és megbeszélé nekik, mint járt volna a sziginyemberrel.

Azonban, hogy mulattak volna, megtérének Budára, és a király nem nyughaték addig,

mignem a piacon megkeresé a sziginyembert, akivel az uton beszéllett vala, monda neki:

– Bátya, hogy adod a tarka kaokának singet?

(Vala penig az ember lova üsti.) A sziginyember mihelt ezt hallá, hátrafordula és felfogván a lónak farkát, mondá a királynak:

– Jer be atyámfia a boltba, megárulok veled.

Kit hogy halla a király, bevívé a sziginyembert a várba és örök szabadságot ada neki,

megajándékozván annakfelette ötet.”

(Benczédi Székely István, 1559.)

Kályhacsemepe Mátyás király alakjával (Történeti Múzeum)

fontos szerepe volt a tudatalattinak abban az időszakban, amikor szerették volna elfeledtetni a nemzeti király erezeit, s a Habsburg-ellenes Mátyás törekvéseit. Ezt bizonyítja a jezsuita drámák egész sora. Ezért is foglalkoztam egy teljes fejezetben az iskoladrámákkal, mert ebben a korban a tömegeket egyházi iskolákon keresztül nagymértékben elérték. A jezsuita iskoladrámák legnépszerűbb világi, történeti hőse Mátyás király, s mindig csak a jó tulajdonságaival kerül előtérbe. Az, hogy okos, az hogy a népért harcol, az igazságot akarja, az ország felvirágoztatásán fáradozik. Mind olyan motívumok, amelyek egy-egy mondában megjelennek a XVIII-XIX. században is.

Hogy a kurucok is példaképüknek tekintették Mátyást, bizonyítják a megmaradt kurucdrámák. Pálóczi Horvát Ádám művében Mátyás király népszerű, országot járó, a falvakat jól ismerő uralkodóként jelenik meg. A tétényi lány az okos lány történetét egy bonyolult szerelmi történetbe ágyazza be. Az okos ember, az okos lány túljár a cselszövők eszén, s számos kaland után a szerelmek egymáséi lesznek.

A XVIII. században a Győri Kalendárium egy egész sorozatot, harminchat történetet közölt Mátyás királyról. Sajnos csak töredékesen ismerjük, néhány példány maradt csak ezekből a kalendáriumokból. Nagyon érdekes, hogy kalendáriumokból ismertük meg a Galeotto Marzio által, Mátyás király korában olasz nyelven leírt Mátyás-anekdotákat. Galeotto Mátyás király udvarában könyvtáros volt, igen nagy tudású ember. Szeretettel ajánlotta fiának ezeket az anekdotákat. Mivel gyűjteménye kéziratban maradt fenn, korában semmiféle jelentősége nem volt, s később sem, egészen a XVIII. századig. Akkor adták ki először, s az első magyar nyelvű fordítás a Győri Kalendáriumban jelent meg. Aztán később a kor

híres írója, Dugonics András vett át anekdotákat Galeotto Marzio írásából.

A XVIII. század kiemelkedően fontos a magyar folklór tekintetében. Hogyha nem is minden monda, de lényegében a jellegzetességek megragadhatóak az írott források alapján.

Nem ismerjük a szájhagyományt, mert a szájhagyomány lejegyzése száz évvel később kezdődött. Akkor is csak nagyon nehézkesen, hiszen egy mesét nagyon nehéz szóról szóra leírni, de már a XVIII. századi írott anyag bizonyítja, hogy élt egy igen jelentős, igen érdekes Mátyás-hagyomány, mindazokkal a motívumokkal, amelyeket a XIX. században megtaláltak.

A XIX. század elején jelentek meg az első ponyvák. 1806-ban látott napvilágot Kis János evangélikus lelkész hét mondából álló füzére Mátyás királyról „Kellemetes időöltésre való nyájasságok, elmés történetek” címmel. Ezek aztán a kalendáriumokban továbbterjednek.

A XIX. században kezdődött meg a hiteles folklórgyűjtés, de akkor a legarchaikusabb szövegeket kezdték vizsgálni. Úgy tűnik, a Mátyás-hagyomány mindennapos szóbeszédként élt, nagyon keveset gyűjtöttek össze. Az első gyűjtők egyike Erdélyi János volt, aki egy nagyon szép Mátyás-mesét gyűjtött, Az igazmondó juhászt. Ez egyike a legkorábbi hiteles Mátyás-meséknek.

Valószínű, hogy históriás énekek ekkor már nem voltak, valószínű, hogy énekeket se énekeltek. Annál fontosabb volt az anekdota, a rövid, csattanós mondáknak a divatja. A Mátyás király iránti tisztelet minden egyes nagyobb évfordulónál előhossa azokat az igényeket, hogy többet és többet foglalkozzanak Mátyás királlyal. És nem véletlen, hogy a volt nagy osztrák-magyar birodalom két pólusán, a szlovének és a ruszinok körében jegyezték föl leg hamarabb, legrészletesebben a Mátyás-mondákat, Mátyás-énekeket, Mátyás-balladákat. Számukra rendkívül fontos volt a XIX. század végén az igazságos király alakja, ők is sajátjuknak érezték Mátyás királyt. Mindig úgy mondták, hogy a ruszin gazdának volt a szolgálja Mátyás, aki elment a királyválasztásra, s akinek a fejére rászállt a korona, és ugyanezt mesélték a szerbek is. A szlovének is azt híresztelték, hogy Mátyás király ott volt náluk uralkodó. Ez rendkívül fontos volt a XIX. század közepe táján, amikor a nemzet tudat kialakulásának ideje volt a Habsburg birodalom keretén belül. Nem véletlen, hogy a magyar hagyomány iránti érdeklődés is ekkor erősödik meg, és egyre többet gyűjtenek. A XX. század folklórgyűjtései már bővelkednek Mátyás-hagyományban. Érdekes, hogy vannak bizonyos, – mi úgy mondjuk szakszóval – típusok, amelyek a többenél népszerűbbekké váltak, valószínű, hogy ennek az az oka, hogy a tankönyvekben is megjelentek.

– *Látom, kutatásaid alatt nagyon megszeretted Mátyás királyt. Vajon miért?*

– Az első okom arra, hogy nagyon szeressem az, hogy ő a legnépszerűbb történeti hős a folklórban, a másik, hogy ő volt a legjelentősebb reneszánsz uralkodó. Évtizedek óta itt dolgozom a Budai Várban. Valahányszor feljövök ide, találkozom csodálatos életművének emlékeivel. Most van egy olyan tervem, hogy megnézem a törvényeit. Megnézem, azokból kiderül-e, hogy valójában Mátyás igazságos volt-e, avagy nem. Ugyanis vannak olyan törvényei, amelyek a mai napig is lényegében ugyanúgy élnek. Az a szellemiség, amit Mátyás király írásba foglalt, valójában ötszáz év elmúltával is érvényes. Hogy az egész országnak, benne minden egyes embernek elementáris érdeke, hogy nemzeti királya legyen, aki minden tehetségével, tudásával, erejével az ország érdekeit szolgálja. Azt gondolom, hogy a Mátyás király iránti tisztelet országunkban nagyon sokáig fennmarad. Legalábbis ameddig a magyar történelmet a magyarok ismerik és szeretik.

Kóka Rozália

Teli tarisznyából

„Ifjan összegyűjtve, ősen szétosztva” – Kunkovács László írásai és fotói

2005-től kezdődően a folkMAGazin évfolyamai a szokásos hat lapszámon felül kiegészülnek egy-egy tematikus különszámmal. Az első alkalommal Endrődi Péter fotóit, festményeit és verseit „Lármafa” címmel adtuk ki, majd másodjára Jubos Kiss Sándor festményeit és Széki Soós János költői szövegeit jelentettük meg, „Gyökerek” címmel. Sorozatunk legújabb darabja Kunkovács László fotóművész-etnográfus munkáiból ad reprezentatív válogatást.

„Ahogy pirkadni kezdett – vagy a szemünk szokta meg a ködös sötétet? –, akkor sejlett föl bennünk, hogy egy elképesztően nagy nyáj kellős közepébe keveredtünk. Már hallottuk a pásztorok tempós lépteit, aztán a lihegésüket is. Vad férfiszag. Ott vonultak el közvetlenül mellettünk. Félrehúzódtunk és ámultunk. Ősemberhorda – szemernyi rosszallás nélkül fogalmazódott meg bennem így. Gyönyörű emberek, lehettek talán tízen. Mind állatbőrökben, szőrösen, párát fujtatva a hideg hajnalon. Hol vagyunk, a történelemben vagy a mában? A kettő között bárhol, a látvány nem dátumozható. Hely és náció nem számít.

A csupaizom marcona férfiak között nem volt öregember. A hajlott korú nem ide való, de gyerek se, hanem két-három suttyó legény, akik már bírják a kemény életet. Asszony sehol. A hordában elvegyülve négy-öt számár cipelte a málhát, a zsákokat, meg a tomporukon ütemesen lendülő vasfazekakat.

Szebeni román juhászok vonultak telelni a Bihari síkra, a Nagyalföld peremére. Erdély hegyi legelőit október közepén már belepi a hó, s ez véget vet a legeltetési idénynek. Ilyenkor indulnak az Alföld felé, ott mégis könnyebben kihúzzák a keserves évszakot.” – idézi fel Kunkovács László a körösfeketetői vásárra igyekező, talán 30 évvel ezelőtt átélte csodát a folkMAGazin nemrég megjelent 3. különszámában, amelyet a fényképezve gyűjtő fotóművész és etnográfus munkássága tiszteletének adózva jelentettük meg.

Kunkovács László tizennyolc népnél járt hátizsákos tanulmányúton. Kiadványunkban sajnos életművének csupán töredékét mutathatjuk be, két erdélyi történetet leszámítva a mai Magyarországon területeken dokumentált életképekből tettünk közzé válogatást.

A kutató-alkotó elővesz egy-egy fényképet a fiókjából, megkeresi hozzájuk a jegyzeteit, s kikerekedik belőlük a történet. Emberi sorsok peregnék le rövidre szabott, lényegre törő írásaiban. Például az eredetileg csikós dörgőhangú Szántó Istváné. „Úgy hozta a sor, hogy István bátyánk a traktorok elszaporodása, vagyis a gépesítés idején, amikor egyre kevesebb ménest tartottak, kénytelen volt felekezetet váltani, gulyát őrzött azon túl. ...Nyugdíjasként a téesz marháit őrizte... 1982-t írtunk, már javában kezdte felváltani a villanypásztor az igazit... Ha az áram egyszer megcsapja a tehenet, egy életre megjegyzi, hogy nem kóborolhat kedvére. A drótot tartó rudakat gondosan kell leszurkálni, erre szerződtették az öregot. A rudak kítűzését nevezik telepítésnek: megtanulta ezt is.”

S az ember csak bámul, hogy mi mindent felgyűjtött ez az ember. A felvételek 1973 és 1984 között készültek, s ki gondolná, hogy nem is oly régen, úgy 30 évvel ezelőtt még a széjjelverést, azaz a gulya szétosztását is lencsevégre tudta kapni. Tavasszal ugyanis a gazdák a pásztorok keze alá adták a jószágaikat, s a kinn töltött bő fél esztendő idejére jóformán változatlanul visszaálltak azok az életkörülmények, amelyek a rég holt ridegpásztorokat, az igazi szí-

laj embereket vették körül. „Késő ősszel – véget vetve a legel-tető idénynek – a pásztorok a város alá hajtották a gulyát, és minden gazda visszakapta a jószágát, egyet-kettőt vagy többet. Ettől kezdve istállóban tartották a növendék marhákat jövő tavaszig, az újabb kihajtásig. Ilyenkor valahány odasereglett markos ember kipróbálhatta pályavadobó képességét. Csak úgy röpködtek a kötélhurkok, különbül, mint a moziban! Fél év szabad élet után – ahol még karám se zabolázta a jószág életét! – a visszavadult szarvasmarha a gazdájának még a szagát is elfelejti, és a tél közeledtét érezve a szőre megbundásodik. Rég nem olyan szépek és kezesek ezek a növendékmarhák, mint tavasszal voltak. Egyik se akarja fölvenni a kötőféket.”

Kunkovác László az énekes koldusokról, históriásokról is megemlékezik. „Úgy állottak körülötte, hogy illően egy kis tisztást alkottak, másként lélegzethez se jutott volna az énekes kéregető. Széken ült, féllábú volt. Talán háborús sérülés, akkoriban még köztünk élt a hadirokkantak korosztálya. Harmonikával kísérte magát. Tekintélyt ébresztett koldusléte ellenére. Szép zengésű hangjához kellemes férfiarc párosult. Javakorabeli ember volt, hajának feketeségét ősz hajszálok kezdték fakítani. Jóvágású legény lehetett a tragédia előtt. Ilyen arcot szívesen fényképezünk, készült néhány kép. Közben egy aszszony a kör közepébe lépett, az odatett cipősdobozba beledobta a produkcióért járó pénzt, aztán megkérdezte: – História nem ad? (A kinyomtatott dalszövegeket vette volna meg, de az nem volt.)”

S mit tesz a fotóművész-etnográfus, ha már kihalt az a szokás, amit látni szeretne? „Fájlaltam, hogy a kiszézés nem tudtam utolérni, hiszen amikor effélével foglalkoztam, a kiszézés szokása már nem élt Magyarországon. Mint kinyomoztam, Szandaváralján láthattam volna ilyet utoljára az 1960-as évek elején. Az eseményt az MTI két falujáró riportere is megörökítette, s a negatívak megvoltak. Nagyíttattam jó párat azokból a régi felvételekből, és Szandaváraljára utaztam velük, hogy ott majd szétosztom. Tudni akartam, hogyan reagálnak. Tél vége volt, még jóval virágvasárnap, a kiszézés hagyományos napja előtt.

Egy jó beszédű palóc asszonynál kötöttem ki, aki mint aféle tótumfaktum, annak idején a szokás egyik főszereplője volt. Ragyogóan bejött, amit akartam. Nagy öröm támadt a fotók láttán! Mintha riasztották volna őket, sorban érkeztek a házhoz a hajdani szereplők, és egymás szavába vágva idézték föl a tízéves históriát. Fölbátorodtam ezen és megkérdeztem: Ha ilyen szép emlék, miért hagyták abba a kiszéjársát? Lám, ez az egyetlen kérdés, ez az egyetlen szikra elég volt ahhoz, hogy megszülessen az elhatározás: most, 1973 virágvasárnapján újra meglesz a kiszehajtás! Volt eszem, hogy egy hónappal azelőtt látogattam oda, titkon megérezve, hogy egy pöccintéstől újraéled

a hagyomány. Még nem késő, és kitervelt kísérletem sikerülni fog. Az 1973. évi kiszéjárásról immár néprajzos szemmel hiteles fotószorozat készült, teljes értékű dokumentum, mert nem felelevenítés, nem rekonstrukció volt. Hozzátehetjük, nem szerveztem és nem rendeztem semmit. Be se mentem a tanácsházára meg a kultúrházba. A falusiak a maguk örömeire eljátszották – játszották? – a teltemetést, az emberiség történetét végigkísérő rítust.”

Mint bevezető soraiban a szerző megemlíti, a „kár lenne elmenni mellettük” jegyében, a fényképezve gyűjtés eredményeként született produkciókból még bőven maradt az asztalfiókban. Reméljük, hogy kiadványunkkal – s a *folkMAGazin* 2006/6. számában korábban közzétett összeállításunkkal – sikerült felhívni a népszokásokkal (is) foglalkozó magyar kiadók figyelmét Kunkovác László értékes gyűjtéseire, s akad majd olyan társaság, amely további kötetek megjelentetésével közkinccsé teszi az etnográfus-fotóművész több évtizedes munkájának eredményeit.

K. Tóth László

Kunkovác László Balogh Rudolf-díjas fotóművész állandó kiállításai négy helyen találhatóak az országban: Gyomaendrődön a tájházban – életmű-keresztmetszet; a Fejér megyei Sáregresen, az Aranypony Halászati Múzeumban; a Kondorosi Csárdában – „Pusztaiak” címmel; Hortobágyon (Czinege János u. 1.) az élő pásztorok kultúráról. Könyvei: Ősépítmények (2000, 2001); Kece, milling, marázsa – Hagományos halászat természetes vizeken (2001); Kőemberek – A sztyeppei népek hagyatéka (2002); Táltoserő (2006). Aktuális kiállítását „Puszták, tanyák, faluszélek” címmel 2008. február 28-án nyitották meg a Miskolci Galéria Rákóczi-házában, s amely március 22-ig hétfő kivételével napon-ta 9-től 17 óráig tekinthető meg.

KODÁLY ZOLTÁN, A NÉPZENEKUTATÓ – I.

Fotó- és dokumentumkiállítás a Hagyományok Házában

Szakmai terv: Pávai István

A Hagyományok Háza Folklórdokumentációs Központja 2007-ben fotó- és dokumentumkiállítással emlékezett a 125. éve született Kodály Zoltánra. A jubileumi tárlat áttekinti Kodály életművének azokat az állomásait, amelyek népzene kutatói szemléletének kialakulásához vezettek, illetve azokat a kutatási témaköröket, eredményeket, tudományos műhelyteremtő erőfeszítéseket, amelyek által a magyar népzene kutatás a nemzetközi etnomuzikológiai trendek élvonalába került. A kiállítást Eöszse László zenetörténész nyitotta meg 2007. szeptember 13-án. A megnyitó alkalmával Kodály-gyűjtötte magyar, román és horvát énekes és hangszeres dallamok szólaltak meg Bukovinától a Dunántúlig, a Nyitra vidékétől a Székelyföldig, Hetényi Milán (ének és furulya), Major Levente (hegedű), Németh László (furulya), Szabó Zoltán (duda) közreműködésével. A kiállítás 2007. szeptember 20–25. között a XXI. Kecskeméti Népzenei Találkozó ideje alatt az Erdei Ferenc Kulturális Központban, majd 2008. február 1-ig a Hagyományok Háza első emeleti kerengőjén volt megtekinthető, s várhatóan az idei Táncháztalálkozón ismét látható lesz. A kiállítás szöveg és képanyagából Pávai István válogatásában közlünk részletek a folkMAGazin ez évi számaiban.

GYERMEKKORI NÉPDALEMLÉKEK

„Galántán töltötte a szerző gyermekkorának legszebb hét esztendejét. Híres volt akkor a galántai banda, Mihók primás alatt...” (Kodály Z.: *Galántai táncok. Előszó a partitúrához, 1934*)

„Ami rossz dalt tudok, ovodában vagy iskolában tanultam... De legyen igazságosak. Nem volt az mind rossz. Még az ismert dallamok alá tett csinált szövegek se mind. Ma is hallom, milyen hévvel énekelte a jó öreg »Néni« a galántai ovodában Lukács Pál versét:

*Eljött a szép karácson
Aranyozott kis szánon,
Hozott diót, magyarót,
Jó gyermekeknek valót.*

Így mondta: magyarót, mert erdélyi volt. Csak jóval később tudtam meg, hogy ezzel a »Mégis huncut a német« dallamát tanultam meg, s a néni lelkesedését az magyarázza, hogy ifjú korában, a Bach-korszakban ez tilalmas nóta volt... Én pedig régi ismerősre találtam, mikor később az »Attila, Lehel, Árpád«, a Chlopiczky-nóta, meg a Liszt-rapszódia került elélem. Igaz, ugyanaz a néni tanított arra is, hogy »Kismadár, hangja száll, Visszazengi a határ«. Ő nem sejtette, hogy ez német dal, én se tudnám, ha nem forgattam volna német gyűjteményeket.” (Kodály Z.: *Zene az ovodában, 1941*)

„1906-ban, szóbeli (nem igen sikeres) doktori vizsgám után cenzorom, Riedl Frigyes [...] rövid adhortációt tartott, szokatlannul érzelmes, nem hivatalos hangon. Arra buzdított: maradjak itthon, ne menjek külföldre. Mosolyogtam magamban, annyira feleslegesnek éreztem, annyira nem gondoltam rá, hogy valaha külföldre szakadjak (bár egy-két nyugati nyelven már akkor is tudtam), hisz egész életre szóló tervem ide kötött. De később gyakran eszembe jutott Riedl intelme... Tanulni persze külföldön kel-

A nagymedeseéri Balog bandája Vikár Béla fonográfja előtt

lett. 1914-ig minden nyarat külföldön töltöttem. Azután 13 évig egyet sem. Mikor újra kezdtem kijárni, a határon mindig megjelent előttem egy mezítlás, rongyos gyermekcsereg, egyik-másik hajdani galántai iskolatársam arcvonásaival. Kórusban kiáltottak: »Ne hagyj itt bennünket!«. Kiáltásuk túlharsogta »Sípját régi babonának«. Ezek hoztak vissza mindannyiszor, hiába csábított művelt országok könnyebb, nyugalmasabb, szebb élete. Ezek tartották bennem a hitet, hogy mindennek ellenére itthon is lehet és kell ilyen életet teremteni.

»Miről apám nagy búsan szólt,
Hogy itt hajdan szebb élet volt...«

Mindig táplált a remény, hogy itt valaha szebb élet lesz, sőt, szebb, mint volt.” (Kodály Z.: *Visszatekintés I., 1964*)

TALÁLKOZÁS VIKÁR BÉLÁVAL

„A millennium idején két hétig Budapesten lehettem. Legnagyobb benyomásom a kiállítási falu volt. Egy sor ház, különböző vidékek viseletébe öltözött alakokkal, teljes felszereléssel. [...] Egyik házban egy fali tábla vont a magára figyelmemet. Fehér László balladája volt, vagy egy tucat különféle dallammal, gyűjtötte Vikár Béla. Ott olvastam ezt a nevet először.

Akkor még a nagy zene tanulmánya és a zeneszerzés annyira elfoglalt, hogy csak mellékesen foglalkoztam népdalokkal. De úgy 6–7 év múlva, mikor disszertáció-témán kezdtem gondolkodni s a magyar népdalok minden megjelent gyűjteményét már átnéztem, eszembe jutott az a tábla, és fölkerestem Vikár Bélát 1903 őszén.

Nem kellett messze mennem, mert a Csillag utcai Eötvös Kollégiummal szemközt lakott, ott volt a Néprajzi Múzeum is, a hengerekkel. Mikor jelentkeztem nála, mint kezdő diák, kinek munkájához szükséges megismerni az ő gyűjteményét, kis sé bizalmatlanul fogadott. Azt hitte, új elméletet akarok gyártani a magyar zenéről, ami akkoriban divatozott.

Megnyugtattam, nem elmélettel foglalkozom, zeneszerzőnek készülök, ehhez is, de tudományos céllal is, tüzetesen meg akarom ismerni a népdal élő formáját, mert amit kiadványokban találtam, nem elégít ki, s magam is gyűjteni szándékozom.

Lassan fölengedett, eljött velem a múzeum kis udvari szobájába. [...] Megmutatta a fonográf kezelését, majd magamra hagyott. Abban a kis sötét udvari szobában sok boldog órát töltöttem. Felváltva játszottam fonográfban a népdalokat és zongorán a hatásuk alatt készülő szerzeményeimet.” (Kodály Zoltán: *Emlékezés Vikár Bélára, 1959*)

A FELVIDÉK FELFEDEZÉSE

„Első utamra 1905-ben mégsem vittem fonográfot. Egyrészt nem is adhattak, mert Vikár újra kapott pénzt a minisztérium-

Az első népdalgyűjtő út térképe

tól, maga készült Erdélybe, másrészt szerződése volt a múzeummal (10 korona, ha legalább 3 dallamot hoz 1 nap). [...]

Nem remélhetve, hogy valaki pénzt ad, elindultam a magam pénzén. Egész vagyonom vagy 50 korona volt, amit óradással szereztem. Akkoriban sokan tanultak nálam összhangzattant, 4–5 koronát fizettek, mert híre járt, hogy tanítványaim feltűnést keltenek a magánvizsgákon. Merre menjek? Viszsa, ahonnan jöttem, felidézni a gyermekkori elhomályosult emlékeket. 5 évi egyetemi és zeneakadémiai tanulás után elindultam az egyszerű parasztok közé, tőlük tanulni, amire sem az egyetem, sem a zeneakadémia nem tanított...” (Kodály Z.: *Hátrahagyott írások I.*)

„Hátizsákkal a vállamon, bottal a kezemben és száz koronával a zsebemben indultam el a Csallóközbe. Ott bolyongtam kialakult rendszer nélkül, embereket fogtam meg az utcán, hívtam énekelni a kocsmába és hallgattam az aratóléányok dalát. Legfárasztóbbak voltak a füstös kocsmai szeanzsok éjszakánként.

Idővel beláttam, hogy így nem lehet sokra menni. Először a gyűjtés idejét kellett télire tennem, amikor a falusiaknak több ráérő idejük volt, majd Vikár példájára a fonográfot is bevettem eszközeim közé, nem a dallam, hanem a hangadás módjá-

Kodály, Kodályné és Bartók egy kalotaszegi faragott kapu előterében

nak megörökítésére. Másrészt a fonográf kitűnő serkentő eszköznek bizonyult: újság volt, érdekelte a népet. A fiatalság daljaival csakhamar kész voltam, s figyelmem mindinkább az öregek felé fordult.” (Kodály Zoltán: *A magyar dalkincs, 1923*)

Eddig vagy 60 dalt szedtem. A tót daloknak átkozott hosszú a szövegük majd megbénult a kezem, míg mind leírtam. Duda is került elő 10 órákor, de nem igen tudott fújni a gazdája. Így hát ma visszatérek Vicsápra, útközben benézek egy dudáshoz.” (Részletek Kodály feleségéhez írt leveleiből).

PÁLYATÁRSÁK

„Első gyűjtésemből 13 dal 1905-ben megjelent az Ethnographiában. Erre lett figyelmes Bartók, ekkor kezdett érdeklődni a gyűjtés módja iránt. Ekkor ismerttettem meg Vikárral. Vikár tehát tévedett, mikor azt írta, hogy Bartókot előbb ismerte. Nem is csoda, mert az akkori magyarok zenei érdeklődését jellemzi, hogy kettőnket gyakran összetévesztettek, sőt egy személynek gondoltak. Mikor Bartók kisebb fia a 30-as években Sárospatakra került a kollégiumba, társai azt kérdezték tőle: »Te annak a Bartók–Kodálynak a fia vagy?«” (Kodály Zoltán: *Emlékezés Vikár Bélára, 1959*)

„Felosztottuk egymás közt a kutatási területeket, hogy tervszerűen dolgozhassunk. Időnként aztán összejöttünk, ki-kí magával hozta a tarisznyájában a gyűjtés eredményét. Összevetettük, összeraktuk, amire külön-külön rábukkantunk, egybekevertük a külön lapokra följegyzett anyagot.” (Kodály Z.: *Utam a zenéhez, 1964*)

Előszó

Isten már aludt,
de egy részeg angyal
kinyitotta a dimenziókaput.

Az álmok meg átsurrantak rajta.
Vesztükre, mert belefagytak
a kénköves zajba.

Dió és mák

Ti dió-, ti mák-
lelkű Diotimák,
csonthéjba zárt fekélyeim.

Ti, akik Felső-Bácskában, a Bakonyban
vagy valahol Pest alatt
nyugosztok a volt ölelődés fekhelyein.

Ti, akik szárazkenyér szívemen
ropogtattatok.
Kopogtattatok?

Dávid vétkével

Lemásoltam Dávid vétkét:
asszonyt raboltam
s ittam édes-sós vérét.
Most félek, hogy Isten megint
a nagy-kéz törvénye szerint.

Nagyon nagy volt a vígságom,
csak nő kellett még.
Ma öklöm véresre rágom,
és felkiáltok: te, Dávid,
a te bűnöd most rám ásít!

Én barom, nagyobbbat estem:
loptam, bitoroltam,
de még csak nem is szerettem...
Bár bűn az bűn, de ha titok,
nem játszhatnék más Dávidot?

Vajdaságban születtem, otthonomnak a szélesebb értelemben vett Bácskát nevezem. Négy éve élek: tanulok, írok, muzsikálok Budapesten. 2000-ben verseskötetemet jelent meg Kiskunhalason Jósda címmel. Felfogásom szerint a verset a pillanat szüli, őszinte csak az az írás, ami a pillanat akkor és mostjában fogan. (M.A.)

a nacionalizmus hitvitáiból

bágyadt vagyok.
minden derogál.
mintha a túlparton álló
zászlókra ráírták volna
magyarrománcigányszerbruténtótsvábul
hogy Kárpát-medence.

Népdaltorzó

Ejj!nem szeretem az idők járását.
Azt, ahogy a kéreg leperreg a fáról,
Ahogy a lemálló vakolat mögött a
Vályogfal repedezni kezd.

Azt, ahogy romos tanyák télen
A hóban vagy nyáron a napsütésben.

Mert minden megvagyon írva.
Egyszer leülünk a körút aszfaltjára
Az anyaföldet keresni.

Salutatio pessimus

Így írtok ti? Kik vagytok ti?
Zsíros elefántok (csont) toronyiránt.
Kultikus menetben.
Tocsog a szó,
Ámbátor, ha javítható:
Stabil a bérezés, az ágy vetetlen.

Ebben gyökerezik a változás.
Egyed, fejlődés, palotaforradalom.
Jót s jól, hisz ebben áll
Derékig duzzad a máj
Reszel a zúza, tele a talom.

Olyan érzés, mint mikor a gép
Hibás kódot kap és
ELindítja a VISSZAszámlálást.

Megettettem a Dunát

Amikor én ott voltam,
Nem volt se szép, se bölcs a Duna.
Fújt a szél és hullámai úgy
Feszültek rá, mint ezer
Rongy-ruha.

Fújt a szél, kínlódott,
El-elsápadt a piszkos folyó,
Nem volt rajta élet. Benne csak
Úgy kábán hintázott
Sok hajó.

Amíg ott néztem, sánta
Lelkem nagy bűneit kifáztam
És éreztem, hogy oldódnak fel
Mind a megkorbácsolt
Dunában.

Elindultam. Mögöttem
Harcolt a víg, jóllakott Duna
És hullámai a bójákat
Marták, mint zsákmányát a
Veszett kutya.

Lassú téli látomás

Bár szürkület volt
de kiült a fákra a szépség
nézte hogyan úszik
befelé a porhanyós kékség.

Hatalmas volt ott
az ágak közt fénylett a karma
fehéren izzott
teste csak a szeme volt barna.

Kigyulladt néha
akár száraz bozótos nyáron
de tél volt és a
szépség csak ott feküdt a fákon.

MÁTHÉ EDIT RAJZA

Túl Pannónián

Órzik a földjeim tarka mezők,
Ránctalan körte, a szarmata nők.

Él ami élhet, a búza hever,
Bármi, ha lenne a szél viszi el.

Közted és közte csak én vagyok itt,
Bámulom vágytalan.

Otthonaid csak a füst veti fel,
Bármi, ha lenne a szél viszi el.

Cseng a ruhámon a bronz fibula,
Kérdik az istenek: ez ki ura?

Asszony a szolgám! magot én vetek el,
Ha fázom a télen, ő rongyba teker.

ajánlottlevél mindennapokra *Lnek*

minden reggel ágyba hoznám a napot,
esőben gábor-cigány kalapot
húznék a fejedbe.

mázsás batyudat örökre
málhámul fogadnám.
s ha majd villan a fogad rám
úgy s akkor ott kisimogatom a haragod.

a hitvesi erkölcs poszthumusz
kitüntetéseinek leporolásával
hűségesen a végkifejletig.

és azon túl.

Útórezgés

a fájdalom,
mint sikamlós kígyóbőr,
mint széttúrt sírhalom...

...hártyás szárnyakon
hízik a bánatom.

Az utolsó szigetközi halász

Portré Lencse Dénesről, a mecséri halászból

„...A hal s a halászat mestersége családok, helységek neveiből szól; ott van a hal családok, vármegyék, városok czímerében; ott van a halásznépség dalaiban; a halászság és nép közkeletű példabeszédeiben is; mindezekkel tanúskodván a halászmesterség ősi voltáról...” (Herman Ottó)

Tükörháló, kerítőháló, varsa, bokroszák, koca, tápli, milling – megannyi fondorlatosan megszerkesztett és századokon át kipróbált eszköze egy hajdan szebb időket megélt ősi mesterségnek: a hagyományos folyami halászatnak. Eltűnőben a mesterség, s vele együtt a sok tudás, a sokunk által már fel sem ismert eszköz, de ha belegondolunk, eltűnőben az élőhelyek, a szabályozatlan, holtágakkal és árterekkel szegélyezett folyószakaszaink is. És talán eltűnőben az idő is, a nyugalom, a mérhetetlen türelem, ami hozzá tartozott egykoron nem csak a halászhoz, de szinte mindenhez, amibe elődeink belefogtak. Mindezt azért érdemes elmondani, mert megalopozza azt az örömet, amit az ember akkor érez, mikor „rátalál” egy-egy „utolsó mohikánra”, egy szép mesterséget művelőre, a dédapáktól, nagyapáktól és apáktól örökölt ősiség egy darabkájára. Egy még köztünk lévő nagy öregre, mert hisz legtöbbjük felett már eljárt az idő; kevés mesterségre van már szükség a régiektől örökölhető formában. Az újabb generációk már mást és máshogyan művelnek.

Dénes bácsit a kocsmában ismertem meg. Helyesebben ismergettem hosszú időn keresztül. Már első látásra kitűnt fürkésző tekintetével, mint akiről azonnal tudható, hogy valami különleges dologgal foglalkozik. Persze hamar szembesültem a kérdéssel, vajon tudom-e, kicsoda Dénes bácsi? Az utolsó szigetközi halász. A szó régi, hagyományos értelmében: elszakíthatatlan ladikjától, a hálókötéstől, az évszaktól független megszállottságától, egyszóval mindentől, ami ezzel a mesterséggel jár. Hamar elhatároztuk hát, hogy meglátogatjuk, leülünk

beszélgetni, aztán hátha még ladikba is ülhetünk együtt, hogy láthassuk, érzékelhessük, hogy is zajlik egy-egy halászó alkalom a Mosoni-Dunán.

Mecsér hatszáz-egynéhány lelkes település a Mosoni-Duna jobb partján, de mindenképpen Szigetközhez sorolandó. A Mecsér nevet a XIII. század elejétől eredtetik, s a név kardművességre utal, ám a falubeliek hagyományosan halászatból és vízimolnárságból éltek. Vízre telepített hajómalmaikon öröltek, ellátva a közeli és távolabbi településeket is liszttel, darával. Az említett mesterségek meglehetősen nagy „csizmafogyasztással” jártak; Dénes bácsi mesélte, hogy az 50-es években még tizenhárom csizmadia volt a faluban, egy mázsa gabonáért készítettek egy pár csizmát. Dénes bácsi a falunak azon a részén lakik, ahol a házakat csak egy keskeny kis út és egy lejtős vékonyka nyárfás-füzes választja el a folyótól. Feleségével kedvesen fogadnak a meleg konyhában, kérdéseinkre felhangzanak a régi idők történetei.

Lencse Dénes 1928-ban született Mecséren. – „Engem még a bábaasszony hozott a világra!” – újságolja büszkén. Ahogy visszaemlékszik: „Még öregapám is halászott. Akkoriban zömében dobiaiak voltak a halászok Mecséren, mind olyan dinasztriák (sic!) vótak. Gyerek vótam, beültem a ladik orrába, gázútam a vizet, de annyira, hogy a végén vesevérzéssel vittek a kórházba!” 1952-től aztán Dénes bácsiék már a Győri Halászati Szövetkezet keretein belül dolgoztak. Az általuk halászott Mosoni-Duna szakasz a licsói zsilipről a kifolyásig (Gönyüig) terjedt. „Ez a szakasz végig gróf Khuen-Héderváry Károly tulajdonában volt” – meséli. (A gró-

fot az uralkodó 1882-ben Győr vármegye főispánjává nevezte ki és feljegyezték róla, hogy a gyakori vízáradások idején elsőrendű adminisztratív tehetségnek bizonyult).

Kerítővel, táplival és varsával (ún. kisorszámmal; ide sorolandó még a koca és a milling is) halásztak bérbe. „*Kerítőhálával halásztunk. Akkor még nem vót sok varsa. Kerítettünk bokrokat is, verőléccel behajtottuk a halat. De vót később, mikor 40 varsával dolgoztam egyedül. Fölmentem egész Kimléig, vagy két óra hosszáig tartott. Megvót, hogy hol állottam meg rágyújtani, aztán irány tovább. Akkor kocáztam. Öt méteres zsákja vót. Ezzel márnát, süllöt, paducot fogtunk. De millingeztek is, az három szemre kötött kisorszámmal vót. Kítették, a hal nekiúszott, azt már feszítették is ki. Tükörhálával és nyúlhálával is sokat dolgoztunk. A két nagy, laza tükör közé nekimegy a hal, víz, aztán bennmarad*” – mesél Dénes bácsi. Ekkorra már nagyon belemelegedik a régi élmények felelevenítésébe. Felesége, Mariska néni is közbe-közbe szól: „*A táplit meg a szegénység lobogtatja!*” – teszi hozzá nevetve – „*olyan keveset fog. De ha bokrok után tápliztak, volt azért abban is hal*” – tudjuk meg. Dolgoztak bonyolultabb eszközzel is, mint a három zsákos búvárháló, ami akkoriban csupán Dénes bácsinak és egy győri halásznak volt. Közben az asztalra kerül Dénes bácsi saját bora, azzal is foglalkozik egy kicsit. Aztán hálótűt vesz elő, hálósínórt, szépen gombolyagba tekerve. Ma már nem használnak kenderhálót, de ennek megvan a maga története. Újságolja büszkén, hogy a győri szeméttelen szedte

A mecséri komp (archív felvétel)

fotó: Henics Tamás

fotó: Henics Tamás

fotó: Henics Tamás

a zsinórt, egy fölszámolt üzemből dobtak ki több bálányi alapanyagot, ami tökéletesen bevált hálókötés céljára. Elhozott annyit, hogy Dénes bácsit ez már kiszolgálja. A hálókötés „termelékenységét”, valamint az elkészült hálók, varsák értékét illusztráló halljuk: „...nyolcezer csomó kell terelővel együtt egy varsára, mire megkötöm. Csak aztán jön a karikázás. De sok a rapsic, nekem ha 150 varsámat nem loptak el, akkor egyet sem!” – újságolja szomorúan.

Mutatni kezdi a hálókötést, ámulva figyeljük. „Körösztlükötök, azt lehúszom róla, megint körösztlükötök, azt lehúszom róla.” A kötést amúgy csak elleste gyerekkorában, még halászni sem halászott, de már kötött varsát. „Öt-hatezer csomót is vót, hogy ki-dobtuk egy éjjel. Vót, mikor két hálót megkötöttünk ketten egy télibe. Abban 100 méter lébés vót. Egyszerre ment a kötélre a parával (parafa), a végén az ólom. Van itt nekem tükrőháló 10 éves is, amit még fel sem szerettem.” Mariska néni folytatja: „Volt, hogy éjjel háromig is kötöttem a hálót. A gyerekekkel, elvontunk. Egy idős kisszerszámos barátunk is be-besegített. Egyszer meghajtottam neki (a hálótú csévélése) két tüt, de annyira, hogy mire lekötötte, már nem volt érdemes lefeküdni, hálókötésből ment a reggeli vonatra.”

Sokáig folytatjuk még a beszélgetést, később csizmát húzva leballagunk a partra, hogy szétnézzünk a birtokon. Csodálatos látvány tárul elénk. Négy-öt varsa szárad

HIVATKOZÁSOK

Herman Ottó: A magyar halászat könyve, 1887 Mecséri Krónika, Mecsér Község Önkormányzata, 2000

Végh Alpár Sándor: A Szigetközben zörög a haszart, Magyar Nemzet, 2003. október 18.

P. Vas János: Szigetköz, A magyar nyelvterület legjellegzetesebb magyar néprajzi csoportjai, I. Dunántúl, Kisalföld, Szlavónia, Hagyományok Háza, Budapest, 2002

Balassa Iván-Ortutay Gyula: Magyar Néprajz, II. kiadás, Corvina, Budapest, 1979

Kunkovác László: Kece, milling, marázsa, Hagyományos halászat, természetes vizek; Balassi Kiadó, 2001

gondosan kifeszítve a szoborszerűen nyújtózkodó fűzfaágak közt. Az ember ilyenkor látja, micsoda leleményesen megalkotott szerkezetek a varsák: a beleúszó hálnak nincs esélye a menekésre. A vízen csendesen himbálóznak az ódon ladikok, elválaszthatatlan dekorációi az itteni vízpartnak. Odébb egy régi bárka a partra húzva, szabályosan fűrt lyukai sejtelmesen szórják szét a reggeli napfény sugarait. A látvány-együttes önmagában is nyugalmat áraszt, a vadkacsák, vízityúk és apróbb parti madarak egyre aktívabb hangversenye csak fokozza a természet gyógyerejét a civilizált zajokkal elárasztott világunknak ebben a menedékében.

A Mosoni-Duna még ma is fellelhető sok szépsége ellenére ne legyenek kétségeink: a Bős-Nagymarosi „dicsőséges” tranzakció következményei kézzel foghatók (na nem halak...). A sokszor és persze a legrosszabbkor korlátozott víz-juttatást megsínyli az élővilág. Dénes bácsi így emlékszik: „Akkoriban, ha a nagy Duna áradt egy métert, akkor a Mosoni is! Nagy, 18 méteres hálólal dolgoztunk, de az olyan vót, hogy ha nem vót két kilós a csuka, akkor nem állott meg benne! Elmentünk meg jöttünk vissza, a húsz kilót megfotuk.” A leányhal (leánykoncér) és a paduc egy időben teljesen eltűnt. „A leányhal most már védett hal, de levédenek ezek mindent, még a verebet is. A rendes vizet köl-lene adnyi!” – meséli. Mert ha van víz, akkor előbb-utóbb még visszatérhet a rendes élet a folyóba. „Vót, hogy karácsony előtt, a mennyhal iváskor bevittünk vagy 100 kilót a fiammal Györbe, azt csodálkoztak, hogy itt mennyhal is van.” Az egykori halbőséget illusztrálja az alábbi történet is Dénes bácsi emlékezetében: „Még a Frici élt a nováki (Novápuszta) kastélyból, a gondnok. Télen vót, januárban, mondom az öregnek, menjünk el holnap Kimléig, mert holnapután feljön a víz! Húzódozott az öreg, mondom, ej hát maga betakarozik, én meg hajtok fölfele, Fricinél megmelegszünk, iszunk valamit, hálólakat itthon elkészítjük, mifene, csak annyi, hogy le kölljön szórni. Bemegyünk, azt mondja a kastélygondnok: Két ilyen marha, ilyen időben elgyüni-e! Én meg tudtam, hogy ott árnyék van, a vizet ismertem. Tesszük le az első hálót. Mondom neki, húzza meg, mert elkerülnek a balintok (balinok) bennünket! Már frikoztak (ivtak) akkor. Mire körösztl mentem, hogy megemelgettem kicsit a hálót, ilyen balintot már kivettem tizenvalahányat (jó karnyakat mutat), este kilenckor már adtunk a Fricinek vagy tíz kiló halat. Nem fért a bárkába, megvót a húsz mázsa halunk. Aztá a harmadik hálót nem is használtuk!”

A mesterség azért még apáról fiúra száll, legalábbis családjukban. Dénes bácsi fia,

SZIGETKÖZI HALÁSZLÉ

Hozzávalók (4-6 személyre): 3-4 jókora fej vöröshagyma, 1 kg apróhal (keszeg, kárász, mennél több féle, annál jobb), 3-4 púpozott evőkanál pirospaprika (kalocsai, szegedi vagy épp cecei), só ízlés szerint, földagolt hal, 2-3 szelet személyenként (ez ponty vagy márna bőröstül; a márna bőre különösen gazdag zselatinban/kollagénben)

Elkészítése: A szeletnek való halat leszűrjük a szivénél és a vérét kicsorgatjuk, félretesszük. A megpucolt halból bőrös, szép szeleteket vágunk. Fontos, hogy a halszeleteket már víz ne érje, így véresen lesz kitűnő íze. Az apróra vágott hagymát a megpucolt apróhallal, pirospaprikával és sóval összefőzzük, s az így keletkező alaplébe főzzük bele a félretett halvért is. A megfőtt alaplé mindenestől alaposan összepasszírozzuk (Mariska néni turmixolja). Az így elkészült alaplé újra felforrósítjuk, szükség szerint sózzuk, majd a halszeleteket benne megfőzzük és tálaljuk. Friss lipóti, öttevényi vagy győri Gyarmati kenyérral fogyasztjuk. Jó étvágyat!

István, mai napig a győri halászati szövetségben dolgozik. Hálót kötni őt sem tanította senki, elleste magától. Tovább is fejlesztette tudását, hisz műveli a „becsinálást” is, azaz a hálóloltozást, ami tán még nehezebb a kötésnél is. Unokája, Lacika is szinte mindent eltanult már nagypapjától. – „Nem lehet a ladik orrábú kiszennyi!” – mondja Dénes bácsi. Hát, nagyon jó, hogy ez így van. Van remény arra, hogy néhány fiatal majd fontosnak érzi, hogy ne csupán a mesterséghez, de az ahhoz társuló értéktérmető és -megőrző életformához is ragaszkodjon mindahhoz (környezet óvása, észszerű és a szükségtelen, tájidegen dolgokat nélkülöző településfejlesztés, hagyományos táplálkozás őrzése, a közösségi létformák és a hagyományok ápolása stb.), ami a faluközösséget évszázadokon át emberivé, megtartóvá tette.

Végezetül álljon itt Lencse Dénes bácsiék szigetközi halászléreceptje mindnyájunk egészségére, egy kis kedvcsináló történettel, ahogy Dénes bácsi mesélte: „Akkoriban is úgy vót, hogy halébesek vótunk, főleg télen. Reggel elindultunk föl Mosonig, reggel három-négyre hazaértünk. A 150 kilós bárkát telefogtuk. Vót itt akkora bárka, hogy huszan is körbeültük, mikor halászlét főztünk.”

Egyszer megkérdeztem tőle: – Dénes bácsi, mi a kedvenc halétele? – „Hát a »bicskanyél«! Az olyan, hogy az ember szétveszi, aztán már eheti is.” Csak néztem értetlenül; nos, ez nem más, mint fiatal kis csukák ropogósra sütvé. Elképzelhető, micsoda csemege lehet az!

Henics Tamás

(Köszönet Fazakas Dénes barátomnak, akivel együtt osztottunk az élményben.)

OSTINATO

Beszélgetés Németh Ildikóval

Németh Ildikó 50. életévét ünneplő – az „Asszony-példaképeim, társaim, gyermekeim, tanítványaim a magyar néptáncban” alcímet viselő – műsorának adott otthont 2007. december 2-án a Hagyományok Háza. A műsor a teljes szakmai életút áttekintését adta, a hagyományörzés, a magyar asszonyok karakterének, személyes hatásának bemutatásával.

foró: Török Tilla

– Ildikó, az *Ostinato* című műsor tíz évvel ezelőtt, 40 éves korodban született meg először. Hogyan jutott eszedbe, hogy megrendezd?

– A család, a gyerekek mellett teljesen kivontam magam a hivatásos táncosok életéből. Egy idő után már nagyon hiányzott a színpad, másrészt nem tetszett az, ami az akkori táncmozgalmat jellemezte. Megszerettem volna mutatni, hogy igenis, az autentikus tánc önmagában is lehet nagy hatású, van létjogosultsága. Csak éppen ezt kevesen vállalják fel. Pedig csak az igazat kell adni, és hivatásszerűen.

A természetes, ún. autentikus tánchoz elengedhetetlen a paraszti életforma ismerete, a lelki kapcsolatteremtés is. Az is célom volt, hogy a különböző vidékek asszonyai – akik barátaim, rokonaim, példaképeim lettek a hosszú évek folyamán – találkozzanak egymással. Szerettem volna, ha rajtuk keresztül más is érezkelhetné a magyar asszony karakterét, múlt- és jelenbeli tevékenységét, életét e furcsa szemszögből, a néptánc tükrében. Mindegyikőjük más,

nagy egyéniség, de mégis mindenki egy. Talán a világban máshol is ugyanilyenek a nők, ugyanez a szerep mindannyiunknak ki van osztva, hiába vannak manapság önállósulási törekvéseik – semmi értelme. Ha nem lennének ezek az emberek, akiktől el lehet lesni még talán morzsákat, mozdulatokat, akkor én sem tudnám továbbadni. Át kell élni őket, meg kell formálni. Ez egy életforma. Ha én nem éltem volna velük, nem beszélgettem, nem kaszáltam volna velük, az életükben nem veszek részt, akkor nem tudom átérezni gondoljaikat, örömeiket. De ők átsütnek rajtam. Így lesz igaz az általunk közvetített néptáncművészet, s akkor megéri a néző is a mozdulataink, dalaink jelentését.

A tíz évvel ezelőttihez képest ez most egy nagyobb összegzés. Úgy éreztem, így tíz év után, hogy lepergett már minden, innentől már visszafelé tudok csak nézni. Erre a műsorra már hatással volt az összes tanítványom, a gyermekeim, mindenki, akit tisztellek, akik ugyanazt csinálják, amit mi

elkezdünk. Nagyon sokan, fiatalabb korosztályok már követnek bennünket, őket hívtam meg ebbe a műsorba táncolni. Olyan mestereket hívtam – szinte mindannyian valóban azok is, a Népművészet Ifjú Mesterei –, akik ugyanúgy meghatározói a néptáncművészetnek, s ugyanúgy törődnek a magyar népi hagyományokkal, ahogy mi tanultuk Martin Györgytől, Kallós Zoli bácsitól, Borbély Jolántól, Györgyfalvy Katalintól, Timár Sándortól, édesanyámtól. Ugyanúgy próbálják ők is az értékeket feldolgozni és továbbadni. Példaképei vagyunk egymásnak.

– A műsor címének az *Ostinato*-t, Györgyfalvy Katalin hajdani koreográfijának a címét adtad...

– Kati néni négy évig volt mesterem a Balettintézetben. Ő tanított meg arra, hogy addig felállni sem érdemes, amíg az ember tökéletesen és hivatásszerűen nem tud adni. Ő meghatározó volt az életemben, s természetes volt, hogy a műsornak az *Ostinato* címet válasszam. Annak idején, amikor ezt a koreográfiát láttam a Vasasban, nagyon lenyűgözött, akkor nem tudtam, hogy miért. Elérhetetlennek tűnt számomra. *Ostinato* – azt jelenti, szakadatlanul ismétlődő zenei motívum. Most jöttem rá, idősebb koromra, hogy itt mit jelent: azt, hogy mindenki csinálja a maga vállalt, született sorsát, és nincs vége. A „szakadatlan ismétlés” az asszonyi sorsot jelképezi számomra, az elszántságot és kitartást. Kati néni más eszközrendszerrel, illetve más úton tudja ugyanezt a nézővel. Az ő „nyelve” pedig ugyanúgy az autentikus néptánc alapul, melyben ő a karakterét fogja meg a táncnak, és azzal próbálja kifejezni az érzelmeit.

A négy év Balettintézet végén ki kellett mutatni, hogy „ki hová áll”, s mi mertünk vállalni, hogy nekünk az autentikus vonal jobban tetszik, kalandosabbnak tűnt, s ezt nem sértésnek szántuk! Azóta is ezen az úton vagyunk, de ha ő nem lett volna... Mi megpróbáltuk magunkban összegezni Györgyfalvy Katalint és Timár Sándort, ez volt a különleges a mi évfolyamunkban. – A műsor további részeit milyen gondolatok alapján állítottad össze?

– Azokra gondoltam, akik meghatározóak voltak az életemben. Anyám emléke, aki elindított ezen az úton, s aki valószínűleg az ő ki nem elégített vágyait akarta kipróbálni, amikor felhozott a Balettintézetbe felvételizni. Foltin Jolán egy szintén egész más nyelven, de ő is érzelmeket megfogalmazó, csodálatos női alkotó. Soha nem dolgoztam vele, de ő mindig segített engem, bármi-ben. Az ő munkájának feltétlenül benne kellett lennie a műsorban. Furik Rita, aki szintén koreografált benne, hipertehetség,

nekem is nagy példaképem. A Luca-napi Boka-Színház pedig azért volt része, mert valahol minden nő boszorkány is...

– *A tíz évvel ezelőtti műsor 2007-ben új elemekkel bővült. Például a bevezetőben nagy-nénéd, Kállainé Gutscher Ágnes zongoraművész Bach d-moll toccata és fugáját adta elő orgonán.*

– A meghatározó pontokat, mérföldköveket kerestem az életemben. Bátyám még gyermekkoromban vitt el a lébényi templomba egy orgonakoncertre, ahol hallottam ezt a Bach művet. Ez volt a kezdet. Mikor először megszólalt egyszerre az a sok hang, akkor majdnem sírógörcsöt kaptam örömben. Ez körülbelül olyan hatású volt, mint mikor később beléptem Ádám István „Icsán” táncházába Széken.

– *Szék. A mostani műsor elején ígét hirdetett ifjabb Sallai Márton református lelkész, széki keresztkomátok, Sallai Mártonék fia...*

– Engem nem neveltek vallásosan, de kezdetől megértettem, hogy a parasztemberekhez nem tudok másként szólni, csak ha a hitüket ismerem. Először csodálkoztam, hogy ez ilyen fontos az életükben, de hát ez tartja meg őket. El kellett velük menni a templomba is. Az egyházon keresztül kapcsolatokat is könnyebb volt kezdeményezni. Később férjemtől, Szabó Szilárdtól tanultam nagyon sokat a hitben. Most már vasárnaponként rendszeresen járunk istentiszteletra, így neveljük a gyerekeket. Saját példámon látom, hogy ha nem így nősz fel, utólag megérteni a hit lényegét nagyon nehéz. De tudom, hogy a hit a legjobb megoldás ma a világon. Az a biztos hitből fakadó nyugalom, biztonság és derű kellett a széki Sáríkáknak, a keszűi Aranka néninek vagy bármely paraszttasszonynak, hogy bírják az életet és tartozzanak valahova. Hit nélkül az ember felborul. A „most rögtönhöz” ragaszkodva, görcsölve, ahogy mindenki csinálja ma, nem lehet élni. Érdekes, hogy én negyvenéves korom után jutottam el ideig. Ez volt a nagy változás a két műsor között eltelt időben.

Sallaiékhoz Székre először Kása Béla vitt el minket, a tánc révén nagyon sokat voltunk velük kapcsolatban, a fiúk, „Kicsi Márton”, ott nevelkedett az orrunk előtt, ismert minket, s később református pap lett. Ő keresztelte meg Kincső lányunkat Széken. Azt kértem tőle, hogy egy olyan bibliai női alakról beszéljen, aki meghatározó példa. És ki más lett volna az, mint Mária, az Anya.

– *A műsorban erős hangsúlyt kapott az anyaság, s a család. Gyermekeitek mindannyian táncolnak. Zoli fiad a Magyar Állami Népi Együttesben lépett nyomodba, Rubinka a Táncművészeti tanuló, Kincső is táncosnak*

készül, párod első házasságából Gergő népművész, a Zeneakadémián bőgő szakos, Kata már családanyja, s szintén a mozgás az élete.

– Ez nem volt szándékos, de amit láttak, az nyomot hagyott bennük. Ebben éltek. Mindig ott voltak velünk mindenhol, próbateremben, színpadon, néprajzi gyűjtőutakon, mulatságban. Nem terveztük így, de hagyni kell a dolgoknak a természetes folyását, azt, hogy legyenek boldogok benne, amíg úgy érzik, hogy a táncban ki tudják fejezni magukat. De nem szabad a táncnak mindent alárendelni. Mert nem az marad meg, a tánc öröme a végén. Persze fiatalon nem így gondolja az ember. Fanatikusnak születünk mi is, meg annak is neveltek. Az első házasságomat a tánc generálta, utána jött a szerelem. Természetesen a tánc is páros műfaj. Csak ketten megy. Egyedül nem. Ahogy az életben sem. Kell a támasz. Igenis, kell a férfi. Azért van az egyik rész a műsorban is így kiemelve: „Ritka magyarok”. A kedvenc zeném, kedvenc táncom. A második házasságomban az érzélem volt az első, és az is maradt végig. Nem rendeltünk alá a táncnak semmit, legalábbis megpróbáltuk. Elsősorban társai vagyunk egymásnak, másodlagosan táncosok. De a tanításhoz is két ember kell.

Az utánzásban hiszek, az első látás és halás utáni letapogatásban. Abban, hogy úgy fog megmaradni, ahogy látják először a gyerekek, de ehhez elmélyült mozgáskultúrával kell rendelkezni, igazi értelemben vett profinak kell lenni! Én, mint pedagógus, Tordason próbáltam ki magam igazán, ahol a műsorban is táncoló Pillikéket felneveltük. Sok éves küzdelem és terméketlen éveken át kitartó hit kellett hozzá. Ez a tizedik tanévünk, s most négy évfolyamon több mint hetven táncos táncol. A martonvásári Százszorszép Táncgyűttest több mint húsz éve vezetjük. A pozsonyi Szóttos is egy nagyon régi kapcsolat, kölcsönösen nagyon fontosak vagyunk egymásnak, mi magunk feltöltődni is járunk hozzájuk.

– *Mit érzel most, a műsört követően?*

– Sokáig a hiány kínozott, hogy nem találkozunk, nem beszélgetünk. A műsor egy találkozási pont volt, egy pillanat azokkal, akikkel összetartozunk, s ez a pillanat mindannyiunknak jó volt. Megpróbáltuk ezt a jó érzést kifelé is sugározni. Szerintem a műsor után mindenkiben keletkezett egy űr, de minden résztvevő a megszokott életét folytatta, s észre sem vette, hogy valami hiányzik. Sajnos nincs közöttünk napi kapcsolat, pedig vágyunk rá, de folytatni kell mindent tovább, mert ha csak egy szálát is kihúzzunk, összedől az egész! Nem lehet abahagyni. Ez az Ostinato.

Strack Orsolya

ETNO-MOZI VÁRJUK A FILMEKET!

A Táncházatalálkozó ritka alkalmat kínál arra, hogy együtt láthassa a szakma és a nagyközönség egy-egy év magyar néprajzi filmtermésének legjavát. Az Etno-Mozi népszerű a médiában is. A XXVII. Táncházatalálkozó (április 11-13.) az Etno-Moziban ismét két teljes napot töltenek meg a vetítések. Várjuk a műhelyek és az egyéni alkotók jelentkezősét, határon innen és túlról, kiemelten az alábbi témákban:

„Gyűjtőúton” – dokumentumfilmek

„Énekeltem én...” – portréfilmek

„Mesterségek, mesterek” – kisfilmek

„Átalakuló hagyomány” – filmek a folklorizálódó hagyományokról

Egyéb, a magyar néphagyomány, néprajz, népzene, néptánc, népviselet, tárgyi néprajz stb. világát bemutató alkotás

A filmeket DVD vagy VHS PAL formátumban, az alábbi címre várjuk:

Konkam Stúdió

1173 Budapest, 525. tér 7.

Telefon: (+36 1) 256 4913

Mobil: 70/211 5383

Fax (+361) 253 7802

E-mail: konkam@t-online.hu

Határidő: 2008. március 30.

A filmhez Filmkísérő Lapot kell mellékelni, amelyen kérjük feltüntetni a film címét, hosszát, gyártási évét, az alkotók és a gyártó nevét, valamint egy nyilatkozatot, amelyben hozzájárulását adja a jogtulajdonos a film vetítéséhez.

A Filmkísérő Lap letölthető a www.tanchaz.hu honlapról.

A vetítési idő korlátozott volta miatt a filmeket válogatjuk. Várjuk tehát a filmeket – már a határidő lejártá előtt is szívesen fogadjuk...

Kovács László
programszerkesztő

KELETI NÉPZENEI KUTATÁSOK – IV.

Népdalok a kazak steppe két végéről – A mongóliai kazakok dallamai

Sorozatunk első részében (folkMAGazin 2007/2) a keleti népzenei kutatások általános előzményeit és a korábbi gyűjtéseket taglaltuk, a második és a harmadik részben (2007/3, 2007/5) a kazak kutatás előzményeit és a délnyugat-kazak dallamtípusokat ismertük meg. A negyedik részben a mongóliai kazakok népzenejével foglalkozunk.

A vizsgált kazak dallamok Mongólia legnyugatibb területéről származnak. Itt találjuk Baján Ölgij megyét, ahol békésen, bár nemigen keveredve élnek egymás mellett lámaista mongolok, muzulmán kazakok és sámán hitű tuvák.

Mintegy százezer kazak él itt, akik nyelvileg, kulturálisan és történelmükben is szorosan kapcsolódnak az anyaországi kazakokhoz. A más országokban élő kazakokat Kazaksztán az utóbbi években visszafogadja, s eddig a mongóliai kazakok mintegy harmada, főleg fiatalok költöztek vissza. Ők többnyire a kazak függetlenedés után Kazaksztánt elhagyó németek és oroszok helyére települnek le.

Ölgij városa jellemző példája azoknak a nomád közigazgatási és kulturális megközpontoknak, melyek Mongóliában a szovjet hatalom 1925-ös kialakulása után jöttek létre. Az emberek fából és vályogból készült házakban laknak, a téli fagyokat itt vészeli át, ám az idő jobbra fordultával a kertben álló nemezsátrakba költöznek. Nyáron szinte elnéptelenedik a település, a nomádok állataikkal a nyári szállásra vonulnak, s ott sátrat verve legeltetnek a rossz idő beálltáig.

A Somfai Kara Dávid által Baján Ölgijben gyűjtött anyaghoz kiegészítésként szükségesnek tűnt még egy mongóliai kazak falu zenéjének a vizsgálata is. A válasz-

A gyűjtések helyei

tás Nalajhra esett, egy kazak-mongol vegyes lakosságú bányászvárosra a mongol főváros közelében. Itt Csáki Éva gyűjtött. A faluban élő kazakok Baján Ölgij tartományból származnak. Az akkori szocialista gyakorlatnak megfelelően az ötvenes években több száz, főleg kuláknak nyilvánított kazak családot telepítettek ide, a helyi mongol lakosság mellé, állítólag kellett a szorgosabb kéz. Tilos volt visszatelepülniük, ám időnként hazalátogathattak. Mongóliában nem volt autótűt, s a mohamedán közösség vezetője, a *molda* jól emlékezett azokra az időkre, amikor motorral vágta neki a teljes hétig tartó útnak a végtelen pusztaságon át.

Noha a fiatalabb generáció kétnyelvű, mongolul és kazakul is tud, a nalajhi öt-

száz kazak család többsége megőrizte kazak identitását, s egy önálló „városrészt”, gyakorlatilag egy különálló hegyoldalt laknak. Ugyanakkor van példa a mongolokkal való keveredésre is. Nalajh régebben szénbányájáról volt ismeretes, a bányát azonban nemrégien leállították, s azóta nagy a munkanélküliség. Nem könnyű itt az élet, a nalajhi kazakok szegények, mint a templom egere, de valahogy mégiscsak megélik.

A mongóliai kazakok szívesen és gyakran énekelnek. Jellegzetes dallamaik az ún. *karra-ölen-ek* 'egyszerű dalok', melyek változatos szövege a szülőföld vagy rokonok iránti szeretetet, utánuk érzett vágyódást fejez ki. A strófákban sok magyar vagy éppen anatóliai népdalhoz hasonlóan a tulajdonképpeni mondanivalót a második két sor hordozza. Az első két sor a mondanivalóhoz csak távolabbról vagy sehogy sem kapcsolódó kép, melyben gyakran jelennek meg a nomádok életszemléletére, pogány hitvilágára utaló mozzanatok.

Fontos éneklési alkalom a *toj* 'lakoma', amikor valamilyen ünnepi alkalomból összegyűlik a környék, rokonok, szomszédok. Erre gyakran a mongolokat is meghívják. A legfontosabb *toj* a lakodalom, ahol a *kizuzatu*, 'leánybúcsúztató' dallammal búcsúzik el a lány a szüleitől és rokonaitól. Ezzel siratja el gyermekkorát, hisz férje törzsében menyasszony, vagyis *kelin*, 'jövendő' lesz. A kazak lakodalom elengedhetetlen része a *bet-asar*, 'az arc felfedése' is. Az újonnan érkezett menyasszony arcát letakarják, majd

(♩ = 80)

Kay - ran - da, oy, me - niñ sa - ba - zım, ay,
Ja - nım' now batt' ow iñ - kıl - dap.
Ä - we - den uş - kân ak suñ - kar,
Ka - nâ - tı men jer sıy - par.

1. kotta Ereszkedő mongóliai kazak sirató alapformája

egy énekes bemutatja a menyasszonyt új rokonainak, s jó tanácsokkal látja el. A menyasszony minden rokon előtt meghajol, ezután felfedik az arcát, s az asszonyok áldásképpen ajándékokat szórnak. Lakodalmakkor énekelnek még fiatalokat okító dalocskákat, ezek megnevezése *öszijet szözi 'végrendelet'*.

Sokan énekelnek bölcsődalt, melyet az *eldij-eldij* 'tente-tente' kifejezéssel kezdenek. Muzulmán szokás kapcsolódik a Ramadan holdhónaphoz, melyben a Korán szent iratait Allah Mohamed prófétának kinyilatkoztatta. Ebben a hónapban napkeltétől napnyugtáig böjtölnek, s csak az este beálltával kezdődik a lakomázás. Ilyenkor fiatalok énekszóval járnak a jurták közt az iszlámot okító dalocskákat énekelve (*zsarapazan*).

Utoljára említjük a *dzsir* éneket, a kazak epikus költészet legfontosabb formáját. A dzsir kétszáztól akár tízezer sorig is terjedhet, hosszú dal, rege vagy akár eposz is lehet. A leginkább megbecsültek a *batirlik dzsir*-ok, a 'hőseposzok'. Az eposz éneklésével az ősök szellemének áldoznak, s a *dzsirsi* 'regös' a szellemeket hívja segítségül a szöveg felidézésekor, melyet félig révült állapotban regél el.

A régi nomád társadalmakban az eposz nagy jelentőséggel bírt, a közművelődés szinte kizárólagos formája volt, segítségével a hallgatóság megismerkedett népe tudatában élő történelmével. Ezek az eposzok szájról szájra hagyományozódtak a híres *dzsirau* 'énekes eposzköltők' segítségével. A nomádoknak az eposz jelenti azt, amit az írásos kultúrák számára a könyvtár.

A mongóliai kazakok dallamai alapvetően *do*-pentaton skálán mozognak (*szo* és *la*-pentaton dallamok is vannak, de sokkal kisebb számban). A magyar népzeneben oly kedvelt négy egyenrangú részre tagolt dallamforma kivételesnek számít.

Leggyakoribbak az egy vagy két sorból álló dallamok, s a dallamsorokon belül nem ritkák az ütemisméltések. A legjellemzőbb szótagszám az általunk is jól ismert 4+3 osztatú hetes.

a) *Äldiy-äldiy, ak böpem,
Ak besikke jat, böpem.*

Nalajhi látkép

*Kuman koydi soy, böpem,
Kuyrigina toy,¹ böpem.*

*Tente, tente, kisbabám,
Fehér bölcsőbe fekszel.
Hároméves jubot vágjál,
És lakj jól a farokszírjából.
(Alató)*

A nyolcas 3+2+3, illetve a tizenegyes szótagszám 3+4+4 belső osztása azonban már nagyon eltér az általunk megszokottól.

b) *Kejeske ketken asilim
Kelmeske ketti jasigim.
Bismilla dep bastayin,
Asigis aytip saspayin.*

*Tanácskozásra² mentén a kedvesem
Az öröklétbe távozott.
Légy áldott kedvesem,
Nyugodtan énekelem.
(Sirató)*

c) *Basinan kara tawdiy kös keledi,
Bir taylak kelgen sayin bos keledi.
Ayriylan el jurtiynan jaman eken,
Mötildep kara közge jas keledi.*

*Fekete hegy tetejéről költözököndnek,
Egy kétéves teveborjú elkóborol.
Rossz elszakadni a törzsi szállásodtól,
Csillogó fekete szemedből könny fakad.
(Egyszerű dal)*

A mongóliai kazak dallamok részletes elemzése *Kazakh Folksongs from the Two Ends of the Steppe* 'Kazak népdalok a steppe két végéről' (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2001) c. könyvben megtalálható. Most csak néhány olyan dallamot mutatok, melyet, ha megtanulunk, a mongóliai kazak dallamok jelentős része már többé-kevésbé ismerős lesz.

SIRATÓK

Sirató gyűjtése nem lehetetlen a kazakok körében. Kazak szokás szerint, ha valamilyik asszony a törzsből a halott férfi feleségével találkozik, a feleséggel együtt el kell siratni az elhunytat, függetlenül attól, hogy mennyi idő telt el. Ez a *körisz* 'találkozás', a siratást pedig *zsoktau*-nak 'hiányol' nevezik. Az első két sor a siratókban is gyakran csak hangulatfestő, csak a második két sor kapcsolódik konkrét eseményekhez. A kazakok a halottat a törzsi temetőben temetik el, s a hetedik napon halotti tort adnak, ilyenkor is siratnak. A negyvenedik napon újabb tort van, ez a *kirki*. Szokás a századik napon is adni halotti tort, ekkor állatot is áldoznak.

A legtipikusabb mongóliai kazak siratókra és menyasszony-búcsúztatókra jellemző a *do*-ra ereszkedő dallamvonal, ezzel bizonyos hasonlóságot mutatnak a legegyszerűbb magyar siratókkal (1. kotta).

HULLÁMZÓ SOROK

A mongóliai kazakok jellegzetes „tulajdonképpen” dallamainak az első sora domb, hullám vagy völgy alakú, a sorok szerkezete pedig gyakran motivikus felépítésű.

¹ Az asszony itt *soy* szót énekelt, de annak nics értelme, a más adatközlőktől ismert *toy* 'lakj jól' a helyes alak.

² Valószínűleg a tanácskozás a halált jelképezi, a másvilágot.

(♩ = 92)

wAy - rīl - dīm men e - lim - nen ti - ri bo - līp,
 Pen - de - niη tīr' ay - rīl - gān bi - ri bo - līp.
 Salt at pen jaη - gīz ga - šīp men čī - gīp em,
 Čī - bī - nī jan čik - pay - d'e - ken sī - rī bo - līp.

2. kotta Domb alakú első sor szó-véggel

(♩ = 112)

Ö-lön de-gen ne - me - ne, ay, ö - nör - paz-ga, ya - xaw,
 Ö-lön tur-goy söz gī - yīn a-kī-l'az-g'ay sā-wū - lem, ay.

3. kotta Domb-völgy első sorú dallamok Baján Ölgijből

Az egyik fontos típus sorai domb alakúak. Erre mutatunk egy egyszerű és jellegzetes példát a 2. kottán. Külön érdekesség, hogy a kazakokkal rokon kirgiziek siratóinak legjellegzetesebb formája is éppen ilyen.

A legnépesebb mongóliai kazak dallamcsoport első soraiban domb-völgy alakú mozgást látunk, s úgy tűnik, hogy ez a forma központi szerepet játszik zenéjükben.

Ha a mongóliai kazak dallamok közül egyetlen dallamot kellene jellemzőként kiemelni, biztosan ilyen választanánk. Ezek egyik központi formáját a 3. kottán mutatjuk be. Figyelemre méltó, hogy e dallamok – például számos magyar kvintváltó dallamhoz hasonlóan – egy-két motívumból építkeznek.

HÁROM-NÉGY HANGON UGRÁLÓ DALLAMSOROK

A három-négy hangon fel-le mozgó sorokból álló dallamok első sorai is gyakran épülnek fel ütempárból. A 4. példán ennek a mozgásnak egyik formáját mutatjuk be, s e dallam külön jellegzetessége, hogy a dovégtől eltekintve a dallam halványan kvintváltós jelleget mutat.

Ugyanakkor a mongóliai kazakok népzenéje – eltérően a mongolokétól – igen kevés kvintváltó dallamot tartalmaz.

Kazak nők békés teázgatása a jurtában (Nalajh)

Tileu énekel és játszik a dombrán Nalajhban

♩ = 112

... bö - pem kayd' e - ken,

Bi - yik bi - yik tawd' e - ken.

On - da ne gip jür e - ken,

Al - ma te - rip jür e - ken.

4. kotta Mongóliai kazak dal magasan ugráló első sorral

EGYEDI DALLAMOK

Most csak egyet idézek fel azon dalok közül, melyek nem illettek a fenti kategóriákba. (5. kotta) Ez volt az egyetlen olyan mongóliai kazak dallam, mely *do*-végződésétől eltekintve 5-b3-b3 kadenciával a magyar régi stílus bizonyos dallamaira emlékeztet.

Ha a magyar hasonlóságokat vesszük számba, azt állapíthatjuk meg, hogy a mongóliai kazak dallamok túlnyomó többségének nincs magyar párhuzama. Jellemző eltérés, hogy míg a magyar pentaton anyag döntően *la*-pentaton, itt a *do*-pentaton hangsor uralkodik. Mégis a pentaton skálák és az ütempáros gondolkodás rokon érzetet ad a magyar pentaton dallamokkal, amit csak erősít a siratók legegyszerűbb formái közötti hasonlóság. Ezen felül néha kvintváltó és más régi stílusú magyar és kazak dallamok között szorosabb hasonlóság is felfedezhető.

Ezzel végére értünk a fontosabb mongóliai kazak dallamtípusok átfogó bemutatásának.

A következő részben a délnyugat-kazak és a mongóliai kazak dallamosztályok összehasonlításával próbálkozunk meg, s bővebben kifejtsük a más török népek, illetve a magyarok népzenejével való kapcsolatokat is.

Sipos János

Jür - gen - de ka - ran - gī - da, ey, ka - ba - nī - miz,

A - wī - rar ja - yaw jür - sek ta - ba - nī - miz, ay.

A - hay, ay - day, ä - nim kan - day,

Kel - be - ti kal - ka - tay - dñ tuw - gan, ay - day, ay.

5. kotta Egyedi mongóliai kazak dallam

Néptáncosok, néptáncsoportok és bármely táncműfajt kedvelők!

Különböző táncokhoz készítünk méretre is:

NŐI, ILLETVE FÉRFI PUHA- ÉS KEMÉNYSZÁRÚ CSIZMÁT

MENYECSKE CSIZMÁT • NÉPTÁNC BAKANCSOT • KARAKTERCIPŐT

Műhelyünk címe: 8300 Tapolca, Béke utca 4.

Telefon: 06-30 286-9517, 06-30 224-2105

TANKA TAMÁS és BÁRÁNY SZILVESZTER Népi Iparművészek, a Népművészet Ifjú Mesterei

Modelljeink megtekinthetők és megrendelhetők, árlistánk és méretlapunk letölthető: www.tankabarany.hu, www.csizmakeszitok.hu

Az Etnofon Records új kiadványa

„Ezzel az albummal az a vágyunk vált valóra, hogy a hagyományra támaszkodva, gondolatébresztő szerkesztésben közreadjunk egy válogatást azokból a dallamokból, melyek századokon át elválaszthatatlanok voltak a magyarság ünnep- és hétköznapjaitól. Az alkotók és előadók nevében bízom abban, hogy e zenei és költői hagyományt gazdagságához méltóan tudjuk bemutatni. A lemezalbum tartalmilag felöleli az emberi élet mindennapjaihoz és ünnepeihez, az évkör jeles napjaihoz, szokásaihoz, valamint identitásunkat erősítő nemzeti ünnepeinkhez kapcsolódó dalkincset.

A tartalmi sokszínűséget megfogalmazó előadók reprezentálják a népzene mai közelítésmódjait: hagyományörző előadók, a hagyományainkkal most ismerkedő gyermekek, érett hangon megszólaló táncmuzsikus népzeneészek és méltán ismert művészek együtt mutatják be, hogy népzene a XXI. században is korszerű, életerős és átélhető, eredeti hangvételben és művészi feldolgozásban egyaránt. A lemez kiemelkedő művészi élménye Cseh Tamás megszólalása, mely esszenciája hitünknek: ma is létrehozható közösségi érzéseket kifejező egyéni alkotás.

A három lemezen egyszerre szólunk felnőttekhez és gyerekekhez, önmagukat most kereső fiatalokhoz, népzeneészekhez és klasszikus zenészekhez, társadalmunk széles rétegeihez éppúgy, mint a kultúránk iránt érdeklődő külföldiekhez.

Ünnepeink

Our Celebrations I-III.

Változatosságra törekedtünk, remélve, hogy válogatásunkkal élményt nyújthatunk a hallgatóknak. De legfőbb célunk, hogy a tanulni és tanítani vágyók kedvet és ötleteket kapjanak a további együttéléshöz, muzsikáláshoz.” (EDR-CD 092)

Vakler Anna

A FOLKEURÓPA ÚJDONSÁGAI

FECD 035

FECD 034

FECD 033

FECD 036

Léna asszony emlékei

A múlt ősszel az unokanővérem férjét temették az érdi temetőben. A szertartás már véget ért, leverten tébláboltam a rokonok között. Kedvesen megszólított valaki:

– Rozika! Merre találom meg Jancsika sírját? Zavartan emeltem tekintetemet a kérdezőre. Nem volt ismerős. Azt sem tudtam, hogy milyen Jancsikáról lehet szó. Az asszony szelíden folytatta:

– Én Léna néni vagyok. Tudod, Magdaléna. – Ó, igen, Zombáról, bocsánatot kérek! – dadogtam. Mindjárt tudtam, hogy ki ő, és azt is, hogy az unokaöcsém sírját keresi. Tulajdonképpen kicsi gyermekkorom óta ismerem. 1945-ben, amikor minket, bukovinai székeleyeket letelepítettek a Völgyességben, Kóka János nagybátyám családját Zombára, Léna néni későbbi apósáékhoz, Schneiderék házába költöztették. Több évig laktak együtt, s mindig úgy hallottam, hogy szinte idilli szeretetben, barátságban vésztették át azokat az embertelen, nehéz esztendőket.

A sógorom halotti torán Léna néni mellé ültem. Sorra bemutatta a családtagjait:

– Rozika, a lányom, János, a fiam, a vöm, szegény uram már nem él...- aztán hosszas beszélgetésbe kezdtünk.

Ahogy számolgattuk az elrepült esztendőket, úgy véltük, először 1950-ben, a zombai búcsú napjaiban találkozhattunk. Én hét éves kislány voltam akkor, Léna asszony 17 éves menyecske. Mi akkor Felsőnánán laktunk. A későbbi években nyaranta sokat vendégeskedtem a házuknál. Boldog, vidám napokat

töltöttem ott az unokatestvéreimmel, Mariával, Reginával, Jancsival és a Schneider gyerekekkel.

A hatvanas években az ellehetlenül kis völgyégi falvakból édesapám és négy férfitestvére családotól Érdre költözött. Egymás közelségében építettük fel kalákában a házaikat, s egy Kóka család kivételével mind a Postás-telepen laktunk. Tizenhárman voltunk unokatestvérek. Szinte naponta találkoztunk, és minden nagyobb családi eseményt közösen ünnepeltünk. János bácsiékhoz valahogy hozzártartoztak a „zombaiak”, Léna néni és János bácsi meg a gyerekeik. Természetes volt, hogy időről időre velünk vannak. Soha nem kérdeztem meg senkitől, hogyan is barátkoztak össze a sok kitelepítés, betelepítés közben.

Egy évtized alatt sorra eltávoztak a nagybátyáim, a nagynéném, s legutóbb, kilencvenhárom évesen édesapám is elment. Sok mindent már soha nem tudhatok meg tőlük.

Ezért is örültem, amikor Léna néni szíves szóval hívott, látogassam meg Zombán.

Amikor az autóbusról leszálltam, már a kapuban várt, megölelt. Megrendülten léptem be a rég nem látott udvarra. Mintha semmi nem változott volna az elmúlt évtizedek alatt, csak a fák nőttek nagyon-nagyon magasra.

Letelepedtünk, bekapcsoltam a magnetofont. Léna néni sírva, zaklatottan idézte fel életének fájdalmas eseményeit, az árvaságát, a zombai svábság megtörésének, szétszórásának történetét, a székeleyekkel és a felvidékiekkel való találkozásuk emlékeit. Csak hall-

gattam dermedt szívvel. Azután kitergeztük, megnézegettük a család fényképeit. Egyik-másiknak egész regénye van. Előkerültek a kacagtató történetek is. Egyszer csak észbe kaptunk, hogy hamarosan indulnom kell haza. Az ebédre szánt kakaspörköltet Léna asszony egy befőttesüvegbe suppanította, s futtomban a táskámba dugta, hogy egyem meg itthon.

Az autóbuzsmegállóban hat-nyolc aranyos és vidám, tizenégy év körüli kislány csicscsergett a fizika tanárnője körül. Félrehúzódtam tőlük, fejemben lázasan kavargottak a délelőtt hallott történetek. Néztem a kanyargó utat, itt vonultak, vándorogtak, menekültek hatvan éve a háború sorsuldözöttjei. Valamelyik boldogtalan karavánban mi is. Szépen sült a nap ebben a januári tavaszban, előttünk zöldellt a futballpálya, mögötte fehéren ragyogott a kastély. Körülöttem békét és derűt sugárzott minden. Néztem a gondtalan gyerekeket, azt kívántam, hogy soha ne érjenek meg olyan szörnyűségeket, amilyeneket az előttük járók megérttek. Az egyik kislány megkérdezte a kedves tanárnőt:

– Mit tanulunk a jövő órán?

– A fény lesz a következő tananyag – válaszolta a pedagógus.

A FÉNY szó makacsul beletapadt az agyamba. Bele akartam szőni megírandó cikkem címébe. Ilyenek jutottak az eszembe: Fény és sötétség; Fény a sötétségben; Fény a szívben... Miután elkészült az írás, elálltam a „fényes” ötleteimtől.

Az emlékeket fogadják szeretettel!

Itt születtem Zombán, ebben az utcában, 1933-ban. Akkor még ezt az utcát Horthy Miklós utcának nevezték. Most Rákóczi utca a neve. A 46-os szám alatt éltünk az apai nagyszüleimmel, a szüleimmel és földdel dolgoztunk.

Negyvenkettőben édesapám elment a háborúba. Tolnai tüzér volt. A tolna-mőzsi állomásra indultak el. A szomszédok előző nap elvittek engem és édesanyámat is, hogy elbúcsúzhassunk tőle. Nekünk akkor már nem voltak lovaink, apám eladta, és helyettük ökröket vett. Félt, hogy anyám majd nem bír a lovakkal. Nekem estére haza kellett jönni, mert az állatokat meg kellett etetni, de édesanyám ott maradt ameddig a vonat el nem indult édesapámékkal. Anyám elmesélte, hogy milyen siralmas volt az elválás. A katonazenekar játszott, az asszonyok sírtak, jajgattak. Volt egy tisztnek egy kutyája, és az folyton felugrott a vonatra, a tiszt háromszor ledobta, de amikor negyedszer is felugrott, akkor már nem lökte le, elvitte magával.

Apám soha többé nem tért haza. A nagyszüleim elköltöztek egy másik házba, mi ketten maradtunk édesanyámmal. Édesapám minden áldott nap küldött egy lapot. Nagyon kíváncsi volt, hogy boldogulunk az ökrökkel, ezért fényképet csináltattunk róluk. Ott vagyunk a fényképen, édesanyám, az ökrök és én. Kiküldtük apámnak a Don-kanyarba. A II. magyar hadseregben harcolt.

Negyvenháromban kaptunk egy értesítést, hogy eltűnt, de azt se tudták megmondani, hogy hol maradt el, máig se tudjuk, hogy melyik részen veszett el.

Nagyon nehezen éltünk édesanyámmal. A kinti munkák, a szántástól kezdve minden nehéz dolog órá maradt. Csak az volt a szerencse, hogy volt egy szomszédasszonyunk, annak a férje is oda volt a háborúban, és hát akkor ez a két asszony összefogott.

Az én dolgom volt az etetés, a disznókat, a marhákat, mindent nekem kellett ellátnom. Csalamádét szecskázni, kukoricát morzsolni, krumplit főzni, az udvart rendben tartani, minden az én dolgom volt.

Alsós iskolás voltam. Egy nap bevonult a tanítónk, jött helyette egy tanítónő. Abban az időben fél nap volt a tanítás az egyik osz-

A II. világháborút közvetlenül megelőzően Zomba községben 229 magyar és 238 németajkú család lakott, összesen 2040 fő. A háborút követően a német lakosság közül 172 családot kitelepítettek, helyükbe székelyek (158 család 586 fővel) és felvidékiek (44 család 138 fővel) települtek be. A községben 66 német család (162 fő) maradt. Jelenleg a községnek 2500 lakosa van, „ősmagyar”, székely, felvidéki és német népcsoportok lakják a települést teljes megbékélésben. (Részlet Zomba község honlapjáról.)

*Piller György és felesége; Piller Magdolna 3-4 éves; 1936-1937.
(Neuwelt Lajos fényképezési műterme, Hőgyész)*

tálynak, fél nap a másíknak. Amikor délutános voltam, mindig ki-mentem a szőlőbe, és minden nap egy darab szőlőt rendbetettem.

Nagyon keveset tanultunk akkoriban. Amelyik osztályba én jártam, abban németül is tanultunk. Írni is, olvasni is tudtam németül, meg hát beszélni. Csak hat osztályt végeztem.

Negyvennégy őszén egy nap láttuk anyámmal, hogy a házuk előtt menekültek vonulnak. Előbb egy transzport katonaság, aztán a székelyek mentek. Nagyon féltünk. Akkor mi még nem tudtuk, hogy kik ezek. Rengetegen voltak. Be voltak sátorozva a sze-

*A frontra küldött fotó (1942, Zomba)
Piller Magdolna, 9 éves; Piller Györgyné, Lovinusz Erzsébet*

kerek és mentek. Egy este megállt előttünk egy traktor, bácskai svábok voltak rajta. Bejött a házukba egy férfi és kérdezte, hogy beállhatna-e az udvarunkra? Csak egy éjszakát szeretnének itt tölteni, és ahogy világosodik, mennek is tovább. Anyám mondta neki, hogy jöjjenek be a lakásba, aludjanak ágyban. Nem, ők a pajtában maradnak.

– Hát hová mennek, mért jöttek el?

Annyit elárultak, hogy Németország felé mennek. Előbb német, aztán magyar katonák menekültek előttünk az országúton. Ez októberben volt, november végén már itt voltak az oroszok. Én nem mondhatok semmi rosszat róluk. Akármilyen rangú orosz katona jött be a házukba, nem bántott bennünket. Akkor, amikor visszanyomták őket a Balatonnál és Fehérvárnál, akkor főhadiszállás lett a falunkban. Akkor is lakott egy orosz tiszt nálunk, de voltak olyan helyek, ahol az egész ház tele volt katonákkal. Aki nálunk lakott, igen rendes ember volt. Néha napokig nem is volt otthon. Olyankor nagyon féltünk, hogy be talál jönni egy másik, valami gonosz. Egyszer észrevettük, hogy a kiskapunkon van egy keménypapír kiszegve, és valami rá van írva oroszul. Biztosan azt írta rá a tiszt, hogy ide be ne jöjjön senki.

1945-ben egy nap kidobolta a kisbíró, hogy menjen ki mindenki a vásártérre, de a házakat hagyják nyitva, mert a rendőrök valamennyit át fogják kutatni. A magyaroknak is ki kellett menni. Az én anyám nem volt megijedve. Azt mondta nekem, ő felmegy a szénapadlásra, megfigyeli, hogy a rendőr mit művel a lakásban, én menjek el a vásártérre, és nézzem meg, hogy ott mi van. A rendőr a házukban az összes fiókot kihuzigálta, de semmit nem vett ki. Én elszaladtam a vásártérre, ott már rengetegen voltak, és valami előljárók nagyon ordítottak. Nem tudom, hogy kik lehettek, mert mind egy csomóban álltak, és nagyon hadonásztak. Azt mondták, hogy akinek a nevét olvassák, annak a tér másik felére kell átmenni, oda is mentek szegények. A rendőrök azonnal körbevették őket, senki nem mert velük szembeszegülni. Azokat szólították, akiknek a családjában volksbundisták voltak, vagy valakijük a német hadseregben szolgált. Akiket összeszedtek, mindjárt el is vitték a lengyeli kastélyba, az volt a gettó. Elnevezték a kastélyt gettónak. Nagyon sokan voltak ott más falvakból is. Szörnyű, hogy mit műveltek ott velük! Legutoljára a zombaiak értek oda, tudom, mert a későbbi férjem is ott volt.

Nem csináltak ezek a szerencsétlenek semmit, az uramék fiatal gyerekek voltak, csak táncolni, meg énekelni jártak a mellet-

Piller György sorkatona (1942 nyara, Fadd)

Zombaiak Amerikában, 1910 körül

tünk lévő kocsmába. Az volt a baj, hogy megbolondította őket egy bonyhádi ember, valami Mühl doktor, és akkor beálltak ebbe a pártba, a Volksbundba. Az egy német párt volt. Az én apám nem lépett be. Emlékszem most is, pedig akkor még nagyon kicsi lány voltam, hogy édesapám igen-igen rám parancsolt, be ne tegyem a lábamat abba a kocsmába. Az uram is csak egyetlen egyszer ment oda táncolni, de a neve már be volt írva, és akkor nekik is ki kellett menniük a házukból.

'46-ban már éjszakánként teherautóval el-elvittek négy-öt családot, kivittek az osztrák határig, és ott ledobálták őket.

– Most menjetek az osztrákokhoz!
Ilyen is volt.

1947-ben, amikor a felvidékiek jöttek, egy nap odajöttek hozzánk a községházától, és azt mondták anyámnak, hogy nekünk is el kell hagynunk az otthonunkat. Nem kérdeztek semmit, hogy be tudsz-e bújni valahova te szerencsétlen? Megmondták, hogy ezen és ezen a napon jön a kisbíró a kulcsért. Nem ellenkeztünk, senki se ellenkezett, mert nem is lehetett ellenkezni. Csak egy kis batyut vihettünk magunkkal.

Na, összepakoltunk, egy cekkerünk volt, nem tudom, miket tett bele anyám, talán valami ennielót. A macskának a tányérját jól megtöltöttük, a kutya kikísért bennünket az utcára. Kiálltunk a hídra és vártuk, hogy jöjjön a kisbíró. Kérdeztem anyámtól:

– Mi legyen a kutyával? Visszazavarjuk? Hátha eljön utánunk!
Amikor jött a kisbíró, leadtuk a kulcsot és elindultunk. Szóltunk a kutyának, Bundás volt a neve: Gyere Bundás! A kutya jött is velünk szépen.

A szomszédok tanyájába mentünk, ott volt a földjük is, és egy kis lakásuk. Megengedték, hogy oda beköltözzünk, mert anyám sírt nagyon, mondta Mariska néninek, hogy most hová menjünk.

– Tudod, hogy hová menjetek, Lizi? Kimentek a mi tanyánkra. Ki is mentünk, s ott voltunk valameddig. Aztán onnan is tovább

mentünk egy másik helyre, mert ott jobb lakásunk lett. Ott volt a közelben a munkánk. Elszegődtünk anyámmal részes aratónak, hogy legyen kenyerünk. Ugye, mindenünket elvették.

Amikor a fölvidékiek bekerültek a házukba, akkor anyám kérte őket, hogy adjanak egy kis bútort, és ezek a felvidékiek adtak néhány darabot. Nagyon jóba lettünk velük. Volt egy szőlőnk, s most azt a szőlőt dolgoztuk nekik feliben, abból tudtunk egy kis pénz-

hez jutni. Elosztottuk a szőlőt, a bort eladtuk. Megengedték azt is, hogy termeljünk magunknak a szőlőben zöldséget, hagymát, babot. Ez is nagyon jó volt.

Ez a ház, amiben most lakunk, eredetileg apósom szüleié volt. 1906-ban férjem nagyszülei és az apja, aki még akkor kislány volt, kimentek Amerikába, '13-ban jöttek haza. A nagymama házakhoz járt mosni, vasalni, a nagypapa sörgyárban dolgozott. Sok pénzt kerestek, megtakarították szépen, hogy ha hazajönnek, vehessenek maguknak valamit. Jött az I. világháború, és a pénzük elveszett. A nagymama odaadta hadikölcsönbe. A férje katona volt. Amikor aztán vége lett a háborúnak, akkor kezdhettek mindent előről.

Apósom nagyon ügyes ember volt. A Vidnyánszki bárónénál dolgozott sokáig, mint sajtómester. A sajtógyár itt volt, szemben a túlsó utcában. Az ő házukba költöztették be Kóka János bátyádekat '45-ben. Egy ideig együtt laktak és igen jól megvoltak. Az úgy volt, hogy amikor

a székelyek Zombára értek, apósom is és János bácsi is még hadifogságban voltak, mindketten a nyugati részen. Apósom Passauban volt kórházban, János bácsi nem tudom, hol volt. Anna néni a gyerekekkel és a szüleiével, Fillár bácsiékkal költözött be anyósoméék házába. Anna néni nagyon-nagyon ügyes asszony volt. Hát, hogy kártyát vetett-e vagy babot húzott, már nem tudom, de mindig vigasztalta anyósomat. Ne búsuljon, él az ura, az övé is él, hazajönnek hamarosan mind a ketten. De az övé előbb fog hazajönni, és utána jön a papa. Nagyon érdekes, egy napon értek haza, János

*Schneider János és Schneider Jánosné, Piller Magdolna
(1949. február 19., Borgula Fotó Szekszárd)*

A Schneider házaspár és kislányuk, Rozika (1953)

bácsi reggel, este apósom is megjött. A Nyugat már akkor, 1945-ben elengedte a hadifoglyokat. Nem maradhattak sokáig együtt, hiába mondta János bácsi, hogy elérnek, nem kell elmenniük, a hatóságok nem engedték meg, hogy apósomék a házukban maradjanak. Kiköltöztek ők is a tanyára. Semmit nem vihettek akkor magukkal. A hatóság szigorúan megtiltotta, hogy a svábok valamit elvigyenek az otthonukból. Azután, amikor az a vad hullám elcsendesedett, '48-ban János bácsi felpakolt mindent, ami csak felfért egy lovaskocsira. Szekrényt, ágyat, kis konyhaszekrényt, székelt, asztalt és elvitte nekik a tanyára. Azt hiszem, ezt kevés ember tette meg akkoriban!

A férjemmel is a tanyán ismerkedtem meg, ők is kint laktak, sokat találkoztunk egymással. Ő kilenc évvel idősebb volt, mint én, de jól megvoltunk. 1949. február 19-én volt az esküvőnk.

Azóta se volt olyan gyönyörű tavasz, mint akkor. Hintóval hoztak be bennünket az esküvőre. Csak úgy porzott a földes út utánunk. Anna néniék is ott voltak a lakodalmunkban, meghívtuk a fölvidékieket is. Ott bizony, ott voltak! Hát mi nem voltunk soha haragban egymással.

Az esküvő után továbbra is kint laktunk az urammal a tanyán, de egyszer csak államosították azokat a földeket és a tanyarészeket is, kialakítottak egy állami gazdaságot. Aki nem állt be az állami gazdaságba, annak el kellett onnan mennie. Amúgy is meguntuk már a petróleumlámpát, meg a sok sárt, már áldott álla-

potban voltam, igyekeztünk vissza a faluba. Találtunk is egy házat, nem nagyon tetszett nekünk, de gondoltuk, majd később keressünk másikat.

Akiknél a tanyán laktunk, azoknak a fia bejött Zombára, a darálóba, kukoricát őröltetni. Találkoztam Kóka János bácsival. Beszélgetni kezdtek, erről-arról, mi van velünk. Akkor János bácsi azt mondta ennek a fiatalembernek, hogy ha a háziak vissza akarnának jönni, mi visszafogadjuk őket. Amikor hazajött a fiatalember, mindjárt elmondta, hogy mit mondott János bácsi. Anyám azt mondta a férjemnek:

– Ülj föl azonnal a biciklire! Menj el János bácsiékhoz, kérdezd meg tőlük, hogy valóban visszamehetünk-e. A keresztnél várj meg bennünket! Ha igen, akkor nem a másik házhoz megyünk, hanem egyenesen hozzájuk. Ekkor már föl voltunk pakolva, két lovas kocsin ott volt a terményünk, a disznónk, a baromfi, a bútorkunk.

Odaértünk a kereszthez, az én férjem sehoh. Na, jövünk egyenesen be a faluba. Elhaladunk a kastélyok előtt. Egyszer csak az én uram megjelenik. Egyszerre kiáltottuk anyámmal:

– Mit mondtak?
– Odamehetünk! – mondta az uram.

Tizenegy évig laktunk együtt. Ötvenben kerültünk ide, novemberben. Soha még egy rossz szót sem szoltunk egymáshoz, úgy szerettük egymást.

Anna néniék még élt az édesanyja, amikor mi ideköltöztünk, szegény mindig sírt. Kérdeztem sokszor, hogy miért sír? Azt mondta:

Lovinusz Bálintné (anyai nagyanya) egyik leányukájával Németországban ('50-es évek)

– Hagyd el édesem, van miért sírjak! Ó, Istenem! Bár csak hagytak volna minket ott, ahol voltunk, Bukovinában! Addig prédikáltak, addig mondták a magukét, hogy aláírtunk, s nekiindultunk a vakvilágnak. De rossz emberek közé kerültünk Bácskában is! S most itt is a más házában kell éljünk.

Szegény János bácsiékat az ötvenes években állandóan zaklatták a végrehajtók. Amikor idegen ember jött a házhoz, én is mindig kimentem az udvarra. Fölmentem velük a padlásra is, mert nekünk egy helyen volt minden holmink. A padlás, az éléskamrában, a pincében, kinn az udvarban a baromfi, a disznók, minden.

Amikor jött a végrehajtó, mindig ment a padlásra, hogy mi van odafenn? Ott volt a két búzarakás, az egyik, amit a férjem keresett a cséplőgépnél, meg az is, amit anyámmal részes aratással kerestünk. A másik rakás a János bácsiéké volt. Ment elől a végrehajtó, én mentem utána. Azt kérdezte:

– Ez a két rakás búza a maguké?

És én avval a fiatal fejemmel – csak 17-18 éves lehettem – rávágtam bátran, hogy:

– A mienk!

Ott voltak szegény János bácsiék akkor, az öregekkel együtt heten. Nem maradt volna se kenyérük, se vetőmagjuk, ha nem mondom, hogy az a búzarakás is a miénk.

Nekünk akkor már nem volt se földünk, se házunk, nem kellett adózni.

Ha János bácsi nem betegedett volna meg '56-ban, akkor mi most Kanadában lennénk. Anna néniéknek voltak ott rokonai, és minden áron el akartak menni, de minket is el akartak vinni magukkal. El is mentünk volna velük szívesen. Igen ám, de János bácsi tüdőgyulladást kapott, nem mertek elindulni.

A férjem egy nap azt mondja, hallotta, hogy Bonyhádról minden éjszaka indul egy teherautó vagy kettő is, és viszi a határra a népeket, menjünk el mi is! Hát – mondtam – el kellene menni! De Anna néniék nélkül nem volt kedvem, meg hát, akkoriban vetünk egy új konyhabútort, nem volt szívem itt hagyni. A gyerekek is nagyon összeszoktak már. Nem mentünk el.

Istenem! El sem tudom mondani, hogy milyen nagy bánatban voltunk '62-ben, amikor ők felköltöztek Érdre. Lelki beteg lettem én is, de még a gyerekeim is. Míndig írtunk egymásnak, valahányszor levél jött tőlük, sírtunk. Anna néni is elmondta, hogy ők is mindig sírva olvasták a mi levelünket. Nem mertek bennünket Érdre csalni, de folyton az járt az eszükben, hogy hogy is lehetne felköltöztetni minket is. Minden évben meglátogattuk egymást, most, hogy már nem élnek, a gyerekekkel is tartjuk a kapcsolatot. Anna néni apja itt halt meg Zombán, nemsokára, hogy mi hazakerültünk. A sírját most is ápoljuk.

A drága nagymamám, édesanyám anyját és édesapám szüleit és még sok rokonunkat kitelepítették Németországba. Azok soha nem érezték jól magukat odakint. A honvágytól valósággal lelki betegek lettek mind. Ugye, amikor kitértek oda, hát ott is nagy szegénység volt. Jegyre kaptak mindent, de nagyon keveset. Akik bányában tudtak dolgozni, azoknak valamivel több élelmük volt. Akik parasztkhoz kerültek, azok is csak kaptak valami ennielót. Először lágerben voltak. Nem bántak velük szépen az ottani németek. Csúfolták őket, hogy magyar cigányok. Ezt hányszor elmondják még ma is! Ugye, beszélni se tudtak úgy, ahogy ott kinn beszélnek.

Kóka János és felesége Érdén, 1962-ben...

...és Kanadában, 1984-ben

Csak '57-ben tudtuk meglátogatni őket először a kislányommal. Németországban Lipcsében, Stolbergben, Lokstedtben is jártunk. Apámnak az édesanyjái Lipcsében voltak. Láttuk, hogy azt a gyönyörű várost mennyire tönkrebombázták.

Azok az asszonyok, akiket innen Zombáról elvittek „málenkij robotra” '44-ben, és hazajöttek '48 nyarán Oroszországból, már '56-ban is voltak kinn Németországban. Ugye, míg ők kinn voltak Oroszországban, soknak a szüleit, meg a férjét kitelepítették.

Az egyik unokatestvéremet is elhurcolták Kisvejkéről „málenkij robotra”. Amikor kinn jártunk náluk, elmesélte, hogy mennyi minden mentek keresztül. Karácsony táján szedték össze őket. Itt vitték át őket a falunkon Szekszárdra. Minden szándéka az volt, hogy a vásártérnél bemegy egy házhoz és megszökik, aztán eljön hozzánk. Igen ám, de az anyósának a testvére volt a kocsis, és nem engedte leszállni a szekérről. Két oldalt oroszok kísérték őket lóháton. A szekszárdi állomáson bevagonírozták szegényeket, Bajáig mentek, majd onnan kivitték őket Oroszországba.

Érdekes, hogy Szekszárdon a férjem is ott volt akkor, az ökrös fogatával. Édesanyám is ki volt vezényelve a szekérről, de ők akkor nem találkoztak össze az unokatestvéremmel, mert rengetegen voltak. Anyám mondta a szomszédasszonyoknak, akiket vitt, hogy bújjanak el a széna alá, és hazaviszi őket. Mi már akkor hallottuk, hogy hová hurcolják az asszonyokat. Nem, ők nem jönnek, mert az a kis holmijuk, a dunyha, meg mit tudom én mi, elveszik. A férjemnek a kocsjára két idegen asszony kéredzkedett fel. Nekik sikerült megszökniük. Páriból valók voltak. Az uram a széna alá rejtette őket. A Diófa csárdánál szólt nekik, hogy szálljanak le, már nincs veszély, és akkor Kölesd felé hazamentek.

Az elmúlt ősszel is jártunk kinn náluk a lányommal meg a három unokámmal ezeknél az unokatestvéreméknél. Az aranylakodalmukat ünnepeltük. Ott kinn az idősek még mindig gyönyörűen beszélnek magyarul. Most ők is készülnek haza, Zombára.

Március 15-16-án lesz hatvan éve, hogy kitelepítették az utolsó sváb családokat innen a faluból. Március 15-re szerettek volna hazajönni azok, akik még élnek, hogy tartsanak egy szép megemlékezést, de attól féltek, hogy még hideg lesz, és így inkább májusra tették az utazást. Nem sokan élnek már közülük. Hatvan esztendő nagyon nagy idő.

Nagyon, nagyon sokat szenvedtünk mi németek, de tudom, rengeteget szenvedtek a bukovinai székelyek is, meg a felvidékiek is. Hála Istennek, túléltek.

*Schneider Jánosné Piller Magdolna
elbeszélése nyomán írta:*

Kóka Rozália

„Hát aztán, ez vót a helyzet!”

Helyzetjelentés a régi dolgokról – Gyimesfelsőlok, Görbe pataka

BODOR PÉTER („BÉLA PÉTER”): –Nem mindegy, hogy-hogy ropogtat! Hát annak a rendes ropogtatásnak, a testnek hajolni kell a toppantás után es. Amerre lépsz, annak hajolj! Mer’ nem szabad, hogy megállok ilyen merőn, dobogatok! Így megáll meredten, ropogtat, az nem jön úgy ki, na.

BODOR ERZSÉBET: –De nem es tudom elképzelni se, az aki így nem tud annyira mozogni, hogy ne legyen arra érzékeny, hogy ő azt ne tudja felfogni! Olyanyokat toppant, mint a hangyász-medve.

B. P.: –Én elmondom, itten nálunk gyimesfelsőlokon, ejde pedig sok jó táncos régi fejrénep van még, de ropogtatni nem láttam egyet se, nem tudnak úgy, mint régen ropogtattak! Nálunk is a férfiak es ropogtatnak többen, de valahogy nekem nem tetszik, mert valahogy olyan-olyan meredten, olyan. Oda kell hajolni, s ügyesen oda kell ingadozni, kell a testnek is.

B. E.: –Úgy tappogtat, hogy az a test nem mozog, hanem csak úgy odacsapja a lábát, olyan csudálatosan, hogy azt nézed, hogy a kese sem tudja. De hát az a test úgy kell hordozza, azt mint a rugó.

B. P.: –Test is oda kell, mozduljon, ha ropogtat!

B. E.: –Nem, csak a lábából kell, az az egész test kell, az, ritmusérzék kell arra. A test kell hajoljon utána. Az, amelyik csak olyant táncol, hogy csak a lábaival mejen, s kettőt erre, s kettőt arra, s csak úgy erőből. S ha egy ű, s egyáltalán a felsőrésze se, csak tappogtat a lábával, há az a test kell, hogy hajoljon, ha a ritmust érzi. A forgásnál es, mi úgy megy, mint a lipinkamadár az egész testből, nem csak fut a lábaival, ahogy győzi, mint a kicsi bárán. Mert mondom, hogy most olyat táncolnak, hogy a bárányok annál szebbet táncolnak.

B. P.: –Mer’ a forgásnál is van olyan, hogy hosszabbat kell lépni, akkor hiába, ahogy a nóta követeli, mind a kettő kell csinálja. Mondjuk a férfi nem annyira, mer’ a férfinak váltig, attól függ, hogy táncol, a belső láb helybe van. A belső lábon sirü! A nő pedig küjkel kerülje őt, két lábbal kel menjen.

B. E.: –De viszont, a nő es, ha a külső lábával indul meg, akkor csépelnek! Akkor már nem találja együtt egyáltalán!

B. P.: –Egy taktust elgondol a ropogtatásba, egy kicsi üdöszakot, azt a taktust, hogy ebbe ropogtatok. S akkor má’ a nő tudja, mikor olyat dobbant egyet utóján, egyeset dobbant egy lábbal, akkor tudja, hogy kell sirülni.

B. E.: –Akkor a ritmust már érzi a test, hogy ő es indul. Most fordul, s avval a nótaival egyszerre a kettő.

B. P.: –A ropogtatás olyan, mint a tanulásnál is, hogy elindítotam egy mondatot. És azt a mondatot be! S a ropogtatásnál is, elindítottam, roppantok tizet vagy tizenötöt, amíg az a taktus kijön a ropogtatásból, annak is taktusa van. Amint kijön az a taktus, akkor már a nő is tudja, hogy ott is kell tudni, hogy a nóta hogy jön, hogy adja. Aszerint kell ropogtatni! A csapás más figurának számít. Az már egy olyan más mozgás. Hát ezt már nagyon keve-

sen csinálták a mi üdönkbe es. Jó, jó, tudott táncolni, de ezt az ilyen, mozgásokat, úgy mondtuk mü: Felesleges mozgolódní, ha nem akarsz! De ha beépítetted, akkor! Forgás után jött az a kicsi pihenő, úgy hívtuk mi, hogy seggelés. Az az, elé-hátrajárás. Ide kettőt, oda kettőt. Vagy ahogy adta a nóta, hogy egyet lépek erre, egyet arra.

B. E.: –Ha gyors csárdást húztak, arra csak egyet erre, s egyet arra. S ha lassú csárdást, kettőt erre, s kettőt arra, az már... Seggelésnél szembeforgás van.

B. P.: –Há vót, hogy többen is ropogtattak. Ugye vót régen, körbejáródott a terem. Mindenki a mozsikás előtt elment, s mikor elért a zenész elibe, akkor ropogtatott. Amelyik igen, s a másik nem. De így-így körbejárt. De vót olyan is, hogy jó barátok vótak, komák vótak, egy kezdett ropogtatni, még három barátja is odament,

vagy négy. Együtt ropogtattak. Az asszonyok ott álltak, né, mozogtak azok is. Csak úgy magukba, hogy a nőket megölelték, úgy akkor helyet adtak egyik a másiknak, ropogtattak, hárman vagy négyen. Ajtón is táncoltak, de az kint a szabadtéren vót. Az azért van, hogy hallaszodjon a ropogtatás. Mert künn a zöd pázsíton nem hallszik. Ott akkor ugye puha, azon nem hallszik. S azért vót az ajtó letéve.

B. E.: –Jártam háromkútnál a búcsún, s ott a vízen erről, magyarok lakják, s a vízen túl a békási románok. Na,

ott láttam vót én olyat, hogy dobogó vót nekik csinálva, padló vót nekik csinálva, künn a szabadtéren, s a közepinél fel állvány vót, s oda fel es vót egy rész, s a zenészek ott vótak, s körbe azon a dobo-gón úgy roppantották a románok!

B. P.: –Hát az a ropogtatás végett, hogy hallszódjék! (...) A verbungot, csak ilyen könnyű táncosok vették által. Hát itt régen, vótak régen, mert akkor divat vót, erőst divat vót. Akkor egy megszokott tánc vót. Hát ez ezelőtt ötven-hatvan évvel, akkor voltak a verbunkosok. A verbungot sokan. Vót a féloláhos, az egy más mozgás, azt es a férfiak járták, azt már kevesen tudták, most nem tudja azt senki se. Másabb figurák kelletek nekije.

B. E.: –Nehezebb vót azt megtanulni, akár hogy tudott táncolni, nem tudta venni át. A nagy ökröt bajos bétanítani járomba!

B. P.: –Az a verbung egy olyan vót, mint a cigaretta. Aki szereti a cigarettát, szerette a verbungot, az átvette. Azt se mindenki járta, csak aki szerette. Mer’ olyanyok vótak, hogy nagyon finomul táncoltak, így más táncokat, csárdásokat, héjszát, s a verbungot nem szerette, mert az egy nagyon fárasztó, nagyon fárasztó, és abba gyors mozgás kell. Jó gyors ütem! Hát az vót úgy es, hogy három táncolta, táncolhatta őt is, ha tudták. De váltig csak egy. Egy bemutatót a régi időbe. Lakodalomba, bállokba táncolták, mikor a gyülekezetek vótak.

B. E.: –Aki szerette a verbungot, s tudott, azt. „Na most egyet verbungolj!” Akkor húzták a nótaikat. (...) Reggel, mikor hát olyan, tíz-tizenegy órakor indultunk vóna haza, akkor a héjszát a gör-

Bodor Péter „Béla Péter” és Bodor Erzsébet (Busai Norbert felvétele)

beieknek, mert görbéről sok komák vót. Héjszát a görbeieknek húzni kezdték, mely egy csoportba vótunk biztos húsz pár, onnan azok indultunk vóna haza. Me a fiú, a is innét vót, oda menve, ott nevelkedett a, az édesanya testvéréknél, s azért görbéről többen vótunk meghíva, s inné való vót a násznagy es. Mikor akartunk vóna indulni, akkor az udvarra mikor kikerültünk, má akkor ugye a házaknál vót a lakodalom. Akkor a héjszát húzatni kezdték a Görbeiek, hogy kísérje el egyet ott az udvaron, nagyot héjszázának. S olyan szépen azt az öreg héjszát...

B. P.: –Vén héjszát!

B. E.: –...járni kezdték a férfiak, járni. S egy ugrai részeg odaszökött, s hogy ne húzzák – Ugra patakról es sokan vótak –, s Péternek háturról így, megragadta a haját. Olyan szépen járták a görbeiek, s ebből lett a verekedés. (...) De mondjuk, hogy ez az itt való tánc ez nem oda magukhoz való, de viszont most Magyarországon a csángótáncot több fiatal tudja, s belé van ott növe, mint itt nálunk.

B. P.: –Itt most az a baj, legnagyobb baj, hogy ezek a fúvós zene van most, már! A kis Tücsök zenekar, az osztán mikor nagyobbra nő, akkor már hányan vannak, annyi felé tudnak menni. Ezek, ha még valamit visszahoznak asztán!

B. E.: –Azok a Gyimes völgyit most érik egésszen. Nem adnánk a Gyimes völgyéért, azt a gyermekeket. Nagyon ügyesek! (...) Vót Péternek egy keresztapja, Fügedi, az öreg. S az ujan ügyes valaki vót, velünk má, hát, jó, húsz-huszonöt évvel is, nálunknál nagyobb vót.

B. P.: –Keresztapám, tizenkétbéli!

B. E.: –Na tizenkétbéli, mostmá kilencvennégyéves vóna. Hát elég az, hogy, ahogy én ide kerütem, férhe jöttem, ha egy gyülekezetbe, elmentünk egy lakadalomba, örökké táncotam vele, de még többször, estétől reggelig, ott a lakadalomba többször. De olyan ügyes vót, s olyan belé vót, úgy szeretett múlatni, s mikor így húzták zenét, amíg még táncolni nem kezdett es, mikor indult, hogy táncolt, akkór azt mondta, hogy: Ijja haa! Belé kiáltott egyet, mikor megpendült így a zene, hogy: Ijja haa, s akkór mondta: Jere kereszt lejárnyom, egyet táncoljunk. S úgy szerettem őket. (...)

B. P.: –Hát mondjuk most már, akkór, nem maradhatott el, egy megszokott nóta. Ami a itt szokásos menetünkbe, akkor úgy harminc valamennyi darab vót. Azt a gyülekezetbe mindent elkülött húzni, a régi üdőbe. Mer aszt mondták: Most járunk mindent! Aszt akkór a zenész tudta, hogy ami oda jár, aszt mindent el kell húzni. Van a németes. Van a németesnek es sok utódja van.

B. E.: –Azután jön a porkája, s amikó a németes porkát elvégezték, akkó, jöttek utána ez a sormagyaros, jött a hétlépés, annak aztá hetvenhétféle ága boga van, csak nem tudom elmondani, hogy azok mik. Hogy csak mikor egy kicsit egyben jártuk, akkor már rögtön átfordította a másikra, de akkór már tudta, hogy arra esmért, hogy kell táncolni. De az úgy körbe ment, legtöbb része. Hát, csak a németes után a pórkáit mikor kellett húzzák, biztos volt tíz! A németes után a pórkákat úgy hívták, hogy az aprók a pórkáé!

B. P.: –Ha valaki elfáradott, én azt mondtam az asszonynak, hogy én többet nem táncolok, ülök le. Akkór leültem, s öt ha valaki akkór elvette, akkór táncoltak, s ha nem, le kellett üljön ő is.

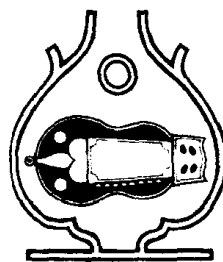
B. E.: –Ha nem, akkór végigjártuk. Aszt há, mondjuk, amíg fiatalok vótunk, nem fáradtunk el, oszt végig jártuk.

B. P.: –Regtől estig jártam vóna.

B. E.: –Valahova lakadalomba meghítak, s há még egy olyan üdőszak vót, hogy úgy kezdtek vót fájni a lábaim, s jaj, mondom, ne menjünk. Úgy fáznak valamé a lábaim, s ó aszondja, menjünk el. S elmentünk. Én estétől reggelig táncoltam, akivel értem, aki elvett táncolni. Evvel is, s mással es.

B. P.: –Vettem én is mást el. Há vótunk lakadalomba úgy is, egyet

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ TEKERŐK

SZERÉNYI BÉLA

hangszerkészítő mester, népi iparművész

RÖVID HATÁRIDŐRE!

**1039 Budapest, Barátpatak u. 6/B.
T: 06-20/ 438-9145; T/F: 250-7988**

**E-mail: bela@szerenyi.hu
Honlap: www.szerenyi.hu**

nem táncoltunk. Ő táncolt mással, s én táncoltam másval. Amikór akartunk.

B. E.: –Na de, egész éjjen táncoltunk, s úgy fájtak a lábaim, elmentünk. S egész éjjen táncoltam, nekem úgy elállottak a lábaim, hogy többet nem fájtak. S ezt itt a doktor úr, mikor látta, hogy mutassuk be a csángó táncot, innét a víkendtől feljőtek, s asszonya: Erzsike, tudja-é mit mondok? – Nem es hiszem azt, hogy magának fáznak a lábai, hogy maga ilyen táncot itt leverte. S mondom, doktor úr, tudja-e, mit mondok: – Fiatal voltam, s elmentünk a lakadalomba, s estétől reggelig táncoltam, de úgy mentünk el, hogy fáznak a lábaim. S én estétől reggelig táncoltam, s nekem úgy elállottak a lábaim, hogy többet egyáltalán nem fájtak. S asszonya, na lássa é Erzsike, hogy mit tesz az, hogy az egy olyan újragenerálás volt magának! Teljesen azt a fájást ki táncolta magából, s asszonya, egy generálást kapott a maga testje, asszonya, s a lábai. Na mondom, akkor nekem csak örökké a kellet vóna doktor úr, hogy én örökkön egyebet se csináljak, csak táncoljak, hogy ne fájjon!

B. P.: –Egy régi közmondás mit mondott? Lakodalom, sokadalom, s nincsen beteg asszon!

B. E.: –Avval a lakadalommal úgy elállottak, hogy eltölt öt év es, tíz es, hogy nem is fájtak a lábaim.

B. P.: –Hát ez egy gyógyfürdő! (...) Mikor egy nő bément, a férfiak széthúzódtak, nagy elsőbsege vót.

B. E.: –Hát Kicsi Kótáné, az, aki meghalt, az első felesége, az olyan verbungot járt, hogy se a férje, se senki sem. Ej komám-asszony! Ember, úgy szólottak a tenyerei es, ó, úgy verte össze né, s bokáját megcsapta, a nem lehet tudni, hogy Kicsi Kótáné, a jó Isten boldogicsa komámasszony, hogy milyen verbungot járt. Jaj! Még most es előttem van az a két nagy kék szép szeme, s mikor ő verbungolni kezdett, testből s lélekből arra volt ő születve, úgy csapta a tenyerit, hogy újant szólott, mikor, s így patogtatta, s akkor össze csapta a tenyereit, igen a bokáját, jaj, hogy szerettem!

B. P.: –Most csak rágondolunk sokszor Erzsikével, s van a rádiót megindítjuk, s hol ilyen, hol olyan nótákkal, mik vannak, rágondolunk, s esszenezünk, s sokszor, mikor úgy van, a könnyünk kiesik. Vaj ő kimegy, vaj én kimegyek, mindig előbb ez így van. A gondolat ott van, a vágy, csak már tehetség.

B. E.: –Hogy szerettük!

B. P.: –Hogy szerettük! A mi korunkba, ha így lett volna, mint most, nem volnánk itt a gyimes völgyén, mink mán nem ültünk vóna. Hogy szerettük a táncot, mindent, á nem, ki tudja, hol lettünk vóna.

B. E.: –Csak mán abba, ameink fiatalabb korunkba, nem vót ez a sok, ilyen-ilyen fellépés, hogy valamerre megindujunk.

B. P.: –Hát nyomottak vótunk ne, „Csau” [Ceașescu] idő vót, s há a magyarság, egy kicsit el volt nyomva. Hát aztán, ez vót a helyzet!

Lejegyezte: Busai Norbert

III. Kárpát-medencei vőfélytalálkozó – 2007

*Tisztelt násznapy uram, ismét megjelentem,
Van már hadseregem, ezennel jelenthetem.
Most már kiállhatok a csatamezőre,
Törökkel, tatárral, véres menyegzőre.*

*Amíg e tábort összeverbuáltam,
Szép magyar hazánkat egészen bejártam.
Voltam túl a Dunán, a bérce Erdélyben,
Nagy magyar Alföldön, Kárpátok tövében.*

*Zászlóm alatt van az egész ország népe,
A magyar ifjúság nemzetünknek éke,
Székely testvéreink, a kunok és jászok,
Meglátják, hogy futnak tőlünk a kozákok...*

(Az ételt hordó legények felavatása)

„A hagyomány formái változhatnak, de lényege ugyanaz marad, amíg él a nép, amelynek lelkét kifejezi.” Kodály Zoltán gondolata jegyében harmadik éve már, hogy a „kis farsang” végén, András naphoz kapcsolódva, megrendezik Földesen a Kárpát-medencei vőfélytalálkozót. Azt mondhatjuk, hogy már kezd hagyománnyá válni nemcsak a helybeliek, illetve a szűkebb térség érdeklődő közönsége, hanem a meghívottak számára is.

A mostani találkozóra mutatkozott eddig a legnagyobb érdeklődés. Sajnos az időjárási viszonyok és közbejövő betegségek miatt nem tudott minden vőfély eljönni. Azonban nagy öröm volt a szervezők számára, s a rendezvény népszerűségét is igazolja, hogy a vőfélyek körülbelül fele már harmadik alkalommal vett részt a találkozón.

A cél továbbra is az, hogy a Kárpát-medencében fellelhető lakodalmi szokásokat felvonultassák a nagyközönség, illetve a meghívottak előtt. A vőfélyek számára lehet ez egyfajta 'továbbképzés' is, hiszen a két nap alatt van idő a beszélgetésre, ismerkedésre, szakmai kérdések megvitatására is. A sokszínűség bemutatásával a szervezők elsősorban arra szeretnék ösztönözni a ma is aktív vőfélyeket, hogy a példák alapján próbálják a helyi hagyományokat minél alaposabban felkutatni, s azt saját gyakorlatukban alkalmazni, ezzel is árnyaltabbá téve a jelenkori lakodalmi szokásainkat, koncentrálna a helyi hagyományokra. A III. találkozó programját is ennek a szellemében igyekeztek a szervezők megalkotni Gyönyörű Zsiga szakmai irányításával.

A jól bevált, elmaradhatatlan programok (pénteken a vőfélyek bemutatkozása, csigacsináló, a szombati helyi hagyományos disznótor, földesi lakodalmi sütemények bemutatója és vására, néprajzi előadás, filmvetítés, fotókiállítás) mellett újtásokra is törekedtek az eddigi tapasztala-

Gyurka Lucián – Magyarfalú (Moldva)

tok figyelembevételével. A színpadi bemutatók már délelőtt 9 órától elkezdődtek. Folyamatos óránkénti tematikus rendben követték egymást a műsorblokkok. A sort az erdélyi gazdák, vőfélyek köszöntője nyitotta, ezt a gyermeklakodalmások bemutatója követte. A mostani találkozón bodroghalmi lakodalmast láthattunk a debreceni Hajdú Táncegyüttes ifjúsági csoportjai közreműködésével, valamint nagykunsági gyermeklakodalmast a Kisújszállási Alapfokú Művészeti Iskola Gyöngyöcskék és Kistücskök gyermekcsoportjainak bemutatásában.

Minden évben más vidék jellegzetes lakodalmi viseletei jelennek meg a színpadon. Az első találkozón hajdúsági, a második széki és nagyidai lakodalmi viseletek, szokások kerültek színpadra. Most a hegyközi és nagyecsedai lakodalmi bemutatásával folytatódott a sor. 2007-ben „Hegyközi lakodalmi” címmel jelent meg a Szeredás népzenei együttes és a Hegyközi Hagyományörzők közös CD-je, melynek bemutató koncertje az esti műsorban volt látható. Szintén az esti programban láthattuk a nagyecsedai Rákóczi Kovács Gusztáv Hagyományörző csoport bemutatóját. Dancs Lajos gyűjtése nyomán állították össze a 'Nagyecsedai lakodalmast', melyet 1955-ben mutattak be Budapesten, a Nemzeti Színházban, ahol arany minősítést szereztek. 2006-ban, 50 évvel később Nagyecsedden került bemutatásra a felújított műsor. A hagyományörző csoport Rákóczi Kovács Gusztáv nevét 2007-ben vette fel, a kivá-

ló táncos, Népművészet Mestere tiszteletére. Ugyancsak újdonság a Kárpát-medence más népeinek bemutatkozása. Erre a találkozóra a Zakopáne környéki „Ziemia Suska” Népi együttes érkezett Lengyelországból, Sucha Beskidzka-ból. Ők szűkebb környezetük – Babie Gory – gurál lakodalmi szokásait állították színpadra.

A hagyományosnak mondható bor- és ételbemutatók keretében is mindig más tájegységek ételeit lehet megkóstolni. Az érmelléki borok után, most egri borokkal ismerkedhetett a közönség a Hagymási Pincészet jóvoltából. A borkóstolóval egybekötött előadás mellé jól illett a Szeredás együttes és a Debrecenben működő Tabak Színház közös műsora: „Legényavatás, avagy egy kádárlegény hiteles története az 1900-as évekből”.

A finom italok mellett tájjellegű és disznótoros ételeket lehetett kóstolni a 'látványkonyhán', ami szintén újdonság a programokban. A Fekete-Körös-völgyiek lakodalmi pánkót kínáltak. A lakodalmi kalácsok változatos formái kerültek bemutatásra. Évről-évre mindig más formában jelennek meg. A már ismert koszorú és szív alakú fonnott kalács mellett az idén mézeskalácsból készült életfát láthattunk. De nagy sikere volt az Alföldön ismert és kedvelt jellegzetes lakodalmi grillázkészítményeknek is.

Ehhez kapcsolódott a népi kismesterségek bemutatója. A grillázkészítők és mézeskalácsosok mellett kovács, vesszőfonó, fazekas, szövő és pipakészítő mesterek is be-

mutatták portékáikat. A használható helyszínek udvari sátrakkal is bővültek, így az élőzene melletti multság több helyszínen is zajlott egy időben. Az ének- és talpalávalót a kiváló nyíregyházi Bűrökös zenekar és a debreceni Szeredás együttes szolgáltatta.

A találkozó ideje alatt az eddig kialakult gyakorlatnak megfelelően működött a stúdió, ahol elsősorban egy-egy tájegység legidősebb vőfélyeit faggatták a helyi szokásokról. A mostani gyűjtés során nem csak a szertartásokhoz kapcsolódó rigmusokat rögzítették, hanem a lakodalomban megjelenő dramatikus játékokról, a mulattató történetekről is kérdezték a vőfélyeket. Ezekből a legjobb játékokat, legmulatságosabb történeteket a műsorban is bemutathatták a vőfélyek. Mostanáig közel százórnyi anyag gyűlt össze, amit érdemes lenne tudományos szempontok szerint feldolgozni, értékelni.

„Korábbi találkozók kapcsán is felmerült, hogy a megváltozott körülmények miatt a vőfély szerepe mennyire átalakul napjainkban. A vőfély a gazdát képviseli, az ő szóvivője, ezért tiszteletet parancsol a jelenléte. Manapság azonban az tapasztalható, hogy nincs kel-

lő tekintélye. Ezt a rangot kellene visszaadni ennek a hivatásnak.

Ami 10-20 évvel ezelőtt magától értetődő volt, ma szinte szájba kell rágni mindenkinek. Ilyen például a lakodalmi előkészületekben való részvétel. A régi szokások szerint ezt külön nem kellett mondani, mert mindenki kötelességének érezte, hogy ezekben önkéntesen részt vegyen, sőt sokszor nagyobb multság kerekedett az ilyen készülődések során, mint a lakodalomban.

Ma szinte mindent megkaphatunk készen. Egy egész 'iparág' létesült lakodalmak és egyéb nagyrendezvények szervezésére a teremdíszítéstől, a jellegzetes lakodalmi kellékek biztosításán keresztül a vendéglátásig. A családnak csak oda kell menni a helyszínre, és megy minden, mint a karikacsapás. Fontosabb a külsőségek professzionális megteremtése, mint az esemény közösségi élményként való átélése. Ezzel tulajdonképpen megszűnnek azok a jellegzetes közösségi alkalmak (csigacsinaló, kopasztás, ételek előkészítése, süteménysütés, lakodalmi helyszínének előkészítése stb.), amelyek azért nemcsak fáradtságos munkát jelentettek a családtagok, barátok számára, hanem egyfajta ráhangolódást is a nagy eseményre,

nem beszélve a munkaközbeni multságokról. A lakodalom tehát nemcsak egy kötelező családi vizitet jelentett, hanem aktív részvételt az eseményekben.

Talán ez is oka annak, hogy lassan az éneklés is teljesen elmarad a lakodalmakból. A vőfélyek sokat tehetnének azért, hogy ez a szép szokás újra népszerűvé váljon. Bizonyos szokásokat jó lenne visszacsempészni a lakodalom menetébe. Sok olyan szép szertartáshoz kapcsolódó dallam van, ami kiválthatná a szöveges rigmusok egy részét. Például vannak olyan énekelhető étel- és italköszöntők, melyek a már megszokott szöveges rigmusok helyett hatásosabbak lehetnének, amint a vendégsereg figyelmének felkeltésében is hatásosabb lehet egy jól hangzó dallam, a jól ismert „Halljunk szót!” helyett.

Efféle újításokkal talán a közös énekléshez is nagyobb kedvet lehetne támasztani. Gyakran tapasztalom, hogy az alkalmi vendégsereg nem tud együtt énekelni, mulatni. Pedig milyen szép a hajnali mulatás, a búcsúzó vendégek muzsikaszóval való kikísérése. Igény lenne is erre, csak a közös dallamanyag hiányzik.

A népi rímfaragók versei, rigmusai nem mérhetőek irodalmi mércével, de a vőfélyek által szájhagyományos formában továbböröklődő szövegek az ízes és választékos magyar nyelvet képviselik a mai lagzikban is. Sokszor nehéz megtartani a régi értékeket a rohamosan változó körülmények, igények mellett, de úgy gondolom, ennek megtartásában is sokat tehetünk. Ebben erősíthetnek meg a földesi összejövetelek.” – foglalta össze Gyönyörű Zsiga a III. találkozó tanulságait.

A szervezők jövőbeni célja megteremteni, hogy szélesebb körben tudjanak a vőfélyek, érdeklődők erről a találkozóról, hogy minél teljesebben bemutathassák a Kárpát-medence lakodalmi hagyományait.

*

Többen már nem lehettek velünk azok közül, akiknek jelenléte emlékezetes volt a korábbi találkozókön: Polgári Ferenc (Bihardancsháza), Tálás János (Nyíradony), Potta Géza (Abaújszina). Emléküket szeretettel őrizzük.

Juhász Erika

Birtalan József és bandája – Szilágybagos (Szilágyság)

Nem úgy van az, mint volt...

Epilógus egy táncgálához

Nem úgy van az, mint régen, hogy Rimóc falujában szinte mindenki jó táncos és énekes volt. Nem úgy van az, mint régen, hogy a falu apraja-nagyja a katolikus értékrendet, az írott és íratlan közösségi szabályokat szem előtt tartva élte mindennapjait. Ma más. Ma XXI. századivá kezd válni a település. De hál' Istennek igen nehezen. Számtalan ember emlékezetében és jelen hétköznapjaiban él a régmúlt. Sokan ragaszkodnak családjukhoz, hagyományaikhoz, falujukhoz. Kapaszkodnak a viselet, a nóta, a muzsika még – szép számban jelen lévő – eredeti darabjaiba. Ők azok, akiket minden évben ünnepelni kellene. Ünnepelni, hisz egy lehetetlennek tűnő 'munkát' végeznek: egy perifériára szorult élet- és értékrendet őriznek, továbbadnak, konzerválnak.

Talán e munkához sikerült egy kis segítséget nyújtanom, lendületet adnom azzal, hogy számtalan ismerőssémmel, barátommal összefogva egy táncgálát varázsoltunk a karácsonyi ünnepek előkészületei közé Rimócra. Egy műsort, mely egy jókedélyű táncos ember, Vincze Ferenc születésének 100. évfordulója kapcsán táncolni, zenélni, énekelni – emlékezni hívott több mint 200 Nógrád megyei táncost és számos táncpedagógus kollégát. Gyerekek és szüleik, ifjak és idősebbek fogadták el meghívásunkat és eljöttek, hogy megállítsák az időt a faluban. Sikerült. Röpké három órára megállt a mindennapi rohanás „Feri bacsi” és mindazon emberek emlékére, akikre emlékezni kell és illik. Őszintén sajnálom – sőt rendezőként mélységesen fölháborítónak tartom –, hogy a meghívott országos szakmai szervezetek és táncsoportok közül mindössze háromnak a képviselői gondolták úgy, hogy a palóc kultúra megér annyit, hogy jelenlétükkel megtiszteljék a rendezvényt, vagy esetleg valamilyen formában köszöntsék azokat, akik

nél olykor egy-egy koreográfia készítése előtt – Martin György szavaival élve: „autós, vasárnapi turistatáncosokként” – villámlátogatást tesznek.

Ezúton is köszönöm a Zenetudományi Intézet, a Népművészet Táncos Mesterei Egyesület és az Alba Regia Táncgyűttes képviselőinek, hogy karácsony előtti teendőik között helyet szorítottak ennek a gálának. Továbbá köszönöm, hogy palóc táncok és táncosok sokaságával ünnepelhettem akkor, 2007. december 22-én. Köszönöm, hogy megszámlálhatatlan rimóci viseletet láthattam szebbnél szebb gyerekeken, asszonyokon és férfiakon. S végül köszönöm a biztató szavakat. Megerősödtem abban a hitemben, hogy néhány év múlva azt fogjuk mondani: Ismét lesz Palóc Táncgála Rimócon! Tehát tényleg nem úgy van az, mint volt régen...

Paluch Norbert

Nemrégiben elkészült a Karsai Zsigmond képzőművészeti munkásságát, dalait, táncait és visszaemlékezéseit tartalmazó kiadványsorozat kéziratos formája, amely kiadásra vár.

Az első kötet Karsai Zsigmond teljes életművét (több mint 1000 festményét, grafikáját és rajzát) tartalmazza nyomtatott és elektronikus formában (CD-ROM melléklettel). Közülük 50 festmény színesben jelenik meg, Bánszky Pál művészettörténész elemző tanulmányával.

A második kötetben Karsai Zsigmond archív fotókkal, térképekkel és rajzokkal illusztrált visszaemlékezéseit találjuk első gyermekkori élményeitől máig. A könyv anyagát az általa hét füzetben leírt, több mint négyszáz oldalas önéletrajz adja, amely az elmúlt 10 évben készült. Ebben Karsai Zsigmond friss emlékezettel és meglepő részletességgel mutatja be Lőrincréve, az Alsó-Fehér megyei kis település hagyományos életmódját, a festői mesterség tanulásának kolozsvári és budapesti éveit, mestereit, a hivatásos és amatőr néptáncmozgalomban szerzett élményeit, későbbi barátait, tanítványait.

A harmadik kötet Karsai Zsigmond zenei emlékezetének teljes anyagát tartalmazza.

FELHÍVÁS

A Kiss Lajos népzenekutató által korábban közreadott dalokon túl megtaláljuk itt a Sebő Ferenc által végzett későbbi gyűjtések még kiadatlan anyagát is, kiegészítve Lőrincréve hagyományos zeneéletére, a dallamok „életrajzára”, használatára vonatkozó adatokkal.

A negyedik kötet a Martin György által megírt „Lőrincréve táncélete és táncai” című könyv bővített formában való kiadását jelenti. Az új kiadásból ugyan kimaradnak

a Lőrincréve hagyományos táncéletére vonatkozó korábbi Karsai-visszaemlékezések (amelyek átkerülnek a második kötetbe), de ez a kötet kibővül a táncalkotásra, a táncok használatára vonatkozó részletekkel, amelyek 1983-ban, Martin halálakor még nem álltak rendelkezésre.

A kötet sorozat egy kivételes tehetségű, többféle alkotói készséggel megáldott, s mindannyiunk által szeretve tisztelt ember életének krónikája, amelyhez hasonló még nem készült sem a hazai, sem a nemzetközi szakmai gyakorlatban. A kötetek munkatársai Balogh Ágnes, Bánszky Pál, Borbély Jolán, Felföldi László, Fügedi János, Karácsony Zoltán, Németh István, Pálffy Gyula, Sebő Ferenc, Szöllősy Mihály, Szőkéné Karolyi Annamária, Szőke László.

A kiadványsorozat Lelkes Lajos kiadásában a Planétás Kiadónál jelenik majd meg. Az első, a képzőművészeti kötet ára előreláthatóan 5000 Ft lesz.

Felhívjuk azok figyelmét, akik a sorozat – és elsőként annak első kötete – iránt érdeklődnek, hogy előfizetési szándékukat e-mailen vagy levélben a *folkMAGazin* szerkesztőségének címén jelezzék. Az előfizetők és felajánlástevők névjegyzéke a könvsorozat minden kötetében megjelenik.

Éneklő szentek

Egyházzene népzenei gesztusokkal

Szvorák Kati legújabb lemezsorozata nem kevesebbre vállalkozik, mint az egyházzenei gyakorlat magyar népzenei tapasztalatokkal való „felfrissítésére”. A sorozat az „Éneklő Egyház – római katolikus népénekár” dallamait és szövegeit dolgozza fel. A februárban megjelenő második rész (Mondj, szívem dalt – énekek a magyar szentekről és Szűz Máriáról) zenéjének megírását ezúttal Bolya Mátyásra és Szokolay Dongó Balázusra bízta.

A felfrissítés kifejezés talán túlzás, hiszen a történelem folyamán a katolikus egyházon belül is többféle szándék nyilvánult meg. Kezdetben a gregorián gyakorlat egységesítése, Európa-szintű uniformizálása – a rengeteg gyönyörű helyi variáns tanúsága szerint – nem teljesült maradéktalanul. Az Éneklő Egyház szerkesztési elveiben éppen ellenkező a törekvés. Szerkesztőit az a felismerés vezette, hogy a variánsokban továbbélő, illetve méltatlanul elfeledett régi forrásokban fellelhető dallam- és szövegváltozatok nem gyengítik, éppen ellenkezőleg: sokszínűségükkel erősítik az egyházzenei gyakorlatot. Az 1950-es évektől felgyűjtött vallásos népénekek Rajeczky Benjámin, Dobszay László, Szendrei Janka rendszerező munkájának köszönhetően széleskörűen ismertté váltak. Ez alapos forrásvizsgálattal kiegészülve kellő alapot adott arra, hogy az 1931-ben megjelent „Szent vagy, Uram” népénekárát egy új énekes gyűjtemény kövesse: ez az Éneklő Egyház (Szent István Társulat, Budapest, 1985). A Magyar Katolikus Lexikon kiemelt célként említi, hogy az énekeskönyv „zeneileg egyensúlyt kíván teremteni a magyar hagyományok és az egyetemes Egyház liturgiai hagyományai között”.

A lemezsorozat első részét – amely Éneklő Egyház címmel 2007-ben jelent meg – Mohácsy Albert zenei rendezése és hangszerezése teszi újszerűvé. A második részt kisebb apparátus, de talán nagyobb szabadság jellemzi. Az Éneklő Egyház dallamanyaga igen sokrétű. Az évszázadokon átívelő gyűjteményben egyaránt található gregorián ének, Tinódi szerzemény, de XVIII. századi dallam is. Ez érthető, hiszen az egyházak mindig is előszeretettel használták liturgikus szövegeikhez az adott kor népszerű dallamait. A kialakult

egyházzenei gyakorlatot a szerzőpáros ezúttal a magyar népzenei gyakorlat felől közelíti meg, mert ars poetica-juk szerint a régi időkben a „népzene” és a „műzene” között nem húzódtott olyan éles határvonal, mint ahogyan ma tapasztaljuk.

Kiváló zenészek kreatív közreműködése teszi teljessé ezt a „régijű” hangképet: Vizeli Balázst (hegedű) talán nem kell bemutatni, de Mizsei Zoltán (orgona, csembaló) neve is ismerős lehet népzenei és egyházzenei feldolgozásokat tartalmazó lemezekről. Ő a Zeneakadémia Egyházzenei Tanszékének tanára és a Voces Aequales énekegyüttes alapító tagja.

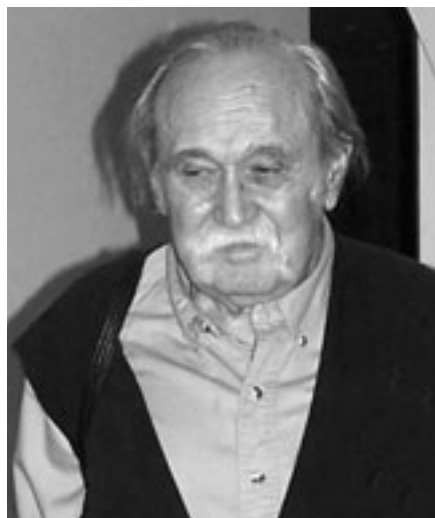
A lemez tematikus szerkesztésű, követi az egyházi év rendjét. A művészi megformálás mellett fontos célként fogalmazódott meg az egyházi ismeretterjesztés is, hiszen népénekeink több évszázados hagyományokból táplálkoznak, ezért egyetemes európai keresztény kultúránk kiemelkedő alkotásai, amelyeknek megismertetése és újragondolása igen fontos a mai világban.

Idézet Erdő Péter bíborosnak az első lemezhez írt gondolataiból: „A zene alapvető emberi tapasztalat. Minden ember magában hordozza a szívdobogás ritmusával. [...] A gregorián ének és a világi témájú magyar népdal nagy hatással voltak a verses népénekek kialakulására. [...] Szent X. Piusz pápa az Egyház ősi tanítása szerint a liturgikus ének három alapvető tulajdonságát jelöli meg: legyen szent, művészi és egyetemes. Ennek megértésében segítenek minket a jelen CD-n hallható népénekek, a Kárpát-medencei népek vallásos énekeinek talán legihletettebb tolmácsolója, Szvorák Katalin művésznő előadásában és a különböző hangszerek mesteri kíséretével.”

Bolya Mátyás

Pesovár Ernő

1926–2008

Lapzártakor érkezett a szomorú hír:

Pesovár Ernő

Kossuth-díjas táncfolklorista

82 éves korában elhunyt.

Nemzeti Táncszínház

Színházterem:

Március 16., április 5., 15.00 és 19.00 óra
Ezeregyév – ExperiDance

Március 19., 10.30 és 15.00 óra
Csipkerózsika – Honvéd Táncszínház

Március 29., 19.00 óra
Nomád szenvedély – Kigyóballada
Duna Művészegyüttes

Április 3., 10.30 óra és 15.00 óra
Tündérmese – Honvéd Táncszínház

Április 6, 8., 10.30 óra
Országalma – Mátyás király és a cigánylány
Honvéd Táncszínház

Április 6-7., 19.00 óra
Nagyidai cigányok – ExperiDance

Április 8., 19.00 óra
Fekete gyöngyök – Honvéd Táncszínház

Refektórium:

Március 13. csütörtök, 19.30 óra
Fossziliák – Duna Táncműhely
www.nemzetitanctancszinhaz.hu

ENGLISH TABLE OF CONTENTS

Page 3 Interview from 1993 with the late Vargyas Lajos – folk music researcher. Discussion of the 8th volume of a series called 'Népzene tára' [collection of folk music] which had just been published (11 years after the manuscript had been submitted to the publisher) at that time. This volume contains 30 types of folk songs. „...of course there is no style [of folk song] that we developed. Melodies on the other hand; there are hundreds, thousands that can only be found here [in Hungary] and that our people have invented. They are variants of eastern melodies and/or representatives of that style”. Interview by Halmos Béla (from video recording for Hungarian Television.)

Page 6 Review of a concert at the Bartók Theatre at the Palace of the Arts in Budapest on January 18th, 2008. This concert was to have presented an overview of the new folk music department at the Liszt Academy of Music. The critic here left at the break, apparently disgusted with the proportion of representation of the actual students in the program, and displeased with the Muzsikás Ensemble's performance. By Kiss Eszter Veronika. First appeared in Magyar Nemzet, January 21, 2008.

Page 9 New CD: Folk songs from the villages of Kecel and Kiskunhalas. A two CD album of traditional songs from these two communities in the Hungarian plain. Includes archival recordings collected on location by ethnomusicologist Szomjas-Schiffert György in the 1950s and '60s and recordings of the Kecel Traditional Women's Chorus from 2006. Edited by Bodor Anikó and Németh István. Released in 2007 by Bács-Kiskun County and the Dési Institute. Announcement by Paksa Katalin

Page 10 Hungarian kings, saints, brave warriors. Interview with Kiss Ferenc, composer and director of the Etnofon Music Consort. On March 18th as part of Budapest's Spring Festival, a world music concert of Kiss Ferenc's work will be held at the Liszt Academy of Music. The concert will celebrate the legends of 15th century Hungarian kings Hunyadi János and Hunyadi Mátyás. Performing in addition to the Etnofon Music Consort will be Borbély Mihály (Vujicsics Ensemble) and singers Bognár Szilvia, Szvorák Kati and Juhász Katalin and others. By Kiss Eszter Veronika

Page 13 2008 is the year of King Matthias Corvinus (1443-1490), aka Hunyadi Mátyás, who was king of Hungary from 1458 until his death. Here Dr. Kríza Ildikó tells about King Mátyás, Hungarian hero in folklore. King Mátyás was known as being intelligent, he fought for his people, for truth and justice, and worked hard so that the country would thrive. Akadémiai Press has recently published Dr. Kríza's book on this subject. Conversation with Kóka Rozália

Page 18 Kodály Zoltán the folk music researcher – Part I. In honour of the 125th anniversary of Kodály's birth, from September 13th, 2007-February 1st, 2008 documents regarding Kodály's collection work, photos and letters were on exhibition at the Hungarian Heritage House in Budapest. The exhibition was organized by Pávai István. Selected items from the exhibition will be printed in *folkMAGazin* this year. In this issue are excerpts from Kodály's letters on meeting folk music researcher Vikár Béla for the first time in 1903 and on Kodály's first trip to collect folk songs in Hungarian communities in what is now Slovakia.

Page 22 Portrait of a traditional fisherman. Lencse Dénes lives in the village of Mecser in the region known as Szigetköz in Northwestern Hungary along the so-called Mosoni Duna – which is a branch of the Danube. He has always lived there and has always been a fisherman, and so was his father and father before him. He learned his trade from his father and still uses the traditional methods and tools. A short account of Mr. Lencse's life and profession. Includes recipe for fish soup. By Henics Tamás

Page 28 Interview with Németh Ildikó, folk dancer, teacher, choreographer dedicated to the authentic style. Ildikó turned 50 in 2007. To celebrate, she brought together the traditional dancers and choreographies that have inspired her during her career, which began at the Hungarian Institute of Ballet as a high school student. She also brought together a group of her peers, students and family: to form the unusual full length dance program called *Ostinato*, which was performed in December of 2007 at the Hungarian Heritage House in Budapest. Interview by Strack Orsolya.

Page 30 Melodies of the Kazaks in Mongolia. Some 100,000 Kazaks live in Baján Ölgij County in Western Mongolia alongside Mongolians and Tuva peoples. The people in this region live in tents tending their animals in the summer months, and move into stable wooden or adobe houses for the winter. The music of Kazak inhabitants from the village of Nalajhra is discussed here. The Kazaks were moved there as part of a Soviet relocation program in the 1950's and have maintained their Kazak identity. Mongolian Kazaks sing often at celebrational family meals. They sing 'simple songs' of love for their homeland and ancestors. Like the Hungarians, they also have songs that bid farewell to the bride upon leaving her family and childhood. There is also a form of sung epic poetry these are epics from 200 to 10,000 lines in length and serve as a sort of library on the culture. Their melodies basically move on a 'do-pentatonic scale'. See article in Hungarian for samples of music. By ethnomusicologist Sipos János - see also his book in English on same subject published by Akadémiai Kiadó in Budapest, 2001.

Page 35 A story about the village of Zomba in Hungary's Tolna County as told by Mrs Schneider János (Piller Magdolna). Mainly this woman's memories communicate the chaos of the World War Two period and its aftermath and what that meant for this village. „Just before WW.II., 229 Hungarian families and 238 families of German descent - a total of 2040 people lived in Zomba. After the war, 172 of the German families were deported, 158 Székely families (from Transylvania) and 44 families from Slovakia were moved into their homes. 66 German families remained in the village...” This is an account of personal losses of family members that never returned from the war, those that were war prisoners, having to house Russian soldiers in their homes, then later being ousted from their homes by the authorities with nothing and those families that moved into their places... and some lifetime friendships that formed. As told to Kóka Rozália

Page 48 The 2008 National Dance House Festival and Crafts Market will be held April 11-13. On the evening of April 11th at the Hungarian Heritage House there will be a concert previewing of the weekend's events. The Festival will be held at the Papp László Sport Arena in Budapest and the Saturday night ball will be at Petőfi Csarnok.

Sue Foy

(For complete list of articles summarized in English go to www.folkmagazin.hu – keep clicking on 'English' and sooner or later you'll find it.)

folkMAGazin

2008/1, XV. évfolyam, 1. szám

Megjelenik évente hat alkalommal

Kiadja a Táncház Alapítvány

Alapítványi gondnok: Nagy Zoltán

Kuratóriumi tagok: Sándor Ildikó, P. Vas János

Felelős szerkesztő: K. Tóth László

Tervező-szerkesztő: Berán István

Munkatársak:

Bede Judit, Eredics Júlia, Gósi Anett,

Havasréti Pál, Kőrösi Katalin

MAGTÁR – Széki Soós János

Budapest, I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.

Levél cím: 1255 Budapest, Pf. 153.

Tel./fax: (36.1) 214-3521

folkmagazin@mail.datanet.hu

www.folkmagazin.hu

Porszinter Nyomda

Tel.: 1/388-7632

ISSN - 1218 - 912X

Bankszámla szám: 11701004-20171625

Külföldről: OTP I. ker. fiók,

1013 Budapest, Alagút u. 3. Hungary

Táncház Alapítvány B.I.C. OTPVHUHB

11701004-20171625-00000000

Támogatónk a Nemzeti Kulturális Alap

Népművészeti Szakmai Kollégiuma

fotó: Henics Tamás

RENESZÁNSZ
É V 2 0 0 8

XXVII. Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásár 2008. április 11-13.

IV. 11. 19:00 Hagyományok Háza · IV. 12. 22:00-05:00 Petőfi Csarnok
IV. 12. 10:00-22:00 · IV. 13. 10:00-23:30

Papp László Budapest Sportaréna

www.tanchaz.hu

WWW.RENESZANSZE2008.HU

folkMAGazin

